

Zrínyi Miklós
Nemzetvédelmi Egyetem
Hadtudományi Doktori Iskola

**A Francia Köztársaság katonai stratégiája az európai
védelem alakításában a hidegháborút követő időszakban**

Doktori (PhD) értekezés

Fregan Beatrix

2006

Zrínyi Miklós
Nemzetvédelmi Egyetem
Hadtudományi Doktori Iskola

**A Francia Köztársaság katonai stratégiája az európai védelem alakításában a
hidegháborút követő időszakban**

Doktori (PhD) értekezés

Témavezető:

Dr. Szternák György ezredes
egyetemi tanár

2006

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
1. A francia védelempolitika és célkitűzései	10
1.1. Az átalakuló nemzetközi geopolitikai környezet	10
1.2. A nemzetközi kapcsolatok átalakulása, az amerikai dominancia és ezek hatása a francia biztonság- és védelempolitikára.....	12
1.3. A nemzet és a védelem kapcsolata, Franciaország érdekei.....	13
1.4. A védelem alkotmányos intézményi háttere	19
1.4.1. A köztársasági elnök.....	22
1.4.2. A miniszterelnök.....	24
1.4.3. A parlament szerepe.....	25
1.4.2. A védelmi miniszter.....	26
Következtetések	28
2. A Francia Köztársaság általános katonai stratégiája napjainkban	31
2.1. A nukleáris elrettentés	32
2.2. Az erők távoli területekre történő áttelepítése és alkalmazása.....	39
2.3. A védelem	40
2.3.1. Az eszközök meghatározása és előkészítése	40
2.3.2. A fegyveres erők hozzájárulása Franciaország befolyásának növeléséhez.....	41
2.3.3. A hagyományos erők szétbontakoztatása	41
2.3.4. A hagyományos erők alkalmazása.....	42
2.4. Az összhaderőnemi alkalmazás.....	43
2.5. Az erők alkalmazásának általános terve, az alkalmazási forgatókönyvek és elképzelések.....	46
Következtetések	48
3. Az új haderő kialakításának modellje	51
3.1. A HADERŐ 2015 modell	54
3.2. A haderőfejlesztés I. üteme (1997-2002)	61
3.2.1. A haderő létszáma.....	62
3.2.2. A fegyveres erőkkel szembeni stratégiai elvárások.....	64
3.2.2.1. A nukleáris elrettentés	64
3.2.2.2. A válságmegelőzés	64
3.2.2.3. Az áttelepítési képesség.....	65
3.2.2.4. A védelem.....	65
3.3. A haderőfejlesztés II. üteme (2003-2008).....	66
3.3.1. A haderő összetétele	67
3.3.2. A haderőfejlesztés második ütemének fő stratégiai céljai	70
3.3.2.1. Az elrettentés	70
3.3.2.2. A megelőzés	71
3.3.2.3. Az áttelepítés és a különböző műveletek.....	72

3.4. A haderőfejlesztés harmadik üteme	76
Következtetések:	78
4. Franciaország helye és szerepe az európai védelemben.....	80
4.1. Franciaország és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete	80
4.1.1. A de Gaulle-i örökség megerősödése (1989-1992)	80
4.1.2. A Chirac-i áttörés évei: 1995-1997.....	85
4.1.3. Az 1997 utáni francia-NATO kapcsolatok	87
4.2. Francia katonai részvétel NATO műveletekben	93
4.3. A francia-német kapcsolatok.....	94
4.5. Katonai műveletek az EU égisze alatt.....	107
Következtetések	109
5. Következtetések, új tudományos eredmények	111
Felhasznált irodalom	114
A dolgozatban található ábrák és táblázatok jegyzéke.....	117
Rövidítések jegyzéke.....	118

Bevezetés

Oroszország és Ukrajna után Franciaország Európa harmadik legnagyobb területű állama. Területe 551.602 km² (Korzikát is beleértve), népessége a legutóbbi népszámlálás adatai alapján (2001) meghaladja a 60 millió főt, ipari fejlettségét tekintve a nagy ipari országok egyike. Igen fejlett a nehézipara (kőolaj-finomítás, vas- és acél-, alumínium-, cement- és papírgyártás, vegyipar, gépipar). A franciaországi autóipar a negyedik helyet foglalja el Japán, az Egyesült Államok és Németország után. Franciaországban a mezőgazdaság igen nagy jelentőségű, az Európai Unió legnagyobb mezőgazdasági termelője, teljes kivitelének 16%-át alkotják a mezőgazdasági áruk és élelmiszeripari termékek.

Az 1958. évi alkotmány értelmében a parlament kétkamarás. A legfelső törvényhozó hatalmat az öt évre választott Nemzetgyűlés (Assemblée Nationale) gyakorolja. Az 577 képviselő közül 555-öt Franciaországban, 22 főt a tengerentúli területeken választanak meg. A választás kétfordulós: a mandátum elnyeréséhez az első fordulóban abszolút, a másodikban relatív többség szükséges. A parlament felsőháza, a Szenátus jelenleg 331 tagú; 306-ot az anyaországban, 13-at a tengerentúli területeken, 12-t a külföldön élő franciák választanak¹. A szenátusi választás közvetett, hat évre szól, oly módon, hogy a szenátorok harmadát háromévenként újjáválasztják.

Franciaország parlamentáris köztársaság, melynek élén az államelnök áll. A végrehajtó hatalom feje a köztársasági elnök, akit 5 évre, közvetlenül a polgárok választanak. Az elnök ratifikálja a szerződéseket, kinevezi a miniszterelnököt és elnököl a hetenként összehívott Miniszteri Tanácson. A miniszterelnök javaslatára a kormány tagjait az elnök nevezi ki és menti fel. Súlyos válság esetén feloszthatja a Nemzetgyűlést és rendkívüli állapotot hirdethet ki.

A helyi közigazgatás 1982-ben elfogadott reformjával megszüntették a prefektusi rendszert (a kormány regionális képviseleti rendszerét), a helyi közigazgatás szerveit a megyei tanácsok és a regionális tanácsok alkotják.

---

¹ www.senat.fr

Franciaországnak négy „tengerentúli megyéje és régiója” (DROM – Département et région d'outre-mer), négy, a „tengerentúli közösség”-hez tartozó területe (COM – Collectivité d'outre-mer) és két „tengeren túli társult területe” van. Az anyaországhoz tartozik még két „tengerentúli ország” (POM – pays d'outre-mer), valamint a „Francia-ausztrál és antarktiszi területek” (TOM – territoire d'outre-mer)² is.

Az ország a második világháborút követően csaknem teljesen elvesztette hatalmas – *felbomlásakor 76 millió főt tömörítő* – gyarmatbirodalmát. Népessége 1954-1989 között több mint 13 millióval nőtt, melyben a felszabaduló gyarmatok francia telepes népességének visszaáramlása, valamint a külföldiek betelepődése játszott elsősorban szerepet, a természetes szaporodás fokozatosan mérséklődött. A vendégmunkások száma a nyolcvanas évek közepén 4,4 millió fő volt (a népesség mintegy 8%-a). Franciaország népességének 92%-a francia, a többi nyelvi nemzetiség közül a bretonok (kb. 2 millió), a német nyelvű elzásziak (1,2 millió), a katalánok (300 000), az olaszok (Korzikán), a flamandok és a baszkok (200-200 ezer) száma jelentős. A lakosság 83-88%-a római katolikus, 5-10%-a szunnita mohamedán, 1,5-2%-a protestáns és zsidó vallású.

Az ország hadereje Európa és a világ egyik legfejlettebb, szerződéses állománnyal feltöltött hivatásos hadserege. Technikai felszereltsége jó, az interoperabilitás követelményeit kielégítő modern harceszközökkel felszerelt, különösen a tűzvezetési, tűzérési és kommunikációs eszközök tekintetében³. Tisztikara, személyi állománya jól képzett, a többnemzeti műveletekben gyakorlatot szerzett. Haderőnemei között a haditengerészet atommeghajtású támadó tengeralattjárókkal, repülőgép-hordozóval rendelkezik, légierejébe a közeljövőben a legkorszerűbb Rafale multifunkciós vadászrepülőgép áll szolgálatba. A csendőrség, mint negyedik haderőnem, a rendőrséggel együttműködve nyomozati jogkörrel is rendelkezve részt vesz a belső és külső katonai beavatkozások feladatainak megoldásában is.

---

² Loi constitutionnelle No 2003-276 du 28 mars 2003, www.legifrance.fr

³ Lásd: Rajnai Zoltán: A tábori alaphírhálózat vizsgálata és digitalizálásának lehetőségei egyes NATO-tagországok kommunikációs rendszereinek tükrében, doktori (PhD) értekezés, ZMNE, 2001.

A Francia Köztársaság védelempolitikai elvei között az összeurópai közös biztonság és védelempolitikai szempontok kerülnek előtérbe. Mindezek mellett – *sajátos szereppel* – a NATO politikai szervezetének tagjaként minden szinten törekszik a szövetség eljárásaival, módszereivel, alkalmazási képességeivel a maximális interoperabilitás megvalósítására.

Hipotézisek:

- Franciaország védelempolitikája alkotmányos háttérrel rendelkező komplexen értelmezett nemzetvédelemmel azonosítható, ahol az erős hatalommal bíró köztársasági elnök szerepe kimagasló. A nemzetvédelmi feladatok ellátásában résztvevő szervezetek feladatrendszerre és funkciói pontosan körülhatároltak, a közjogi méltóságok feladatköre a védelem politikai és katonai aspektusaiban jogszabályok által rögzítettek. A Nemzetgyűlés, mint legfőbb hatalmi és jogalkotói szerv a védelempolitikai feladatok végrehajtását jogszabályokban meghatározott feladatkörrel és felelősséggel foglalja keretbe.
- A védelempolitikai alapelvek, a haderő alkalmazási elvei nemzeti védelmi stratégiaként meghatározottak. A bipoláris világrendszer felbomlása után a védelmi stratégia az új nemzetközi környezethez adaptált módosításokat tartalmazza, és konkrét ellenségkép nélkül biztosítja az ország nemzeti érdekeinek és értékeinek védelmét és biztonságát.
- Franciaország a professzionalizáció mellett továbbra is fontos és kiemelkedő szerepet szán haderejének fenntartásában a nukleáris képességek elégséges szinten tartására, ugyanakkor az elrettentés meghatározó eszközeként biztonságának garanciájaként is értékeli azt. A haderő folyamatos korszerűsítésével és a technikai eszközök modernizálásával Európa egyik legerősebb és legütőképesebb fegyveres erejével rendelkezik, melyet a NATO-elvű alkalmazások és eljárások adaptálása is jellemez.
- Az európai biztonság- és védelempolitika terén a közös európai védelem gondolata, a kialakítás folyamata és ebben játszott szerepvállalása meghatározó, törekvései az európai gondolkodás elősegítésére irányulnak.

Hipotéziseim igazolásához kutatási céljaimnak az alábbiakat tűztem ki:

1. Vizsgálni az alkotmányos nemzetvédelem jogi aspektusait, bemutatni a védelem komplexitásának jelentőségét.
2. Felkutatni, bemutatni és értékelni a Francia Köztársaság hidegháborút követő biztonság- és védelempolitikájának legfontosabb alapelveit, összetevőit és annak alkotmányos hátterét.
3. Bemutatni és értékelni a francia professzionális haderő kialakításának legfontosabb elemeit, a haderő képességeit az európai műveletekben való részvétel területén.
4. Megvizsgálni Franciaország törekvéseit és szerepét európai viszonylatban, kiemelten az összeurópai védelem fejlesztése érdekében kidolgozott stratégiai célkitűzéseit.
5. Ismertetni a globális védelem katonai vonatkozású stratégiai elgondolásait, azok tartalmát, valamint bemutatni Franciaország nemzetközi szerepvállalásait az európai védelem alakításában.

Kutatásaim során *kiemelt módszerként* kezeltem a témában megjelent hazai nyomtatott és elektronikus tudományos igényű publikációk tanulmányozását, valamint ahol ezek nem álltak rendelkezésre, ott a *primer* – francia nyelvű – *szakirodalom felkutatását*. Ennek érdekében francia kormányostöndíjjal és a Nemzetvédelmi Egyetem doktoranduszai részére kiírt pályázat elnyerésével kutatásokat folytattam a párizsi Összhaderőnemi Védelmi Kollégiumban, ahol a könyvtári kutatások mellett kurzusokat hallgattam a Francia Köztársaság, valamint az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájáról. Kutatásaimat kiegészítettem a Nemzetgyűlés (Assemblée Nationale) könyvtárában található dokumentumokkal, melyek kellő alapot adtak a kutatási céljaim megvalósításához és hipotéziseim igazolásához.

Dolgozatomban arra is törekedtem, hogy bemutassam a Francia Köztársaság stratégiai célkitűzéseit az európai védelem fejlesztésében, melyhez a francia szakirodalom mellett angol és amerikai dokumentumokat is felhasználtam. A haderő fejlesztése és átalakítása, a létszám, a fegyverzet és a szervezetek elemzésénél csak a hivatalos, törvényekben és a Nemzetgyűlés határozataiban foglaltakat,

valamint hivatalos kormányzati Internetes oldalakat használtam fel az adatgyűjtés során. Témám kifejtése a globális védelem katonai aspektusaira irányult, és az azzal szorosan kapcsolatban álló biztonság- és védelempolitikai összefüggések vizsgálatával kívántam hipotéziseimet igazolni.

Nem tekintetem kutatásaim tárgyának az évtizedes történelmi folyamatok részletes bemutatását, a haderő szervezeti változásainak részletes követését, valamint Franciaország két- vagy többoldalú nemzetközi kapcsolatainak elemzését az európai védelem alakításával szorosan össze nem függő területeken. Nem vizsgáltam Franciaország Afrika-politikáját, valamint a fegyverzetcsökkentési és leszerelési folyamatokat, hanem elsősorban a Francia Köztársaság helyét és szerepét vizsgáltam a biztonság – *katonai téren történő* – alakításában.

Kutatásaimat 2005 szeptemberében zártam le, a dolgozat szerkesztését 2006 márciusában fejeztem be.

1. A francia védelempolitika és célkitűzései

1.1. Az átalakuló nemzetközi geopolitikai környezet

A II. világháborút követően Franciaország védelempolitikáját a hagyományos, világosan behatárolható, masszív és viszonylag kiszámítható fenyegetettség, valamint ellenségkép, azaz a keleti szovjet tömb határozta meg. A '90-es évektől azonban a fenyegetések természete megváltozott, váratlan és hihetetlenül széles skálán mozgó válságok, konfliktusok követték egymást. Bár a fenyegetések egy része hagyományos katonai eszközökkel leküzdhető etatikus jellegű maradt, azonban mára már nyilvánvalóvá vált, hogy a konfliktusok nem pusztán katonai jellegűek. Világosan látható, hogy a demográfiai és gazdasági evolúciók, valamint a szociokulturális különbségek által indukált egyensúlytalanságot a jelen időszak új kihívása, a globalizáció hatja át.

A közelmúlt terrorista merényletei bebizonyították, hogy az új típusú kihívások, kockázatok és fenyegetések fő jellemzője az aszimmetrikusság. Ezen az elven működik a nemzetközi terrorizmus számtalan szerteágazó regionális sejtje. A gyakran állami támogatással létrejövő szervezeteik kihasználják a nemzetközi fegyver-, a veszélyes- és tiltott anyagok, tökemozgások feletti kontroll hiányát, a törvényi és hírszerzési adatok harmonizációjának elégtelenségét, a szociális téren makacsul fennálló problémákat, az iszlám radikalizmus nyugat-ellenes nézeteit. A hidegháborúból közvetlenül örökölt tömegpusztító fegyverek elterjedésének kockázatát megnövelte az államok közötti együttműködés folytatására irányuló szándékhiány a ballisztikus és nukleáris technológiák tárgyában. A terroristák esetleges hozzájárása a tömegpusztító fegyverekhez, illetve technológiákhoz a nyugati demokráciák számára az egyik legjelentősebb fenyegetést képezi, hiszen az információs és kommunikációs eszközök ugrásszerű fejlődésével az ismeretek terjesztése sem korlátozható már. A nemzetközi szervezett bűnözéssel való összefonódásuk pedig nagymértékben hozzájárulhat a tömegpusztító fegyverek előállításához szükséges veszélyes anyagok és technológiák illegális finanszírozásához, illetve felhasználásához.

A Szovjetunió néhány utódállama erősen érintett a szervezett bűnözői csoportok újjáéledésében, amelyek a nemzetközi deregulációs tendenciák és a határellenőrzések átcsoportosítása következtében egész Európát behálózzák. Tevékenységük hatékonyságát csak fokozza, hogy a közelmúlt viszonylag friss ideológiai nosztalgiájára támaszkodva próbálják a tömegeket megszólítani a populista demagógia eszközeivel. A francia biztonság- és védelempolitika Oroszországot továbbra is a globális stratégiai egyensúly egyik fő tényezőjének tartja az Egyesült Államok, Európa és Kína mellett. A Szovjetunió megszűnése által okozott űr lehetővé tette az Egyesült Államoknak, hogy katonai, gazdasági, kulturális fölényét érvényesítve egyedüli szuperhatalomként uralja a nemzetközi kapcsolatokat.

A 2001 szeptembere után megindított világméretű küzdelem a terrorizmus ellen, melynek során a saját hatalmát biztonsági garanciaként privilegizáló Egyesült Államok figyelmen kívül hagy bizonyos nemzetközi normákat, erősen aggasztja a franciákat, akik az ENSZ elsődleges szerepét ismerik csak el bármilyen, államok közötti beavatkozásban. Márpedig a 2002 szeptemberében meghirdetett Bush-doktrína szerint az Egyesült Államok a nemzetközi szövetségek nélkül is kész fellépni érdekei és értékei védelmében. Az Egyesült Államok nemzetbiztonsági stratégiája alapján a megelőző csapás, megelőző háború jelenti az egyik legfontosabb eszközt az igazságos békén nyugvó új világrend létrehozásában. Ennek értelmében fenntartja a megelőző csapás (preemptive action) lehetőségét az amerikai nemzetbiztonságot érintő kihívásokkal szemben, még abban az esetben is, ha bizonytalan marad az ellenség támadásának pontos helye és ideje, hogy ezzel megakadályozza a 2001.szeptember 11-hez hasonló terrorcselekményeket.⁴ A megelőző támadás koncepciója, amelynek alapján Amerika csapást mérhet ellenségére, mielőtt az valóra válthatná fenyegetését, valódi kihívást jelent Franciaország, mint világszintű érdekeltséggel rendelkező középhatalom számára. A nemzetközi kapcsolatok jelenlegi polarizálódása a XXI. század első évtizedének egyik legnagyobb fenyegetését jelentő terrorizmus elleni harc körül, tehát sok jogi és doktrínális vita forrása. Franciaország arra törekszik, hogy az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának erősítése révén az európaiak nagyobb terhet

---

⁴ The National Security Strategy of The United States of America, [www. whitehouse.gov](http://www.whitehouse.gov)

vállaljanak fel saját védelmükből, ezáltal megfelelő képességek birtokában a terrorizmus ellen is hatékonyan léphetnek fel.

1.2. A nemzetközi kapcsolatok átalakulása, az amerikai dominancia és ezek hatása a francia biztonság- és védelempolitikára

A bipoláris világrend megszűnésével és a Szovjetunió felbomlásával az Egyesült Államok dominanciája érvényesült egyedüli szuperhatalomként, a katonai, gazdasági, kulturális, illetve a nemzetközi kapcsolatok terén is. A 2001. szeptember 11-én végrehajtott merényletek azonban rávilágítottak az Egyesült Államok sérülékenységre, amelynek megszüntetése érdekében világméretű küzdelmet indított a terrorizmus felszámolásáért. A szuperhatalmi státuszt biztonsági garanciaként privilegizáló amerikai törekvések azonban nem arattak nagy sikert Franciaországban, amely minden erejével az európai szerepvállalás megerősítésére összpontosít. Az amerikai vezetés külpolitikai lépéseit sokszor fenntartással kezelő Franciaország mindenekelőtt az ENSZ elsődleges szerepét tartja szem előtt bármilyen nemzetközi fegyveres akcióban. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagjaként nem fogadja el a fegyveres erő egyoldalú alkalmazását, még ha ez megelőzési céllal történik is, mivel nem felel meg az erőalkalmazás ENSZ Alapokmányban előírt legitim formájának. Itt azonban meg kell említeni a francia-amerikai kapcsolatok szinte már menetrendszerűen kialakuló súrlódásait, amint világpolitikai, biztonsági-védelmi lépésekről van szó. A de Gaulle-i elnöki periódus óta, amikor az Egyesült Államok nem egyeztetett Franciaországgal külpolitikai kérdésekben, ez azonnal érzékeny reagálásra készítette a francia diplomáciát. Ez napjainkban is megnyilvánul a két ország ENSZ-hez fűződő viszonyában a világszervezet funkcióját illetően. Franciaország a világszervezet szerepének „lekezelését” látta Irak ügyében is, amit a Nyolcak csoportjának Sea Island-i ülésén Jacques Chirac francia köztársasági elnök „beavatkozás”-nak⁵ minősített.

---

⁵ 2004. június 9-10. G8 értekezlet, www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais/interventions/conferences_et_point_de_presse/2004/juin/juin_2004.12681.html

Márpedig a francia diplomácia álláspontja szerint nem vállalhatnak kezességet olyan katonai beavatkozásért, amely nem az ENSZ által képviselt nemzetközi joggal van összhangban. A francia védelempolitika fontos kihívásnak tekinti azokat a regionális konfliktusokat, amelyekben az Egyesült Államok nem kíván szerepet vállalni. Ezek a megfelelő európai képességek és konfliktuskezelői készség híján állandósulhatnak, ezáltal pedig a terrorizmus melegágyává válhatnak. Franciaország biztonság- és védelempolitikai célkitűzéseit az állandóan változó stratégiai környezetben az ország történelmi és (közép)hatalmi státusza, valamint az Egyesült Nemzetek Biztonsági Tanácsában (ENSZ BT) elfoglalt állandó tagsága határozza meg. Földrajzi jelenléte számos kontinensen és óceánon különleges biztonság- és védelempolitikai kötelezettségekkel jár együtt. Ugyanakkor a francia politika aggódva figyeli a nemzetközi erőviszonyok változásait is, amelyek napjainkban nem csupán politikai vagy katonai, hanem elsősorban gazdasági és demográfiai természetűek. A kereskedelmi globalizáció erősödése az egyes államok befolyásának elvesztésével is jár, ezáltal pénzügyi, ideológiai, sőt bűnözői érdekek profitálhatnak a nemzetközi piacgazdaság működésszabályozási hiányosságaiból, mert a globalizációs folyamatok következtében a gyengébb államok fokozatosan elveszítik kiváltságaikat, ami a nemzetközi kapcsolatok mély átalakulását vonhatja maga után.

1.3. A nemzet és a védelem kapcsolata, Franciaország érdekei

A Nagy Francia Forradalomig, 1789-ig visszanyúló francia republikánus hagyományok alapján a védelem minden francia állampolgár, tehát a nemzet közös ügyeként jelenik meg. Innen eredeztethető az az erős kötelék, amely a franciákat nemzetük védelme ügyéhez köti, hiszen a modern hadkötelezettség szülőhazája Franciaország. A francia forradalom idején már voltak mozgósítások, toborzások. 1798. szeptember 5-én Jourdan képviselő törvényjavaslatának elfogadásával vezették be a sorozás intézményét és a kötelező katonai szolgálatot. A törvény kimondta: "Minden francia katona és védeni kell hazáját." ⁶

---

⁶ Comprendre la défense, IHEDN, Economica, Paris, p.35.

A haza és a nemzet védelme iránti elkötelezettségüket a „védelmi eszme” (esprit de défense) kifejezéssel azonosítják. Ez kettős attitűdöt takar, egyrészt erős, egyetemes morális öntudatot és akaratot a megvédendő értékek viszonylatában, másrészt a kihívások, kockázatok és fenyegetések megítélésének intellektuális képességét.

A XX. század tapasztalatai azt mutatják, hogy az új kockázatokat, fenyegetéseket egyre nehezebben beazonosító, az individuális, illetve szűkebb lobbycsoportok érdekeit előtérbe helyező társadalmi környezet a kollektív értékek meggyengülését eredményezte.

A francia értelmiség - köztük tudósok, tanárok, kutatók, szociológusok, közéleti emberek - számára világossá vált, hogy a társadalom széles rétegeinek szunnyadó energiáit mozgósítani kell a közösségi énkép erősítése érdekében. A párizsi Felsőfokú Nemzetvédelmi Tanulmányok Intézetének kiadványa úgy összegezte a védelmi eszme fogalmát, mint „... *felhívás a passzivitás és mindazon dolgok ellen, amelyek veszélybe sodorják a demokrácia vívmányait*”.⁷ Franciaország európai és világszinten kinyilvánított ambíciói túlmutatnak az ország határain, mivel a belső, továbbá külső biztonságot szétválaszthatatlan, egységes elemként értékeli, azonban önálló cselekvési képességét továbbra is meg kívánja őrizni, amennyiben saját érdekei, illetve értékei védelme és kötelezettségei ezt megkövetelik az emberiség és a demokrácia és védelmének jegyében. A saját érdekek szintjén Franciaország három fő területet különböztet meg (1. sz. ábra). Ezek közé tartoznak:

1. *a létérdekeket meghatározó elemek:*

- a területi (szárazföldi, vízi és légi) határok integritása;
- a szuverenitás szabad gyakorlása;
- és a lakosság védelme.

2. *Stratégiai érdekek vonatkozásában:*

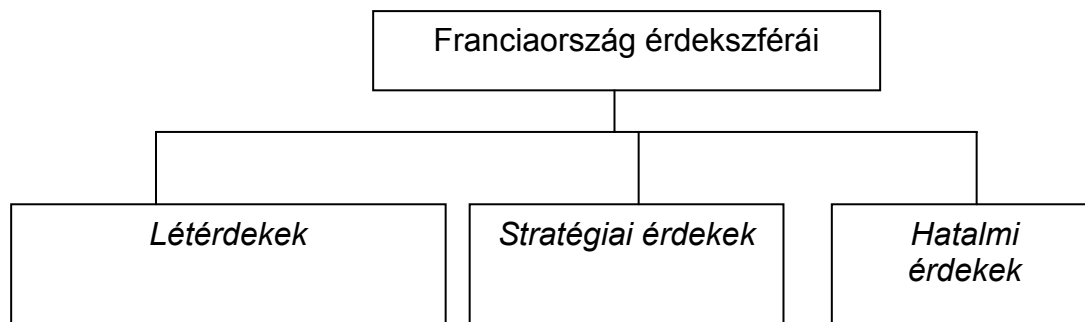
- az európai kontinensen és a határos övezetekben a béke biztosítása;
- a gazdasági tevékenységekhez szükséges térségek védelme;
- az erőforrásokhoz való hozzáférés és a szabad kereskedelem fenntartása képezik ezt a területet.

---

⁷ Comprendre la défense, IHEDN, Economica, Paris, 1994. p.206.

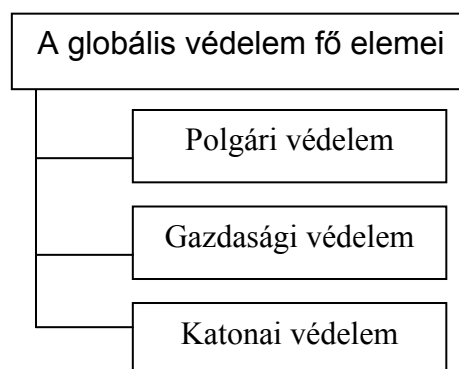
3. A *hatalmi érdekek* pedig Franciaország ENSZ Biztonsági Tanács állandó tagságából és nukleáris potenciálja birtoklásából fakadó felelősségvállalásához köthetők.

Ezen privilégiumok jogosítják fel az országot arra, hogy nemzeti döntési és cselekvési önállóságát nemcsak hogy megőrizze, de szövetségi és koalíciós keretekben befolyásoló képességként kamatoztassa.

1. ábra: Franciaország érdekszféráinak csoportosítása (szerk.: Fregan B.)

A francia védelempolitika a nemzethez kötődő létérdekek védelmén túl sokkal szélesebb keretekben gondolkodik a védelemről. Bevezette a globális védelem fogalmát, amely a globalizáció következményeinek, a külső és belső fenyegetések egybefonódásának termékeként legfontosabb elemei között tartalmazza a polgári védelmet, a gazdaság védelmét és a katonai védelmet is (2. ábra).

2. ábra: A globális védelem fő elemei (szerk.: Fregan B.)

Bár az ország már nem számol közvetlen agresszióval határai közelében, a globális megközelítés új típusú kezelési módokat és kereteket tett szükségessé, amelyeket összminisztériumi (kormányzati) szinten kell megvalósítani.

A védelemmel kapcsolatos jogszabályi háttérrel tekintve megállapítható, hogy teljes mértékben alkotmányos alapokon nyugvó, törvényekben és rendeletekben szabályozott feladat- és funkciórendszer biztosítja a keretet annak megvalósításához.

A Francia Köztársaság *védelmének fogalmát és a kapcsolódó magyarázatokat* az 1959-ben elfogadott törvényerejű elnöki rendelet⁸ tartalmazza. Ez a rendelet megfogalmazza, hogy a védelem:

- „... mindazon intézkedések és utasítások összessége, amelyeknek célja, hogy minden időben, minden körülmények között és az agresszió minden formájával szemben biztosítsa a honi terület biztonságát és integritását, valamint a lakosság életét.”
- „... mindazon katonai intézkedések összessége, amelyeknek célja, hogy külső fenyegetés, agresszió vagy invázió esetén megvédje a stratégiaileg fontos pontokat és hálózatokat (a hadműveleti területvédelmi terveknek megfelelően).”

Franciaország globálisan értelmezett védelmét térben és időben négy alapelv határozza meg:

Teljesség fogalma alatt értendő, hogy az ország egészére, lakosságára és minden szektor tevékenységére kiterjed. A felkészüléshez szükséges rendelkezések előkészítése és meghozatala már békeidőben is folyik, vagyis az *állandóság* jellemzi. A végrehajtandó feladatok, a jogszabályokban meghatározott jogok, és kötelezettségek az *egységesség* elvével jellemezhetők, mert végrehajtásukért és azok koordinálásáért a mindenkori kormány viseli a felelősséget, míg a végrehajtást a *decentralizáció elve* alapján minden területi szinten felelős hatóság működik a kitűzött feladatok végrehajtására.

---

⁸ N° 59-147 du 07/01/1959 Ordonnance (az 1959. évi (01.07) 59-147. Törvényerejű rendelet alapján, Nemzetgyűlés Könyvtára, Párizs)

A köztársaság nemzetközi szinten jelentős szerepet vállal, melyet a kormányzati szintű értékelések alapján négy prioritás jellemez.

A fenyegetések országhatárokon átnyúló jellege miatt a *válságmegelőzés* feladatai előtérbe kerültek. E téren elsősorban hatékony és erős védelmi diplomáciáról van szó Európát illetve Franciaországot közvetlenül vagy közvetetten érintő válságok megelőzése és kezelése érdekében. Az ország védelmi diplomáciája, gyakran a nem kormányzati szereplők bevonásával, aktív szerepet játszik a nemzetközi fegyverzetellenőrzésben, és amennyiben szükséges, kész összehangolt politikai-jogi eszközökkel kényszeríti együttműködésre különösen a tömegpusztító fegyvereket birtokló államokat a válságok megelőzése érdekében.

Franciaország az ENSZ BT felhatalmazásán és az államközi együttműködésen alapuló jogok tiszteletben tartását meghatározónak tartja a *nemzetközi legitimáció alapelve* alapján. Ennek szellemében visszautasít mindenfajta *jogos önvédelmi megelőző* vagy *jogos önvédelmi megtorló* koncepciót. Álláspontja szerint még az ellenséges szándék ismerete, valószínűsége sem jogosít fel egyoldalú preventív katonai beavatkozásra. A nemzetközi közösség egyetlen, általa elismert legitim hatóság tehát az ENSZ BT. Megítélésem szerint ez az alapelv a nemzetközi stratégiai egyensúly garanciájaként jelenthető.

Ugyanakkor Takács Imre publikációjában⁹ megemlíti, hogy *ez az egyensúly az Egyesült Államok törekvéseit figyelembe véve nem látszik megvalósulni, hiszen a 2003 szeptemberében megjelent új amerikai nemzetbiztonsági stratégiában az ENSZ nem kapott jelentős hangsúlyt, sőt a nemzetközi jog tiszteletben tartását nem is említik*. Ez természetesen a franciák ellenérzését váltotta ki, mivel ők minden erejükkel az ENSZ szerepének növelésére törekednek.

A francia védelmi politika harmadik prioritása a *nemzetközi szolidaritás*, amelytől minden, a nemzetközi jog tiszteletén alapuló stabilitási politika sikere függ. E tekintetben a francia védelmi diplomácia nagyon intenzív tevékenységére kell utalni, ugyanis Párizs számára a két- illetve többoldalú megállapodások megkötése az afrikai államokkal és az új közép- és kelet-európai demokráciákkal fontos befolyás-érvényesítő eszköznek tekinthető.

---

⁹ Takács Imre: Ami az Irak elleni háború mögött van, Új Honvédségi Szemle, LVII. évf. 6.szám p.32.

Az egyezmények értelmében az afrikai országokba kitelepült csapatok szerepe kettős:

- jelenlétükkel hozzájárulnak a válságok megelőzéséhez, a gazdasági fejlődéshez,
- elmélyülő válság esetén azonnal alkalmazhatók a francia állampolgárok evakuálására.

Franciaországi tapasztalataim szerint ez a tevékenységi forma a francia haderőben kiemelt feladatként kezelt, nagy szerepet kap a katonai műveletekben és az oktatásban is, mint ahogy ez a párizsi Összhaderőnemi Védelmi Kollégium tantervéből is jól kitűnik.¹⁰

A Szovjetunió felbomlását követően a politikai figyelem az új közép- és kelet-európai demokráciákra irányult, kiemelten az újonnan létrejött demokratikus hadseregekkel kiépítendő kapcsolatokra. Természetesen a kétoldalú katonai megállapodásokban rögzített cselekvési formák nagyon sokrétűek; kezdetben cserelátogatásokat, konzultációkat, gyakorlatok megtekintését jelentették, majd később együttműködési (tanácsadó) tisztek kiküldésével, közös oktatási-képzési programokkal, gyakorlatokkal folytatódtak. Ennek jó példája Magyarország, a Magyar Honvédség is, ahol 1999-től szolgáltak és szolgálnak ilyen beosztásban francia tisztek a Szárazföldi Parancsnokságon és a Nemzetvédelmi Egyetemen is. Ezekre a feladatokra az éves együttműködési költségvetés 2-3 %-át fordítják.

Az európai dimenzió, mint negyedik prioritás, szervesen kapcsolódik a szolidaritási célkitűzésekhez. Az európai biztonság- és védelempolitika ma már a francia védelempolitika strukturális keretét képezi. Az európai védelmi integráció megvalósítása realitás, a NATO-együttműködés fenntartása mellett a párhuzamosságok elkerülésével céljuk az önálló európai cselekvési képességek létrehozása és kiszélesítése.

---

¹⁰ Fregan Beatrix: Az összhaderőnemi tisztek képzésének Nyugat-európai formája, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, ZMNE, Budapest, VII. évfolyam 5. szám, 2003. pp. 196-202.

1.4. A védelem alkotmányos intézményi háttere

A mai védelmi struktúra elemeit az 1959. évi, január 7-én megjelent elnöki „Rendelet a védelem általános szervezeti felépítéséről”¹¹ írja elő, amely az 1958-ban népszavazással elfogadott Alkotmányra¹² épül. Ez rögzíti az állami közigazgatás legfőbb szereplőinek jogkörét. Az V. Köztársaság¹³ alapító atyja, Charles de Gaulle tábornok elképzelései alapján kidolgozott Alkotmány erős végrehajtó hatalmat teremtett meg, amelynek csúcsán maga az államfő, vagyis de Gaulle helyezkedett el. A tábornok-államfő politikai ambícióinak középpontjában a nemzet nagysága, a nemzeti érdekek, és a szuverenitás állt.¹⁴ Az általa kezdeményezett 1962-es alkotmánymódosítás óta pedig általános és közvetlen választással választják meg a köztársasági elnököt, aki így erős politikai legitimációval bír. Mivel a köztársasági elnök nevezi ki a miniszterelnököt (francia szóhasználat szerint az „első minisztert”), gyakorlatilag közvetve a kormányzást is nagymértékben befolyásolja. Ráadásul de Gaulle kizárólagos elnöki hatáskörbe vonta a haderővel kapcsolatos ügyeket, mert ebben látta Franciaország nagyságának létét. Charles de Gaulle (1890-1970) tábornok, politikus, Franciaország függetlenségének és nagyságának megtestesítője volt. Páncélosadosztály-parancsnokként 1940 májusában ugyan sikertelenül próbálta megállítani Guderian¹⁵ német tábornok túlerőben lévő páncélosait, de kiváló katonai vezetőnek bizonyult. Az ország német megszállása idején Londonból irányította az ellenállást. A londoni BBC rádióban 1940. június 18-án elhangzott felhívása nyomán vált világszerte ismertté. Ebben de Gaulle arra szólította fel a francia katonákat, hogy ne tegyék le a fegyvert, csatlakozzanak hozzá, mert a nemzeti katasztrófa sötétjében nem hunyhat ki az ellenállás lángja. Ekkor hangzott el híres mondása is: *"Franciaország csatát veszített, de nem háborút."*¹⁶

De Gaulle 1944-ben visszatért hazájába, majd az ideiglenes francia kormány elnöke, valamint a fegyveres erők főparancsnoka lett, és 1958-69 között köztársasági

---

¹¹ Ordonnance No 59-147 du 7 janvier 1959 portant organisation générale de la Défense, in: Journal officiel, 10 janvier 1959.

¹² Constitution de la République Française, 4 octobre 1958.

¹³ 1958. május 13-tól napjainkig

¹⁴ V. köztársaság: első elnöke Charles de Gaulle, elnöki periódusa: 1958-1969. Az általa kezdeményezett alaptörvény megalkotásával az állami hatalom megerősítésének szándéka vezérelte, a köztársasági elnöknek nyújtott széles körű jogokon keresztül, a parlamentáris demokrácia keretei között.

¹⁵ www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/who/guderian.html

¹⁶ [Roussel](#), Éric: Charles de Gaulle, édition Gallimard, Paris, 2002. p. 43.

elnök volt. Létrehozta az V. Köztársaságot, amely napjainkig a francia állami fejlődés alkotmányos-intézményi keretét biztosítja. Politikájának központi elemeit a nemzeti függetlenség, a nemzeti érdekek védelmének programja és a világhatalmi nagyság azaz a „*grandeur*”, képezte. Ennek érdekében kizárólagos elnöki hatáskörbe vonta külügyi és katonapolitikát, és ezeket Franciaország nagyságának szolgálatába állította.

Az egykori államfő Európa-politikáját egy francia irányítás alatt álló, a két szuperhatalom mellett önálló világpolitikai szerepet játszó "*független Európában*" szerette volna megvalósítani.¹⁷ A hidegháború időszakában, a két szuperhatalom által diktált feltételeket sokszor figyelmen kívül hagyva síkra szállt Európa függetlenségéért, és önálló francia külpolitikát hirdetett meg, az enyhülés (*détente*), a megegyezés (*entente*), és az együttműködés (*coopération*) elvei alapján. Ennek jelzésértékű eseménye volt a német-francia Elysée-szerződés, amelyet 1963-ban kötöttek meg. "*Eljön a nap – nyilatkozta de Gaulle 1965-ben –, amikor elérjük az Atlanti-óceántól az Uralig a konstruktív egyetértést, amikor Európa teljes egészében rendezni akarja problémáit. Mindenekelőtt Németországot, az egyetlen lehetséges módon: egy általános egyezményvel.*"¹⁸

A hidegháború által okozott nemzetközi feszültség hatására Charles de Gaulle úgy vélekedett, hogy szükség van a kormányok együttműködésére, tehát a kormányok és azok képviselői, az állam- és kormányfők feladata az európai hatalmi egység létrehozása lesz, vagyis kifejezte, hogy Európa-politikájában megerősíti a nemzetállamokat, mégpedig francia vezetéssel. A „*Nemzetek Európája*” koncepció szerint Európában a nemzetállamoknak kell együttműködniük úgy, hogy a kormányok a szuverenitásuk megtartásával koordinálják egymás között politikájukat saját belátásuk szerint, s nem rendelik alá azt egy államok fölötti államnak és kormánynak. Európát önálló, egyenrangú nemzetközi szereplőként igyekezett elfogadtatni. Politikai öröksége nagy vitákat váltott ki már kortársai körében is, ám határozott, karizmatikus személyisége, kiállása a francia nemzeti érdekekért, amelyek mindig elsőbbséget élveztek nála, a francia történelem kiemelkedő alakjai közé emelte. Franciaországban Napóleont is megelőzve vezeti a történelem nagyjainak

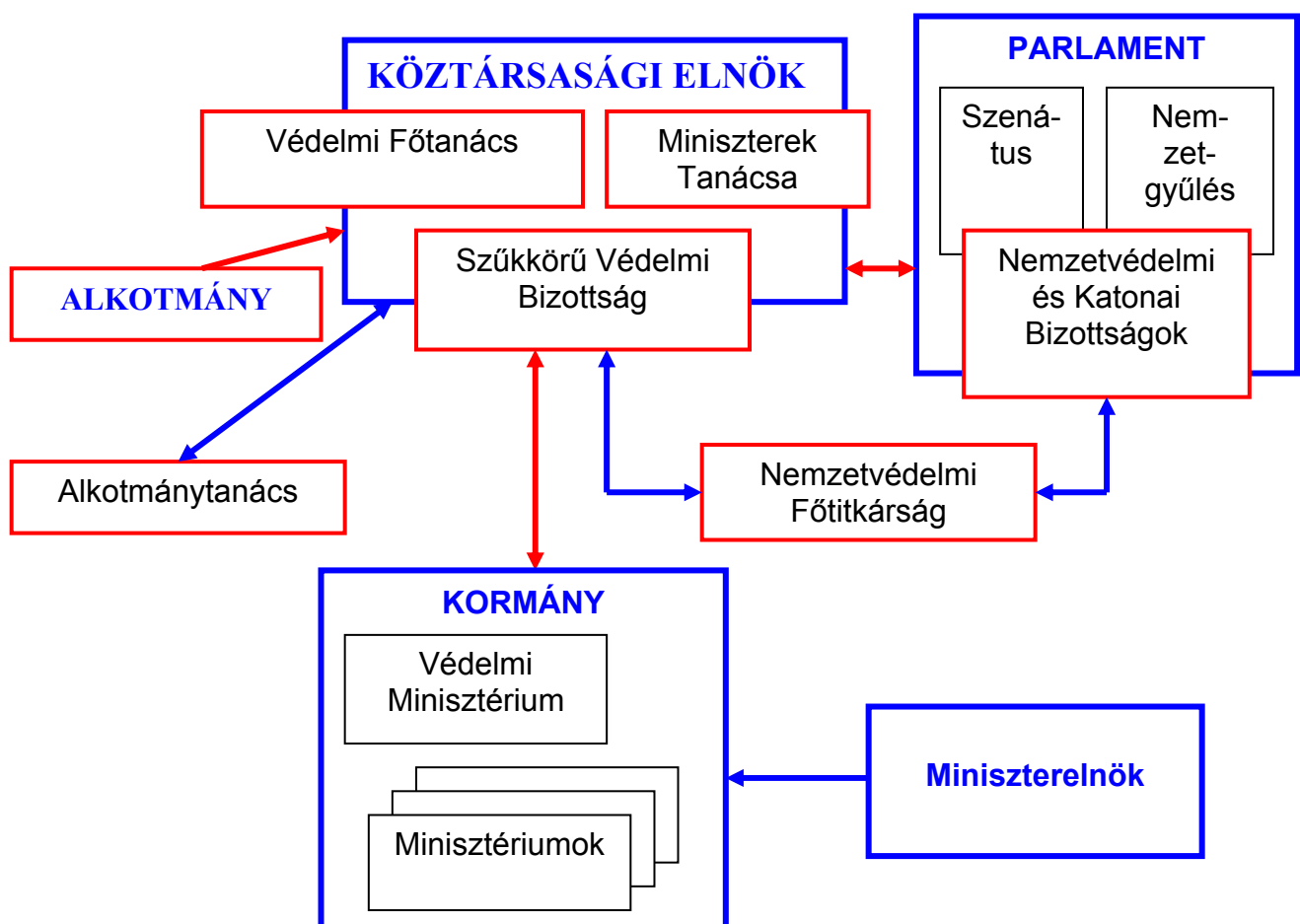
---

¹⁷ De la Gorce, Paul-Marie: De Gaulle, édition Perrin, Paris, 1999. p. 892.

¹⁸ Vaisse, Maurice: La Grandeur: la politique étrangère du général De Gaulle, Fayard, 1998 p.32

népszerűségi listáját¹⁹. A France2 tévécsatorna nézői 2005-ben az V. köztársaság legnépszerűbb elnökének választották meg²⁰. Napjaink francia politikai és katonai személyiségei, köztük a jelenlegi köztársasági elnök, Jacques Chirac is, gyakran hivatkoznak de Gaulle-ra, ami szellemi örökségének a francia közgondolkodásban máig ható jelentőségét bizonyítja. *Tapasztalataim szerint Franciaországban de Gaulle szerepének jelentősége ma is érzékelhető, hiszen tevékenysége eredményeként a nemzeti öntudat és a fegyveres erők szerepe jelentősen megerősödött a második világháborút követően, és ez napjainkban is hatással van a francia nép nemzeti önmegebecsülésének fenntartására, valamint a katonai gondolkodásra.*

Az V. köztársaság döntési mechanizmusában az erős, központi hatalommal bíró köztársasági elnök szerepe kiemelkedő, a védelemmel kapcsolatos szervek és szervezetek irányítása is az ő kezében összpontosul. (3. sz. ábra)

3. ábra: A nemzetvédelemben részt vevő intézmények és azok kapcsolatai (szerk.: Fregan B.)

¹⁹ www.leblogtvnews.com/article-160987.html

²⁰ www.france5.fr/ripostes/d00069/116/131328.cfm

1.4.1. A köztársasági elnök

A köztársasági elnök védelemmel összefüggő kompetenciáit az Alkotmány több cikke is taglalja, melyek közül az 5. cikk előírja, hogy a köztársasági elnök örökös az Alkotmány tiszteletben tartásán, garantálja a nemzeti függetlenséget, a területi sérthetlenséget és az egyezmények tiszteletben tartását. A II. cím 13. cikke pedig kizárólagosan a köztársasági elnök jogkörébe utalja a Minisztertanács által elfogadott rendeletek és határozatok aláírását.

Az Alkotmány rendelkezései alapján a köztársasági elnök feladatkörébe tartozik a polgári és katonai tisztségviselők kinevezése, és az államfő tiszte a Becsületrend Nagykancellárjának, a nagyköveteknek és rendkívüli meghatalmazott követeknek, a számvevőszék főtanácsosainak, a prefektusoknak, és a tengeren túli területek állami tisztségviselőinek megbízása is. Ugyanakkor a tábornoki kar tagjainak kinevezése a Miniszterek Tanácsának jogkörébe tartozik (Alkotmány II. cím, 13. cikk).

Funkciójából és feladatrendszeréből adódóan a köztársasági elnök a fegyveres erők főparancsnoka, és egyben betölti a legfelsőbb szintű nemzetvédelmi tanácsok, illetve bizottságok elnöki tisztét is (Alkotmány II. cím 15. cikk). Az Alkotmány rendelkezéseinek megfelelően egyedül a köztársasági elnök rendelheti el *a nukleáris erők alkalmazását* és személyében határozza meg a védelmi irányelveket az általa irányított tanácsokban. A megválasztását követő év kivételével feloszlathatja a parlamentet és kiírhat népszavazást minden olyan kérdésben, amely a nemzet egészére vonatkozik. *Így következtetésem szerint megállapítható, hogy az Alkotmányban meghatározott válság esetén minden hatalom a köztársasági elnök kezében összpontosul.*

Az Alkotmány rögzíti az államfő intézkedési feladatkörét a köztársaság intézményeit, a nemzet függetlenségét, illetve nemzetközi kötelezettségeit érintő súlyos és közvetlen veszély fenyegetése esetén, valamint ha az alkotmányos közhatalom rendes működése megszakad. Ez alapján a köztársasági elnök megteszi a körülményeknek megfelelő intézkedéseket a miniszterelnök, a házelnök és az

Alkotmánytanács hivatalos meghallgatását követően. Mindezekről elnöki üzenetben kell tájékoztatnia a nemzetet.

Nemzetvédelem tekintetében fontos elem, hogy a köztársasági elnök irányítása alatt működik a *Védelmi Bizottság*, melynek feladata a védelempolitika általános irányvonalainak meghatározása, a Védelmi Főtanács – *melynek tagjait a köztársasági elnök határozat útján hívja össze* – feladata pedig a nemzetvédelem általános problémáinak tanulmányozása.

A *Védelmi Bizottság*ot a miniszterelnök, a külügyminiszter, a védelmi miniszter, a belügyminiszter, a pénzügyi és gazdasági miniszter alkotja, és döntési kompetenciájuk általános védelmi kérdésekre terjed ki. A bizottság jogosult döntést hozni a hadászati légierő rendeltetéséről, szervezeti felépítéséről és alkalmazásának feltételeiről az 1964. január 14-i „*Rendelet a hadászati légierőről*” 1. cikk²¹ alapján, azonban e Rendelet 5. cikke a köztársasági elnök hatáskörébe utalja az alkalmazásra történő utasítás kiadását is. A miniszterelnök határozza meg *Szűkkörű Védelmi Bizottság* üléseit, a bizottság összetételét az aktuális napirendi pontoknak megfelelően ő állítja össze, és döntéseket hoz katonai ügyeket érintő kérdésekben. E bizottság hatáskörébe globális döntések tartoznak, mint például döntés a haderő alkalmazási doktrínájáról. A köztársasági elnök nemzetvédelemmel kapcsolatos felelősségteljes munkáját egy katonai törzs segíti, amely tanácsadási funkciója mellett felel az elnök katonai vonatkozású tájékoztatásáért, és ez irányú döntéseinek előkészítéséért. A katonai törzs szoros kapcsolatban áll a védelmi és más minisztériumok katonai területen működő szerveivel. A törzs tagjai a három haderőnem (szárazföldi, légierő és haditengerészet) képviselőiből kerülnek ki, és tevékenységüket tábornok irányítja.

---

²¹ Bibliothèque de l'Assemblée Nationale (Nemzetgyűlés Könyvtára, Párizs)

1.4.2. A miniszterelnök

Természetesen az Alkotmány a nemzetvédelemmel összefüggő más feladatköröket is meghatároz. Így a kormány jogkörébe utalja a nemzeti politika meghatározását és egyben irányítása alá vonja az állami közigazgatást, valamint a fegyveres erőket (III. cím, 20. cikk). A kormány tevékenységét a miniszterelnök irányítja, aki személyében visel felelősséget a nemzetvédelemért és biztosítja a törvények végrehajtását. A miniszterelnök szükség esetén helyettesítheti a köztársasági elnököt a II. cím 15. cikkben meghatározott tanácsok és bizottságok elnöki tisztének ellátásában. A miniszterelnök látja el a katonai védelem irányítását, és dönt a hadműveletek előkészítéséről, továbbá irányításáról (1959. évi Rendelet II. cím 9. cikk).

Ugyanez a Rendelet tovább pontosítja a miniszterelnök hatáskörét, mely szerint Ő gyakorolja az irányítást a nemzetvédelem általános és katonai vonatkozásában (II. cím 9. cikk), valamint a katonai védelemmel kapcsolatosan irányelveket fogalmaz meg, összehangolja a tárca szintű nemzetvédelmi feladatokat, melyek alapján átfogó védelmi tervet állít össze.

A jogszabályi kereteket tekintve megállapítottam, hogy a köztársasági elnök és a miniszterelnök is jelentős jogosítványokkal rendelkezik a nemzetvédelem területén, amelyek nem mindig határolhatók el élesen egymástól. Ezért ez a terület mindenképpen együttműködést igényel mindkét részről. Nézetkülönbségek olyan helyzetekből adódhatnak, amikor politikai együttélés (cohabitation) alakul ki, vagyis a közvetlenül megválasztott köztársasági elnök ellenzéki politikai párthoz, társuláshoz tartozó miniszterelnököt kényszerül kinevezni a parlamenti választások eredményének megfelelően. Azonban ezek a helyzetek sem okoztak eddig valódi konfliktust, mivel az 1968-as alkotmánymódosítás a jogszabályok értelmezését a köztársasági elnök hatáskörébe utalta, és amelyeket csak az *Alkotmánytanács* bírálhat felül. Márpedig az Alkotmánytanács elnökének személyéről, kilenc tagjából háromról a köztársasági elnök dönt (rajtuk kívül három főt a Nemzetgyűlés elnöke, hármat pedig a Szenátus elnöke jelöl ki).

1.4.3. A parlament szerepe

A két házból, a Nemzetgyűlésből és a Szenátusból álló parlament biztosítja a nemzetvédelem törvényes kereteit, mellyel kapcsolatban parlament által elfogadott törvény szabályozza többek között:

- az állampolgári jogokat és az állampolgárokat szabadságjogaik gyakorlásában megillető alapvető biztosítékokat, az állampolgárok személyére és javaira vonatkozó nemzetvédelmi kötelezettségeket;
- az állampolgárságot, a személyek jogállását és képességét, a házassági, öröklési és szabad rendelkezési jogot.

A honvédelmi költségvetés megszavazása is a parlament jogkörébe tartozik, és ez biztosítja a fegyveres erők pénzügyi eszközeit, ratifikálja a köztársasági elnök által megkötött nemzetközi szerződéseket. A Nemzetgyűlés Nemzetvédelmi és Katonai Bizottsága, valamint a Szenátus Külügyi, Nemzetvédelmi és Katonai Bizottsága fontos ellenőrzési tevékenységet gyakorol a kormány tevékenysége felett. Szakértői összefoglaló jelentéseket bocsátanak ki, amelyekben értékelik a katonai tervezési törvényekről, az éves védelmi költségvetésről folyó vitákat és konstruktív javaslatokat fogalmazznak meg. Az Alkotmány viszonylag szűk mozgásteret engedélyez a parlamentnek, amely a köztársasági elnök közvetlen megválasztásából eredő nagyfokú legitimitás és a nehézkes parlamenti mechanizmusok racionalizálásának következménye. A gyakorlatban többször előfordult, hogy nagy horderejű védelempolitikai kérdés a parlamenti döntések perifériájára szorult, ugyanis ezeket a döntéseket a köztársasági elnök irányításával működő Minisztertanács hozza meg, vagy akár közvetlenül az Elysée-palota²², azaz a köztársasági elnök. Ilyen közvetlen elnöki döntés következménye volt 1966-ban Franciaország kivonulása a NATO integrált katonai szervezetéből.

A miniszterelnök nemzetvédelemmel összefüggő feladatainak segítésére alakult a *Nemzetvédelmi Főtitkárság*, amely minden, a köztársasági elnök irányításával működő, védelemmel foglalkozó tanács és a parlament mellett működő *Nemzetvédelmi és Katonai Bizottság* feladatait koordinálja (4. sz. ábra).

---

²² Az Elysée-palota a köztársasági elnök rezidenciája

4. ábra: A Nemzetvédelmi Főtitkárság kapcsolati szerepe (szerk.: Fregan B.)

A Nemzetvédelmi Főtitkárság fölötti felügyeletet a miniszterelnök gyakorolja, és itt valósul meg minden, a Francia Köztársaság külső és belső biztonságával, illetve védelmével összefüggő tevékenység összehangolása. A bizottság vezetője a nemzetvédelmi főtitkár, aki a miniszterelnök meghatalmazottjaként elnököl olyan védelmi fórumokon, ahol a katonai felszerelések, fegyverzetek, technológiák átadásáról, nemzetvédelmi együttműködési tevékenységekről döntenek, valamint a tárcaközi, a hírszerzési, a tudományos, a műszaki, az adminisztrációs, a katonai védelmi oktatási műhelyek munkáját koordinálják. Kutatásaim és a felhasznált dokumentumok alapján megállapítottam, hogy a francia védelmi struktúrában kompetenciáit illetően a miniszterelnök feladatai közé tartozik a katonai ügyek irányítása is.

1.4.2. A védelmi miniszter

A védelmi miniszter a katonapolitika végrehajtásáért felel, amely a fegyveres erők szervezeti felépítését és kiképzését, felkészítését, a személyi állomány humánpolitikai ügyeit, a katonai fegyverzettechnikai és felszerelésügyi programok végrehajtását foglalja magában, többek között a Fegyverzeti Főtanács és a Stratégiai Tervezési Tanács irányítása alatt. A miniszter közvetlen alárendeltségében működő szervezetek közül még ki kell emelni a Vezérkari Főnökök Bizottságát, melynek ülésein a védelmi miniszter elnököl, és az egyesített vezérkari főnökön kívül, a három haderőnemi vezérkari főnök alkot. E bizottság feladata a francia haderő felállításával és alkalmazásával összefüggő döntések meghozatala, továbbá a miniszterelnök, vagy a köztársasági elnök jogkörébe tartozó döntésekhez tanácsadás, és javaslatok megtétele. Az egyesített vezérkar főnöke a kormány katonai főtanácsadója, aki javaslatokat terjeszt elő a haderő képességeinek kialakítására konkrét helyzetek

függvényében a Védelmi Bizottság részére. A kormány katonai tárgyú irányelveit utasítások formájában adja ki és hajtja végre a műveleti, a regionális, vagy a különleges főparancsnokságok útján, amelyek jelentést tesznek a végrehajtás módjáról²³.

Az 1959. január 7-én elfogadott elnöki „*Rendelet a Nemzetvédelem általános szervezeti felépítéséről*” értelmében minden miniszter felelősséget vállal a nemzetvédelemből a saját területére eső intézkedéseinek kidolgozásáért, végrehajtásáért (III. cím, 15.cikk). E célból minden minisztériumban kifejezetten védelmi ügyekben illetékes, elkülönített költségvetéssel rendelkező szervek működnek.

A nemzetvédelem területén kiemelt feladattal bír a *belügyminiszter*, aki a polgári védelem előkészítését és működését is felügyeli. A francia jogrendben a polgári védelem egyben a közrend, a közcélú infrastruktúrák és erőforrások, valamint az állampolgárok anyagi és szellemi javainak védelmét jelenti (III. cím, 17. cikk). E rendelet határozza meg a gazdasági miniszter gazdaságvédelmi feladatait (III. cím, 18. cikk), mely szerint a miniszter összehangolja az erőforrásokért felelős minisztériumok (hírközlési, szállítási, ipari, mezőgazdasági, stb.) tevékenységét a védelmi szféra érdekében.

Az általános hadkötelezettségen alapuló haderő felfüggesztését kihirdető 1997. évi törvény²⁴ teljesen új távlatokat nyitott az állampolgárok honvédelemhez fűződő kapcsolatában. Új fogalommal ismertette meg a nemzetet a Védelmi Felkészítésre szóló Behívással, mely 1998. október 3-án lépett hatályba. E jogszabály alapján az 1980. január 1. után született férfiak és az 1983. január 1. után született nők számára lakóhelyükhöz közeli katonai létesítményekben tájékoztató előadásokat, vitákat tartanak a védelmi szférát érintő kihívásokról, a honvédelem szervezeti elemeiről, a fegyveres erők összetételéről, a haderő által felajánlott szakmai elhelyezkedési lehetőségekről. A felkészítés célja, hogy a fiatal francia állampolgárok védelmi tudatát kialakítsa és erősítse.

---

²³ Határozat a vezérkari főnököt megillető hatáskörökről (1982. február 8.)

²⁴ Loi du 28 octobre 1997 portant réforme du service national, Bibliothèque de l'Assemblée Nationale, Paris (Nemzetgyűlés Könyvtára, Párizs)

A Védelmi Felkészítésre szóló Behívó az állampolgári védelmi „reformcsomag” egyik fő eleme, melyet a 16. életévüket betöltött állampolgárok lakhely szerinti Polgármesteri Hivatalokban történő összeírása (regisztrációja) és az iskolai védelmi nevelés egészíti ki. Az állampolgári ismeretek és a honvédelmi ismeretterjesztés összekapcsolása, a személyiségfejlesztést, a modern társadalmi folyamatok szélesebb alapokra helyezését, és ezek által a nemzethez, a nemzeti értékekhez való kötődést szolgálja. E szoros együttműködés kezdeményezésének intézményesült formái már a korábbi évtizedekben is megtalálhatóak voltak. (1989 januárjában az Oktatásügyi Minisztérium és a Védelmi Minisztérium között megkötött megállapodásnak megfelelően megalakult az Országos Oktatási és Védelmi Bizottság²⁵, amely regionális szinten koordinálja a honvédelmi nevelést a közoktatásban egy háromtagú közoktatási területi csoport segítségével. Tagjait a helyi közoktatási területi igazgató, a katonai terület képviselője, valamint a Felsőfokú Nemzetvédelmi Tanulmányok Intézete regionális csoportjának elnöke alkotja. Tulajdonképpen e helyi csoportok aktív tevékenységének köszönhető, hogy az 1997. október 28-i „Törvény a nemzeti szolgálat reformjáról” már kötelezően előírja a nemzeti és az európai védelemmel kapcsolatos alapvető tudnivalók oktatását a közép-, és felsőfokú oktatásban.

Következtetések

Franciaország biztonság- és védelempolitikájának megítélése szempontjából rendkívül fontos megemlíteni, hogy jogi aspektusból vizsgálva a védelemben részt vevő szervezetek feladatait az Alkotmány, a Rendelet, valamint a végrehajtási utasítások körülhatárolják éppúgy, mint a közzogi méltóságok funkcionális feladatait.

A köztársasági elnök személye és hatalmi státusza jelentős, erős hatalommal bír, kezében összpontosulnak történelmi hagyományok alapján a haderővel kapcsolatos legfontosabb ügyek. Megítélésem szerint ez a szerep is hozzájárul ahhoz, hogy Franciaország fenntarthatja nemzeti nagyságát és befolyását Európa biztonságának garantálásában.

---

²⁵ Commission Education Nationale - Défense

A nemzet életében a védelem és a biztonság központi szerepet játszik. Kutatásaim során is azt tapasztaltam, hogy Franciaország, Európa és a világ biztonságát érintő kérdésekben a széles értelemben vett néptömeg is képes véleményt nyilvánítani, kiállnak nemzetük felelősség-, valamint szerepvállalása mellett. A haderő presztízse az elmúlt évtizedekben jelentősen javult, köszönhetően egyrészt a katonák nemzetközi szerepvállalásának és az országon belüli biztonság fenntartásában és fokozásában játszott szerepük miatt, másrészt a média pozitív képalkotásának. Az utca embere nap, mint nap találkozik a rendőrökkel és csendőrökkel együtt járőröző katonákkal, a televízió-csatornák közvetítéseik útján bemutatják az afrikai, ázsiai, európai területeken dolgozó-harcoló katonák feladatait és helytállását a válsággócokban, vagy humanitárius akciókban. A nemzet összességében tehát felelősséget vállal a védelem és a biztonság megteremtésében, a haderő állandó fejlesztésével, korszerűsítésével a széles tömegek egyetértének. Ugyanakkor a fegyveres erők szerepvállalása a belső rendfenntartásban is jelentkezik, kapcsolatát a nemzettel a rendszeresen megrendezett találkozók, fegyveres bemutatók, az alakulatok nyílt napjai erősítik.

A szakirodalom tanulmányozása alapján megállapítottam, hogy Franciaország fontosnak tartja a nukleáris fegyverek birtoklásából adódó felelősségét, mellyel saját érdekeit és értékeit éppúgy védi, garantálja, mint ahogy az európai védelem érdekében is képes síkra szállni. Az ország védelmét globálisan értelmezve annak legfontosabb területeit a politikai hatalom köré összpontosítja, különösen a Szűkkörű Védelmi Bizottság vonatkozásában, mely a globális döntések kialakításának és végrehajtásának eszköze a nemzetvédelem területén.

Megítélésem és tapasztalataim szerint a hadkötelezettség felfüggesztése új távlatokat nyitott az állampolgárok honvédelemhez fűződő kapcsolatában. Új fogalommal ismertette meg a nemzetet a Védelmi Felkészítésre szóló Behívással, mely kötelezővé teszi a rendszeres (évi egy alkalommal) védelmi felkészítésben történő részvételt, melyben a fegyveres erők aktívan vállalnak szerepet bemutatók, előadások, konzultációk és vitaestek megrendezésével.

Tapasztalataim szerint a nemzetvédelemről, a nemzet nagyságáról és felelősségvállalásáról, az ország nemzetközi szerepvállalásáról az egyéni véleményalkotás kialakításában nagyon jó módszer, hogy a közoktatástól a katonai felsőoktatásig minden szinten szerepel a védelem és a biztonság, a honvédelem kérdésköreinek oktatása, melynek során magas szinten foglalkoznak a biztonság- és védelempolitika aktuális területeivel, a hazai és nemzetközi szerepvállalással. A katonai tanintézetekben (már a főiskolai szintű képzés elején is) magas óraszámokban szerepel a nemzet, Európa és a világ biztonság- és védelempolitikájának oktatása. A köztisztviselők, állami alkalmazottak részére a védelmi kérdésekben való eligazodás alapvető követelménynek számít. A számukra biztosított felkészítés is szervezett formában történik.

2. A Francia Köztársaság általános katonai stratégiája napjainkban

Az ezredforduló nemzetközi biztonsági környezetének alapvető megváltozása a francia honvédelem átfogó modernizációját igényelte és szükségessé tette a nemzeti, francia szóhasználatban általános katonai stratégia rugalmas átalakítását a megváltozott nemzeti biztonság- és védelempolitikai célkitűzésekkel összhangban. Biztonság- és védelempolitikája érvényre juttatása érdekében Franciaország komplex, azaz polgári, gazdasági, társadalmi és katonai dimenziókkal kiegészülő védelmi stratégiával rendelkezik, amely a francia nemzeti kohéziót megkérdőjelező potenciális fenyegetésekhez adaptált egyetlen megoldást jelent. Az általános katonai stratégia, mint az állam legfelsőbb szintű honvédelmi koncepciója, meghatározza a stratégiai szintű honvédelmi és haderőtervezés folyamatát, a fegyveres erők helyzetét, fejlesztésük célkitűzéseit és feladatait.

Dr. Szternák György egyetemi jegyzetében megállapítja, hogy a nemzeti katonai stratégia ráépül a társadalmi, katonai szellemi alapfeltételeket magában foglaló hadikultúrára. Ennek anyagcentrikus, azaz védelmi jellegű irányzata, amelyhez a francia katonai stratégia sorolható, a védelmet tartja a fegyveres küzdelem alapvető módjának, nem lemondva szükség esetén az aktív támadó tevékenységről²⁶. *A francia általános katonai stratégia célja a nemzet alapvető érdekeinek védelme, az ország biztonságához való hozzájárulás a megelőzés és a válságmegoldás által, valamint a nemzetközi stabilitás elősegítése.*

Kutatásaim során meggyőződtem arról, hogy Franciaországban a nemzeti katonai stratégia ennél konkrétabb kereteket is szab, és fő eleme a *műveleti elgondolás*, melynek alapja az állandó biztonsági helyzet fenntartása, és amely a fegyveres erők feladatainak általános keretét rögzíti béke-, válság- valamint minősített időszakban a haderő vezérkari főnöke által kiadott utasítások formájában²⁷. Rendeltetését az alábbi funkciók biztosításával kívánják fenntartani:

- nukleáris elrettentés;
- megelőzés;
- erők távoli területekre történő áttelepítése és alkalmazása;
- védelem.

---

²⁶ Dr. Szternák György: A nemzeti biztonsági- és katonai stratégia elméleti és gyakorlati kérdései, ZMNE, 1999. p.36.

²⁷ Concept d'emploi des forces PIA-00100, No 000827-DEF/EMA/EMP.1, Paris

2.1. A nukleáris elrettentés

A nukleáris csapásmérő erők jelentette reagálási képesség képezi Franciaország függetlenségének és biztonságának végső eszközét, stratégiai önállóságát. Értékelésük szerint ez egyben a nemzet túlélésének alapgaranciája, amely a konfliktus tétjével arányban nem álló veszteségeket helyez kilátásba a Franciaországot, vagy érdekeit ért agresszió esetén az elégségesség elve alapján. Ennek érdekében az atoműtőerő megfelelő szinten tartása ma is kiemelt célt és feladatot jelent, ami egyben hozzájárul Európa biztonságához és a világban kialakult egyensúly fenntartásához. A francia politikai vezetők nyilatkozataikban gyakran hivatkoznak a de Gaulle-i örökségre, amelynek érvényességét ma sem kérdőjelezzik meg nukleáris vonatkozásban, bár a nemzetközi környezet átalakulása az atoműtőerő szerepének rugalmas adaptálását követelte meg az új viszonyokhoz.

Ez a de Gaulle-i örökség, a tábornok-államfő elnöki mandátuma (1959. január 8 – 1969. április 28.) kezdetének idejére nyúlik vissza, amikor a két világhatalom, az Egyesült Államok és a Szovjetunió a kölcsönös elrettentés időszakát élte. A bipoláris világban a külpolitika középpontjában Franciaország XVIII-XIX. századi világpolitikai nagyságának és dicsőségének újjáélesztése állt, amelynek nélkülözhetetlen feltétele az autonóm politikai cselekvés volt. Charles de Gaulle a két nukleáris szuperhatalom mellett egy francia hegemoniájú Európát képzelt az önállóság elvének megőrzésével²⁸. A NATO-ban játszott alárendelt szerep megszüntetésének igényét Franciaország történelmi világpolitikai küldetésével magyarázta, amelyet az Egyesült Államok kormányszata felé memorandum formájában prezentált 1958-ban. A memorandum egy háromoldalú, *amerikai-brit-francia* irányítású közös döntéshozó testületre vonatkozó igényt tartalmazott a NATO-ban.

Ez a javaslat elsősorban az atomfegyverek alkalmazását illetően tartott számot érdeklődésre, mivel a Szövetség politikai irányításában való francia részvétel mellett, francia vétójogot szeretett volna elérni a NATO, azaz az Egyesült Államok nukleáris erőinek alkalmazása felett. *A nyilvánvaló amerikai elutasítást követően de*

---

²⁸ de Gaulle, Charles: Mémoires d'espoirs, Plon, Paris, 1970. p.214.

Gaulle kivonta a francia Földközi-tengeri flottát a NATO parancsnoksága alól, és nem járult hozzá nukleáris robbanófejek, valamint rakétaindító berendezések tárolásához francia területen. „Az ország légtere francia parancsnokság alá került,– írja Salgó László”²⁹ – majd de Gaulle kinyilvánította, hogy „Franciaország védelmének franciának kell lennie”³⁰. Már ekkor felvázolta az önálló atomfegyver birtoklásának szándékát, mondván, egy „nagy állam, amelyik nem rendelkezik atomfegyverrel, nem képes saját sorsának kézbe vételére.”³¹

Az Egyesült Államok egyoldalú külpolitikai döntései a francia érdekszférákra vonatkozóan (*amerikai katonai manőverek Libanonban és a tajvani szorosban, 1958.*) szintén sértették a francia önérzetet, amely már Jalta óta erősen sérülékeny volt, hiszen Franciaországot nem hívták meg a II. világháborút lezáró jaltai és potsdami konferenciákra. A német veszély felidézése, a nyugat-német haderő felállítását szorgalmazó amerikai szándékok, valamint általánosságban az amerikai-angolszász dominanciától való függés (*katonai, gazdasági és politikai téren*) a külön szerepének felvállalására készítette de Gaulle tábornokot. E folyamat vezetett el oda, hogy 1960. február 13-án a saharai Reggane-ban végrehajtották az első francia atombomba-robbantási kísérletet. A francia nukleáris hadászati elgondolás kidolgozása Charles Ailleret tábornok-hadtörténész (1907-1968) nevéhez fűződik³² és lényege a mindenirányú (körkörös) védelem megvalósítása volt. Az atomütőerőnek (*force de frappe*) az országot bármilyen irányú támadás esetén meg kellett védenie azzal a rendeltetéssel, hogy az agresszort még a támadás előtt elrettentse a nukleáris csapások által okozott pusztításokkal, amelyek nagyobb veszteségeket helyeztek kilátásba, mint amit a támadó Franciaország legyőzésével nyerhetett volna. A valós politikai cél az ország önálló akciószabadságának megőrzése³³, valamint az érdekeiktől idegen konfliktusokba sodródás elkerülése volt.

A francia katonai stratégia alapja napjainkban is az autonóm, hiteles nukleáris elrettentésen alapuló de Gaulle-i stratégia, de ennek sokkal flexibilisebb és az új nemzetközi geostratégiai, geopolitikai adottságokra nyitottabb változata. Ez a

---

²⁹ Salgó László: De Gaulle diplomáciája, Budapest, Kossuth Kiadó, 1972.

³⁰ de Gaulle, Charles: Discours et messages, Paris, 1971. p.126.

³¹ uo.: p.368.

³² La Marine et l'atome: de l'emploi tactique à la stratégie de dissuasion, www.stratisc.org/PN2_GERE2_3.html

³³ Ailleret, Charles: Défense dirigée ou défense tous azimuts, Revue de Défense Nationale, décembre 1967, p.368.

nukleáris koncepció a nemzeti felségterület védelmét tekintette mindenek fölött állónak (sanctuarisation du territoire national), mivel a honi terület fölötti teljes ellenőrzés a nemzeti függetlenség egyik záloga, és ez ma is érvényes tétele a francia biztonság- és védelempolitikának. Az 1994. évi Fehér Könyv³⁴ ugyan megerősítette a de Gaulle-i nukleáris stratégiát, mint a biztonság alappilléret, tehát az ország létérdekeinek megvédését az agresszió bármilyen formájával szemben, de az elrettentés szerepét nem engedte összekeverni a felhasználással. Ugyanitt erőteljesebb hangsúlyt kapott az atomütőerők és a hagyományos erők közötti egyensúly kialakítása. Ennek oka egyrészt abban keresendő, hogy a Szovjetunió felbomlását követően Franciaországnak nincs konkrét ellenségképe, így a létérdekei elleni fenyegetések egyrészt nehezebben körvonalazhatóak, másrészt a külső válságmegelőzési, válságkezelési műveletekben való aktív szerepvállalása csökkenti a nukleáris eszkaláció kockázatát. A nukleáris fegyverzeti rendszerek az elrettentés hitelességét garantálják a korábbiaknál diverzifikáltabb körülmények között, a hagyományos fegyverek pedig bizonyos esetekben döntő szerepet töltenek be. Alapvető értékeinek biztonságát Franciaország ma már a nemzetközi közösség érdekeitől teszi függővé, amely elleni fenyegetés során a nukleáris elrettentés a hagyományos erők megkerülhetetlenségét biztosítja. A francia köztársasági elnök a nukleáris elrettentéssel foglalkozó beszédében³⁵ (2006. január 19. – Brest) új fejleményként kiemelte, hogy Franciaország ma már fenntartja magának a jogot arra, hogy nukleáris csapást mérjen bármely országra vagy regionális hatalomra, amely terrortámadást hajt végre francia területen. Jacques Chirac ismételten hangsúlyozta és megerősítette a nukleáris elrettentés szükségességét. A nukleáris erők fejlesztésében készen kell állni a rugalmas válaszra minden fajta fenyegetéssel szemben. Felhívta a nemzetközi közvélemény figyelmét arra, hogy "*mindazon országok vezetőinek, amelyek tömegpusztító fegyverek bevetését veszik fontolóra Franciaország ellen, tudatában kell lenniük, hogy megfelelő és határozott válaszra számíthatnak.*"³⁶ Válasz vonatkozásában, a franciák álláspontja szerint tehát a hagyományos eszközök mellett „*más jellegű*” eszközök bevetése is szóba jöhet, azaz történhet atomfegyverrel is.

---

³⁴ Livre Blanc sur la Défense, La Documentation, Paris, 1994.

³⁵ www.elysee.fr/elysee/elysee/francais/interventions/discours_et_declarations/2006/janvier/allocation_du_president_de_la_republique_lors_de_sa_visite_aux_forces_aeriennes_et_oceanique_strategiques-landivisiau-1_ile_longue-finistere.38406.html

³⁶ www.nol.hu/cikk/391337

Mindezek alapján azt a következtetést vonom le, hogy a nukleáris elrettentés szükségességét továbbra is fent kell tartani, tehát az ország nukleáris erői úgy fejlesztendők, hogy készen álljanak a rugalmas válaszra a terrorizmus, és az ország létérdekeit érintő fenyegetéssel szemben. Az elnök nyilatkozatát úgy értékelem, hogy a francia nukleáris erők átalakítása és az atom-tengeralattjárókon elhelyezett nukleáris robbanófejek számának csökkentése ellenére Franciaország továbbra is jelentős szerepet szán a nukleáris elrettentés stratégiájának, melynek demonstrálására Mirage típusú harci repülőgépek és az atommeghajtású Charles de Gaulle repülőgéphordozó is jelen volt a Perzsa-öbölben 2005-ben megrendezett terrrorelhárító hadgyakorlaton. Véleményem szerint az elnök ezt a beszédét, többek között Iránnak szóló figyelmeztetésnek is szánta, ahol az urándúsítási kísérletek a nemzetközi közösség nyomása ellenére az elmúlt időszakban felújultak. Eközben a francia diplomácia aktív részese azoknak az erőfeszítéseknek, amelyek Iránt kétes atomterveinek megváltoztatásáról próbálják meggyőzni.

Egyetértve Dr. Deák János véleményével, a nukleáris fegyver jelentősége a hidegháborút követő időszakban is megmaradt, rendeltetésének átalakulása mellett. A harcászati atomeszközöket a jövőben akár regionális háborúban is alkalmazhatja, mind a NATO, mind Oroszország. A NATO Atomtervező csoportja által képviselt elvek alapján a NATO atomeszközei ugyan már nem irányulnak meghatározott fenyegetés ellen, de a nukleáris visszatartás elvének fenntartását, többek között Oroszország nukleáris politikája, valamint az agresszív, terrorizmust támogató országok magatartása is indokolhatja³⁷.

A francia nukleáris elrettentés koncepciójának megőrzését a megváltozott körülmények evolúciója igazolta, amelyben a hidegháború befejezését az atomkorszak újabb, komplexebb kockázatainak skálája váltotta fel. Több középhatalom képes, vagy lesz képes atomarzenálok kiépítésére Európán kívül, amelyek európai területeket is elérhetnek. Az atomfegyverek az új stratégiai környezetben, politikai értelemben nemcsak Franciaország, hanem egész Európa védelmi stratégiai autonómiájához járulhatnak hozzá, amennyiben a közös európai létérdekeket meghatározzák. A francia elnök, az 1997-ben Amszterdamban sorra került EU csúcserőkezleten kifejtette, hogy a francia elrettentésen alapuló biztonság-

---

³⁷ Deák János: A nukleáris fegyver a 21. században, Hadtudomány, 2003/1.sz.
www.zrinyi.zmne.hu/kulso/mhttp/.hadtudomany/2003/1/deakjanos

és védelempolitika az Európai Unió közös biztonság- és védelempolitikájának alapja lehet. Az uniós keretek közötti nukleáris politikai konzultációk ígéretes fejleménye volt egy közös brit-francia közlemény³⁸, amely kinyilvánította a két ország nukleáris stratégiája közötti nagymértékű hasonlóságot. Nem tartottak elképzelhetőnek olyan helyzetet, amelyben ha valamelyik ország létérdekeit fenyegetés éri, a másik létérdekeit ez ne érintené. Jacques Chirac, a francia biztonság- és védelempolitikáról tartott kulcsfontosságú beszédében³⁹ a biztonság egyik pilléréként a nukleáris elrettentés folyamatosságának fenntartását nevezte meg, amely még hosszú évekig az európai közös biztonsági rendszerekbe illeszkedő francia védelem- és biztonságpolitika alapja marad.

Elsősorban politikai visszatartó erőként funkcionál napjainkban is, amikor a tömegpusztító fegyverekkel rendelkező államok, csoportok és szervezetek potenciális fenyegetést jelenthetnek. Újabb hatalmi igények megjelenését figyelhetjük meg, melyek a nukleáris, biológiai vagy vegyi fegyverek birtoklásán alapulnak. Bizonyos államok nem tudnak ellenállni annak a kísértésnek, hogy a szerződésekkel ellentétben nukleáris képességgel ruházzák fel magukat. Az ezzel összefüggő ballisztikus rakétakísérletek is egyre szaporodnak. Chirac szerint, a válságokkal és veszélyekkel szemben Franciaország mindig a megelőzés útját választotta, mely védelempolitikája alapját képezi. De illúzió lenne azt hinni, hogy a megelőzés önmagában elegendő az ország védelmének biztosításához. A nukleáris elrettentés az ország megelőzési koncepciójának közvetlen folytatását és legvégső kifejezését képezi. Ha köztársasági elnök kizárólagos megítélése alapján az ország alapérdekei, köztük a szuverenitás szabad gyakorlása; a nemzeti felségterület és légi, tengeri, szárazföldi megközelítési útvonalainak integritása sérül, az esetleges agresszor állami, politikai, gazdasági és katonai intézményei elfogadhatatlan károkat szenvednek el, és nem számíthatnak az atomfegyverek mellőzésére.

Az alapérdekek fogalmának pontos behatárolása *„térben és időben mindig változik, amely lehetetlenné teszi az esetleges agresszor által a kockázat mértékének kiszámítását”*⁴⁰. Bár a francia nukleáris doktrína csak szélsőséges

---

³⁸ 1995. október 30. www.elysee.fr/declarations

³⁹ Discours de Jacques Chirac devant l'IHEDN, Paris, 2001. www.elysee.fr

⁴⁰ Rapport IHEDN, Paris, janvier 2002. p.14.

esetekben és az ENSZ Alapokmány 51. cikkelyének⁴¹ megfelelő jogos önvédelem esetén alkalmazná az atomfegyvereket, nem mond le a végső figyelmeztetés szerepéről, amellyel a katonai célpontok elleni korlátozott csapás alkalmazására vonatkozó eltökéltségét hangsúlyozza. A nukleáris fegyverek alkalmazhatósági küszöbét az okozott károk, és az agresszor erőinek bevetési valószínűsége befolyásolja. A nukleáris elrettentési doktrína szilárd és széles körű politikai konszenzuson alapul, a védelempolitikáról kezdeményezett nyílt társadalmi vita eredményei⁴² tükrében. A francia elrettentő erő, amelyet az Észak-atlanti Tanács 1974. június 19-én hivatalos Nyilatkozatban ismert el Ottawában⁴³, az európai biztonsági és védelmi érdekek szolgálatában nyerheti el szélesebb körű legitimitását. Ennek érdekében az 1996. óta befagyasztott kísérleti atomrobbantások helyett ma már a laboratóriumi szimulációkat preferálják és több látványos intézkedés is történt. Bezárták a Marcoule-i, továbbá a Pirrelatte-i plutónium és urándúsító üzemeket, a Francia Polinéziában üzemelő kísérleti telepet, modernizálták a nukleáris erőket megerősítve az alkalmazás szigorúan legszükségesebb szinten tartását a politikai-stratégiai kontextus figyelembe vételével. Az atomtűerő-képesség a lehetőségekhez mérten legalacsonyabb fokú meghatározását pedig a biztonság faktorai befolyásolják.

Franciaország továbbra is támogatja az általános és teljes leszerelést előmozdító nemzetközi erőfeszítéseket, nevezetesen a hasadó anyagok előállításának megtiltására irányuló szerződésre vonatkozó tárgyalásokat.

A francia nukleáris erő két egymást kiegészítő összetevőre épül. Az egyik összetevőt a csapásmérő atommeghajtású rakétahordozó tengeralattjárók képezik, melyek biztosítják az elrettentés állandóságát, míg a másikat a légi komponens alkotja (az atomrobbanófejes rakétákkal felszerelt repülőgépek biztosítják a rugalmasságot és alkalmazkodóképességet).

---

⁴¹ Az ENSZ Alapokmányának 51. cikkelye értelmében valamennyi tagállamnak elidegeníthetetlen joga van az önvédelemhez vagy a kollektív védelemben való részvételhez. megerősíti a tagállamok jogát ahhoz, hogy egyénileg vagy közösen olyan lépéseket tegyenek önvédelmük biztosítása érdekében - beleértve a fegyveres erők alkalmazását is -, amelyek az adott helyzetben szükségesek.

⁴² Interview avec Alain Richard, Le Figaro, le 8 novembre 2001.

⁴³ L'action de la France, La documentation française, Paris, 2000. p.37

Az 1. számú táblázat a nukleáris robbanófejek számának alakulását mutatja be a különböző típusú hordozóeszközök megjelölésével:

Nukleáris robbanófejek száma				
Típus	Rendszerbe állás ideje	Mennyiség	Hordozó típusa	Hatóerő
TN-81	1988. július 1.	50	Mirage 2000N	300Kt
TN-81	1989. április 1.	10	Super-Etendard	300 Kt
TN-75	1997. január 1.	288	M45 rakéta tengeralattjárón	100 Kt
Tervezett nukleáris fejek				
TNA	2007	47	Mirage 2000N Rafale	Nem ismert
TNO	2015	Nem ismert	M51 rakéta tengeralattjárón	Nem ismert

*1. táblázat: Nukleáris robbanófejek száma a francia haderőben
(Forrás: Cahier n°11 de l'Observatoire des armes nucléaires françaises, novembre 2002)*

Magyarázat:

TN-80/81: termonukleáris robbanófej ASMP (Missile nucléaire air-sol moyenne portée – közepes hatótávolságú levegő-föld) rakétán (légierő, haditengerészeti légierő).
 TN-75, termonukleáris robbanófej, Le Triomphant osztályú új generációs tengeralattjáróra szerelt M45 hordozórakétán (6 fej/rakéta).
 TNA, nukleáris fej, ASMP-A (Missile nucléaire air-sol moyenne portée améliorée – megnövelt közepes hatótávolságú levegő-föld) rakétán.
 TNO, óceáni nukleáris robbanófej tengeralattjáróra szerelt M51 hordozórakétán.

A megelőzés, mint műveleti stratégiai alaprendeltetés, a hagyományos erők alkalmazására épül a regionális válságmegoldási képesség érvényre juttatásával. Célja, hogy megelőzze a közvetett, illetve közvetlen fenyegetéseket potenciálisan magukban hordozó helyzetek kialakulását, biztosítsa az erő alkalmazását és a konfliktusok, válságok minimális szinten tartását. A megelőzés komplex módon realizálódik: diplomáciai, gazdasági, humanitárius, kulturális, katonai eszközök összehangolt igénybevételével, három cselekvési eljárás: a felderítés, a meggyőzés és a kényszerítés alkalmazásával.

A *felderítés* alatt mindazon stratégiai szintű akciók összességét kell érteni, amelyek hozzájárulnak Franciaország önálló helyzetfelismerő képességének kialakításához. Ez a tevékenység humán és technikai, nemzeti szintű, vagy kooperációban kifejlesztett felderítést takar bizonyos államok vagy nemzetközi terrorista szervezetek irányában. Ez a felderítési rendszer előre jelezve a várható fejleményeket, lehetővé teszi a szükséges műveletek előkészítését és végrehajtását. A reakálás további lényeges elemei: az *azonnali reakálási képesség*; az előre telepített vagy gyorsan szállítható *erők fokozatos mozgósítása*; az *erők támogatása*; a szárazföldi csapatok, a légi erő és a haditengerészet megelőzés céljából történő *szétbontakoztatása* és szükség esetén *speciális műveletek* végrehajtása.

A *meggyőzés* Franciaország tárgyalófeleinek meggyőzése az erőalkalmazásról és katonai képességek megszerzéséről való lemondás a párbeszéd révén, az erőre való nyílt utalás nélkül. Ez a cselekvési eljárás a hagyományos fegyverek ellenőrzése, a bizalomerősítő tevékenységek, a francia befolyás-érvényesítés, tehát főként a védelmi diplomácia területein valósul meg, és tevékenységi formáiba tartozik a polgári-katonai együttműködés, a védelmi együttműködés, a kétoldalú egyezmények megkötése, valamint a fegyverzetellenőrzésben való részvétel. A megelőzés célja egy esetleges konfliktus kialakulásának megakadályozása. A nemzetközi helyzet bizonytalan jellegéhez különösen jól adaptálható eljárás, így a *francia katonai stratégia prioritásai közé tartozik*.

A *kényszerítés* a megelőzés legerősebb cselekvési módjaként az erőalkalmazást közvetlenül előzi meg. Ebben az esetben a hagyományos katonai erőalkalmazás fenyegetésével, ezek készenléti állapotba helyezésével, vagy felvonultatásával kényszerítik ki a konfliktus felszámolását.

2.2. Az erők távoli területekre történő áttelepítése és alkalmazása

Ide sorolható a Franciaország határain kívül végrehajtott valamennyi művelet. Az erők alkalmazását honi területtől távol mindig az adott helyzet befolyásolja, különlegesen kiképzett, egymást jól kiegészítő és megfelelő szállítóeszközökkel

felszerelt alakulatokra van szükség, amelyek állomáshelyüktől távol eső műveletekben is megállják helyüket. Hiszen a parancsnoki vezetési rendszer megfelelő megszervezéséhez, a támogató képességek sem nélkülözhetők.

2.3. A védelem

A védelem, mint hadászati alaprendeltetés kizárólag a honi területet és lakosságot érinti. Az ország határai közvetlen közelében található veszélyforrás hiányában a védelem többnyire inkább belső biztonsági műveletek formájában valósul meg, mint kifejezetten katonai védelmi akciókban. A külföldön bevetett alakulatok védelme a távoli területeken történő alkalmazás kategóriájába tartozik. A következő feladatok ellátása tartozik a védelem fogalma alá:

- a nemzeti terület biztonságának és integritásának garantálása,
- a kormány szabad cselekvésének és a lakosság oltalmazásának biztosítása;
- a rendbontás, zsarolás, destabilizálás, a terrorizmus és a korlátozott agresszió elleni fellépés.

A légvédelem, az ország felségvizeinek védelme, a nemzeti terület operatív védelme és a polgári védelem egyaránt hozzájárulnak a védelemhez. Az általános katonai stratégiát ezek alapján az alábbi négy, szorosan összetartozó területen alkalmazzák:

1. az eszközök meghatározása és előkészítése,
2. a fegyveres erők hozzájárulása Franciaország befolyásának erősítéséhez,
3. a hagyományos erők szétbontakoztatása,
4. a hagyományos erők alkalmazása.

2.3.1. Az eszközök meghatározása és előkészítése

A haderő-fejlesztési program határozza meg azon képességeket, amelyekkel a fegyveres erőknek rendelkezniük kell. Ezen túlmenően meghatározza az új körülményekhez való alkalmazkodás feltételeit, tartalmazza a 2015-ig kialakítandó haderőmodellt, és a végrehajtáshoz vezető különböző fázisokat. Ezenkívül meghatározza azon hadiipari stratégiát, melynek megvalósítását a haderő is elősegíti. Ennek alapját elsősorban a költségek csökkentése, a megfelelő nagyságú

vállalatok létrehozása, az európai programok elsőbbsége és az új piacok felkutatása képezi. E tervek megvalósítása céljából az egyesített vezérkar, a törzsek és a Fegyverzettechnikai Főigazgatóság együttesen kidolgoz egy harminc évre szóló tervet. A logisztikai kapacitást és a felhalmozandó tartalékokat „Az erők alkalmazásának általános tervében” röviden leírt bevetési hipotézisek és lehetséges forgatókönyvek elemzése alapján határozzák meg.

2.3.2. A fegyveres erők hozzájárulása Franciaország befolyásának növeléséhez

A haderő hitelessége hozzájárul azon befolyás növeléséhez, amellyel Franciaország a szövetségeseinél és a regionális, illetve a nemzetközi szervezeteknél rendelkezik. A más államok haderőivel fenntartott kapcsolatok, az együttműködés, a többnemzeti hadgyakorlatokon és műveletekben való részvétel erősítik Franciaország és a francia haderő helyzetét. A francia szaktudás és a felszerelések tulajdonságainak bemutatása úgyszintén ehhez járul hozzá.

2.3.3. A hagyományos erők szétbontakoztatása

A tengerentúli francia területeken, valamint a védelmi egyezmények alapján a szövetséges államokban állomásoztatott szárazföldi, légi és haditengerészeti alakulatok, valamint a haditengerészet egységeinek jelenléte a tengereken, növelik az esetleges beavatkozások gyorsaságát. A hagyományos erőknek rendelkezniük kell azon képességgel, hogy az anyaország területétől távoli körzetekben is jelentős erők kerülhessenek bevetésre. Ennek következtében alkalmasnak kell lenniük egy összhaderőnemi erő felállítására, szétbontakoztatására és támogatására.

A francia katonai stratégia kimondja, hogy egy művelet sikere ugyanolyan mértékben függ az erők szétbontakoztatásának képességétől, mint a hatékony tervező-szervező munkától és a személyi állomány kiképzettségi szintjétől. A teljesen megbízható előzetes felderítési információk szintén elengedhetetlenek.

Az erők szétbontakoztatását általában megelőzi egy azonnali reagálású összhaderőnemi kötelék helyszínre küldése, amely a következő feladatok ellátására lehet alkalmas: megelőzés, erődemonstráció, külföldi állampolgárok kimenekítése, ellenőrzés.

2.3.4. A hagyományos erők alkalmazása

Dr. Deák János publikált kutatási eredményeit⁴⁴ érvényesnek tartom Franciaországra is, miszerint a napjainkban zajló fegyveres konfliktusokat és helyi háborúkat általában a legfejlettebb katonai hatalmak vezetik. Ezekre a műveletekre az aszimmetrikusság jellemző, végrehajtásukra általában többnemzeti, koalíciós, összhaderőnemi csoportosításokat hoznak létre. Az erők egyre gyakrabban lépnek fel koalíció keretében a nemzetközi közösség felhatalmazása alapján. Az ilyen típusú beavatkozások, a francia elgondolás alapján, a következő elemekből tevődnek össze: az erőszakos cselekmények terjedésének megelőzése, megakadályozása és kézben tartása. Ez akkor valósítható meg, ha a műveletet az elejétől fogva politikai nyomás, diplomáciai és humanitárius tevékenység támogatja, valamint a média bevonásával párhuzamosan folyik. A megvalósítandó politikai és katonai célok függvényében kell a megfelelő erőket bevetni annak érdekében, hogy az ellenség végül feladja célkitűzéseit. Az ellenségnek lehetőséget kell hagyni a harc feladására, majd a konfliktus megoldását követően részt kell venni a béke megerősítésében.

A szakirodalom tanulmányozása alapján megállapítható, hogy a francia hagyományos erők nem avatkoznak be egy konfliktusba automatikusan, ehhez az államfő döntése szükséges. Franciaország a kialakult nemzetközi, katonai, gazdasági és politikai helyzetet előzőleg önállóan is megítéli egy-egy beavatkozás előtt, ugyanis csak így garantálható, hogy a nemzeti érdekek ne sérüljenek. Amennyiben francia fegyveres erőt alkalmaznak koalíciós (többnemzeti) keretben, úgy a kötelék vezetését, irányítását úgy szervezik meg, hogy a vezérkari főnök ellenőrizni tudja a francia alakulatok nemzeti akarattal összhangban történő felhasználását.

---

⁴⁴ Deák János: Háborúk osztályozása, *Hadtudomány*, 2005. XV. évfolyam 1. szám.
www.zrinyi.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany/2005/1/2005_1_3.html

Megtartva általában a francia alakulatok feletti műveleti vezetést, a vezérkari főnök pontosan meghatározott keretek között (művelet, tér, idő) átengedheti a műveleti vezetést a többnemzeti hadműveletet irányító parancsnoknak.

2.4. Az összhaderőnemi alkalmazás

A haderő összhaderőnemi szintű alkalmazásának elveit és módszereit összhaderőnemi alkalmazási doktrína határozza meg, melyben rögzítik azokat a legfontosabb elveket és célokat, melyeknek a kötelék alkalmazása és tevékenysége során teljesülniük kell.

Ezek az alapelvek:

A *stratégiai megelőzés*, melynek célja azon körülmények felismerése és elemzése, amelyek valamilyen fenyegetést vagy veszélyt jelentenek, illetve a szükséges intézkedések megtétele a válságnak még a lehető legalacsonyabb fokán. Alapját elsősorban az elemző képesség képezi. Megvalósulását a nemzeti felderítés eredményei, a szövetségi rendszerek és a külföldön állomásoztatott erők biztosítják.

A *célok következetessége* biztosítja, hogy az erők alkalmazására akkor kerülhessen sor, ha a politikai és a katonai célok összhangban vannak a diplomáciai, gazdasági és humanitárius akciókkal, valamint a média tevékenységével.

Az *erők feletti állandó uralom* előírásai alapján egy válságba beavatkozó katonai erő nagyságát oly módon kell meghatározni, hogy az, a győzelem lehetőségének biztosítása mellett, erőfölényben legyen, de arra is ügyelni kell, hogy elkerüljék az erőszak fokozódását a harcoló felek között. Szükséges továbbá a kiküldött erők cselekvési szabadságának és biztonságának szavatolása is, az alakulatok alkalmazkodó készsége megfelelő érvényesüléséhez.

Az *összpontosított fölény elve* alapján egy művelet sikere az ellenség feletti harcászati fölényen múlik. A fölény lehet teljes és összpontosított (térben, időben, vagy egy adott területen). Ezt a fölényt elsősorban az ellenség szabad cselekvésének és akaratának érvényesülését megakadályozva kell megszerezni és megtartani. Szükség esetén, e tevékenység során számolni kell azonban az ellenség

teljes megsemmisítésével is. A fölény érvényesüléséhez elengedhetetlen a helyzet alapos ismerete. A győzelem eléréséhez elegendő lehet az erők korlátozott felhasználása is.

Napjaink katonai műveleteiben az ellenfél, illetve harcoló felek feletti *erkölcsi fölénynek* kulcsfontosságú szerepe van a siker szempontjából. Az erkölcsi tekintély megszerzése elsősorban a katonai akció politikai, jogi és morális legitimitásától, valamint pártatlanságától függ. Az erkölcsi tekintélyt nagymértékben erősítheti a nemzeti és nemzetközi közvélemény támogatása. A harcászati fölény megszerzése szempontjából egyre nélkülözhetetlenebb a csúcstechnika, amely önmagában azonban nem elegendő feltétel. Fel kell ismerni az *ember elsőbbségét a technikával szemben*. A csúcstechnikával rendelkező ember – *aki jelen van a helyszínen, meg tudja ítélni a kulturális környezetet és intelligens módon tud reagálni a különféle helyzetekre* – marad továbbra is a katonai akció sikerének legfőbb kovácsa.

Az összhaderőnemi képességek között első helyen szerepel a *harc megvívására és a hadműveletek végrehajtására való alkalmasság*. A francia haderőnek az alkalmazási elvek alapján minden valószínűsíthető szituációban meg kell felelnie, az alábbi feltételek teljesülése esetén:

- az információs uralom; (a szükséges információk biztosítására való képesség)
- a többnemzeti hadművelet irányításában való részvétel;
- az erők szétbontakoztatására és támogatására való alkalmasság;
- többnemzeti összhaderőnemi alkalmi harci kötelék (CJTF, Combined Joint Task Force = Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék)⁴⁵ vezetésére való alkalmasság;
- a környezet feletti uralom;
- interoperabilitási képességek biztosítása.

---

⁴⁵ A kötelékek kialakításának koncepcióját a NATO már 1994-ben elfogadta a CJTF (Combined Joint Task Force = Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék) kidolgozásával.
www.mkogy.hu/nato/2001/01news31.htm

Az információs uralom: napjainkban a helyzetértékelésbe becsúszott legkisebb hiba, vagy késedelem is komoly következményekkel járhat. Az információs uralom komoly előnyt jelent, melyhez a lakossággal és a médiával folytatott párbeszéd is hozzátartozik éppúgy, mint az ellenfél által hozzáférhető információmennyiség korlátozása és ezen információk torzítása. Az információs uralomhoz megfelelő információs és telekommunikációs, valamint felderítő rendszerekre van szükség, melyeket úgy kell kialakítani, hogy a fontos információkat azonnal feldolgozhatják, és az információk közötti fontossági sorrend felállítása által elkerülhető legyen a felhasználók „túlinformálása”.

Többszemperteti hadműveletben való részvétel esetén, Franciaországnak képesnek kell lennie ilyen típusú hadművelet irányításában való részvételre. Ez azt jelenti, hogy - a nemzetközi törzsön belül - nagy felelősséggel járó beosztások betöltését látják el francia tisztek. Ezen felül - amennyiben Franciaország adja az adott művelethez a keretet - biztosítani kell a szükséges szervezeti struktúrákat is.

Az erők szétbontakoztatásához és támogatásához megfelelő harcászati mozgékonyaságra van szükség, hogy a támogatáshoz szükséges eszközökkel együtt, végrehajtható legyen a távoli hadműveleti területekre történő átszállítás és a csapatok mobilitása, valamint a későbbi visszaszállításhoz szükséges manőverkapacitás. A támogatás a csapatok előre tervezett településénél hosszabb időre is elegendő erő-eszköztartalékot igényel. Az erők azonnali reagálású részének szállítását nemzeti szinten kell megoldani katonai légi szállítóeszközökkel, míg a főerők átszállítására polgári, vagy szövetséges eszközök is igénybe vehetők. A támogatásnak kezdetben az alakulatok egy-két hónapos helyszíni tartózkodását kell lehetővé tennie, mely idő alatt a hadműveleti sajátosságokhoz igazodó utánpótlás megszervezése kezdődhet meg.

Az Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelékek (CJTF) vezetésében való részvételnek megfelelően a francia erők felkészülnek a NATO és az EU parancsnoki struktúráiba való beilleszkedésre. Ezeknél a műveleteknél azonban csak a hadműveleti területen ellenőrizhető és biztosítható a francia alakulatok alkalmazása - Franciaország érdekeivel összhangban.

A környezet ellenőrzése: napjainkban a politikai, jogi, humanitárius és a médiák által megjelenített korlátok érvényesülése jellemzi a hadműveleteket, valamint az a tény, hogy az alakulatoknak a béke megszilárdításában is szerepet kell vállalniuk. Ennek megfelelően az alkalmazott erőknek képeseknek kell lenniük az alkalmazás környezetének ellenőrzésére. E cél érdekében a törzseket el kell látni politikai és jogi tanácsadókkal, médiaszakemberekkel. Alapvetően lényeges, hogy meglegyen az alakulatok külföldi alkalmazását szabályozó jogi keret, így a franciák álláspontja szerint egy multinacionális hadművelet esetében célszerű, hogy az alakulatok közös jogi referenciákkal rendelkezzenek.

Az interoperabilitás, vagyis az együtt alkalmazhatóság kérdése azért is fontos, mert különböző haderőnemek és nemzetek alakulatainak kell együttműködniük nemzeti, vagy nemzetközi keretek között. Az együtt alkalmazhatóság megvalósításához nem csupán olyan rendszerek használata szükséges, amelyek lehetővé teszik a kommunikációt és a közös munkát, hanem kompatibilis doktrínákra és eljárásokra is szükség van. Ez az együtt alkalmazhatóság a közös hadgyakorlatok és hadműveletek révén jól kialakítható, fejleszthető és erősíthető. Nemzeti szinten az összhaderőnemi doktrína léte biztosítja az interoperabilitást, és ez alapján kell kidolgozni az egyes haderőnemekre vonatkozó doktrínákat. A francia doktrínák készítése során különösen lényeges szempont a NATO-kompatibilitás elvének figyelembevétele is.

2.5. Az erők alkalmazásának általános terve, az alkalmazási forgatókönyvek és elképzelések

Tekintettel arra, hogy a haderők nagyon eltérő jellegű és intenzitású műveletek végrehajtására kaphatnak megbízatást, az elérendő célok és az alkalmazandó eszközök is nagyon eltérőek lehetnek. A francia biztonság- és védelempolitikai alapelveket tartalmazó, 1994-ben kiadott Fehér Könyvben található hat különböző forgatókönyv meghatározza a tervezés során beszámítandó tényezőket.

Az *S1 forgatókönyv* egy regionális - a francia létfontosságú érdekeket nem veszélyeztető - konfliktus lehetőségét vázolja fel. A konfliktusoknak e típusa a Föld bármely részén előfordulhat, de elsősorban Európát, a Mediterrán-térséget, a Közel- és a Távols-Keletet érinti (1991-es Öböl-háború).

Az *S2 forgatókönyv* szintén egy regionális, de Franciaország létfontosságú érdekeit esetlegesen érintő konfliktus lehetőségét elemzi. Egy olyan regionális konfliktus, amelyben egy atomhatalom is részt vesz, érintheti az ország létfontosságú érdekeit. Ilyen jellegű konfliktus előfordulása már jelenleg is elképzelhető az európai kontinensen. Hosszabb távon a Mediterrán-térségben, a Közel- és a Távols-Keleten szintén bekövetkezhet.

Az *S3 forgatókönyv* egy olyan konfliktust tételez fel, amelyben a tengerentúli területek integritása sérül, korlátozott vezetési és áttelepítési képességekkel rendelkező hagyományos erők agressziója által. Az agressziót destabilizáló diverziós akciók előzik meg, illetve kísérik a lakosság körében. A politikai-katonai cél Franciaország szuverenitásának és teljes függetlenségének helyreállítása. Az alkalmazott eszközök tekintetében a helyi területvédelmi erők játszanak fő szerepet, együttműködésben a csendőrség illetékes felderítő, polgári biztonsági, közrend-fenntartási szerveivel és szükség esetén azonnali reakálású összhaderőnemi lépcsővel egészül ki (mintegy 1000 főnyi szárazföldi komponens, 20 harci repülőgép, katonai szállítórepülőgép-csoport, haditengerészeti légierőcsoport két héten belüli áttelepítési idővel, mintegy 5000 főnyi dandár megerősítésével). Az *S3* típusú konfliktus kockázatát csekély szintűnek lehet minősíteni jelenleg, de nem zárható ki.

Az *S4 forgatókönyv* olyan konfliktust valószínűsít, amelynek során a kétoldalú védelmi és együttműködési megállapodások végrehajtása értelmében Franciaország nagyon rövid időn belül reagálni kényszerül. Ilyen egyezmények főleg afrikai és közép-keleti országokkal vannak érvényben, és bár az erő alkalmazás ténye nagyon valószínű, nem jelentenek magas fokú kockázatot a várható korlátozott ellenséges katonai képességek miatt. A beavatkozás politikai-katonai céljai ez esetben az egyezményekben foglalt kötelezettségekből fakadó francia befolyás és érdekek érvényesítése, a szóban forgó állam területi épségének helyreállítása, a helyi lakosság védelme, a béke helyreállítása, francia és külföldi állampolgárok

kimenekítése. Az intervenció régiótól függően két- vagy többoldalú keretek között mozoghat; a régióban települt előretolt alakulatok megerősítése pedig két héten belül realizálható az operatív szintű vezetéshez szükséges összhaderőnemi és felderítési eszközökkel.

Az *S5 forgatókönyv* a béke és a nemzetközi jog érdekében végrehajtott hadműveleteket jelöli, amelyek általában alacsony intenzitású, de széles skálán mozgó akciótípusokat jelentenek. Lakott települések elleni és gerillaharcok; nyílt háborús tevékenységek; szárazföldi, légi, tengeri határszakaszok ellenőrzése; humanitárius jellegű műveletek; szemben álló háborús felek szétválasztása illetve kommunikációs vonalak helyreállítása tartozhat ide, és fenn állhat a regionális konfliktus kialakulásának kockázata is, főként európai, afrikai, közel- és távol-keleti viszonylatban. A politikai-katonai erőfeszítések a konfliktus rendezésére irányulnak a hadviselő felek konszenzusos megállapodása alapján a békefenntartó műveletek esetén; elősegítik a polgárháború sújtotta országokban a béke helyreállítását és kikényszerítik egy beazonosítható agresszorral szemben a békét. Az alkalmazott eszközök is széles spektrumot ölelhetnek fel, mindig a követelményektől függően (pl. Ruanda, Szomália esetében).

Az *S6 forgatókönyv* egy kevésbé valószínű konfliktussal számol, amelyben a Nyugat-Európát érő súlyos agresszió során, a nukleáris és konvencionális eszközök egész arzenálja alkalmazásra kerülhet.

Következtetések

Az ezredforduló nemzetközi biztonsági környezetének alapvető megváltozása a francia honvédelem átfogó modernizációját igényelte és szükségessé tette az általános katonai stratégia rugalmas átalakítását a nemzeti biztonság- és védelempolitikai célkitűzésekkel összhangban. Biztonság- és védelempolitikája érvényre juttatása érdekében Franciaország globális, azaz polgári, gazdasági, szociális és kulturális dimenziókkal kiegészülő védelmi stratégiával rendelkezik, amely a francia nemzeti kohéziót megkérdőjelező potenciális fenyegetésekhez adaptált egyetlen megoldást jelenti.

A vizsgált dokumentumok alapján kijelenthető, hogy a nukleáris elrettentés Franciaország függetlenségének és biztonságának végső eszközt, stratégiai önállóságát képezi, mely egyben a nemzet túlélésének alapgaranciája és a konfliktus tétjével arányban nem álló károkat helyez kilátásba a Franciaországot, vagy érdekeit ért agresszió esetén az elégségesség elve alapján. Ennek érdekében az atomütőerő megfelelő szinten tartása kiemelt célt és feladatot jelent, ami egyben hozzájárul Európa biztonságához és a világban kialakult erőviszonyok fenntartásához.

A fejezetben igazoltam, hogy a *francia katonai stratégia alapja ma is az autonóm, hiteles nukleáris elrettentésen alapuló de Gaulle-i stratégia*, de ennek sokkal flexibilisebb és az új nemzetközi geostratégiai, geopolitikai adottságokra nyitottabb változata. Ez a nukleáris koncepció a nemzeti felségterület védelmét tekinti mindenek fölött állónak, mivel a honi terület fölötti teljes ellenőrzés a nemzeti függetlenség egyik záloga. Ez ma is érvényes tétele a francia biztonság- és védelempolitikának. Franciaország rendelkezik az ország biztonság- és védelempolitikai alapelveit rögzítő Fehér Könyvvel, mely tartalmazza a védelem legfontosabb összetevőit éppúgy, mint az ország létérdekeinek megvédésére irányuló törekvéseket az esetleges agresszió ellen. Franciaországnak nincs pontosan behatárolható ellenségképe, védelmét és biztonságát a nemzetközi környezethez adaptált alapelveknek, valamint a nemzeti katonai stratégiának megfelelő haderővel garantálja. A Fehér Könyv megerősítette a de Gaulle-i nukleáris stratégiát, mint a biztonság alappillérét. Ez tehát továbbra is a védelmi stratégia fő eleme maradt, melynek elsősorban politikai, azaz fenyegető-elrettentő szerepet tulajdonít a francia politikai vezetés, de ma már nem zárja ki ennek rugalmas alkalmazását sem, regionális terrorista hatalmi célpontok ellen, amennyiben azok terrorista akciókat hajtanának végre francia létérdekek ellen. Bizonyítottam, hogy a Fehér Könyv jelentősége vitathatatlanul kiszélesítette a francia nemzetvédelmi gondolkodásmódot és megalapozta a mai védelem, és katonapolitika irányait, a nukleáris elrettentés és a hagyományos erők szerepének világos szétválasztásával pedig a koalíciós, de főleg európai szövetségekben való részvétel dominanciáját.

Igazoltnak látom, hogy az átfogó védelmi hadászati elgondolások új prioritásokra és katonai képességekre helyezték a hangsúlyt a fegyveres erők feladatait illetően. Megerősítették az ország elkötelezettségét a NATO- és az európai védelmi integráció kiépítése mellett. Megállapítottam a felkutatott dokumentumok alapján, hogy Franciaország védelme már nem csak az ország területére korlátozódik, ezért a hagyományos erők feladatai kiszélesedtek, új funkciókkal gyarapodtak, így aktív szerepet vállalnak a válságmegelőzés, válságkezelés, és az ENSZ égisze alatti koalíciós keretekben végrehajtott béketeremtés feladatai területén is.

Bemutattam, hogy a védelmi stratégia elemeként forgatókönyveket dolgoztak ki az esetleges konfliktusok jellegének és méretének megfelelően, majd ehhez adaptálták az általános katonai stratégiának a haderőre háruló feladatait is.

3. Az új haderő kialakításának modellje

A hidegháború befejezését követően a túldimenzionált létszámú, valamint költségvetésű haderők kora lejárt, és több országban, köztük Franciaországban is megkezdődött a fegyveres erők stratégiai és doktrínális reformja, a NATO 1991. évi római csúcsértekezletén elfogadott új stratégiai koncepció és az Egyesült Államok 1993. évi védelmi felülvizsgálata után. A védelmi kiadások fokozatos csökkentése, az új kihívásoknak való megfelelés, valamint az a tény, hogy Franciaországnak nem kellett számolnia többé közvetlen fenyegetéssel határai közelében, a francia védelempolitika átgondolására készítette a politikai döntéshozókat. Ennek eredményeként jelent meg 1994-ben – egy évvel az elnökválasztás előtt – a Fehér Könyv a Védelemről⁴⁶, mely nyilvánvalóan a választási kampány eleme is volt. Az elkészítést ösztönző és sürgető Eduard Balladur miniszterelnök, a nemzetvédelem akkori általános felelőse ezáltal némiképp ellensúlyozni tudta François Mitterrand, akkori köztársasági elnök védelmi kérdésekben játszott elsődleges szerepét. A Fehér Könyv a de Gaulle-i önálló nukleáris elrettentés megtartása mellett egy teljesen új védelmi stratégiai elgondolást mutatott be, amely a mai francia védelempolitikai és katonai stratégiai célkitűzések egyik legfontosabb alapdokumentumának számít. A nukleáris elrettentés adaptált változata a hagyományos erők rugalmas alkalmazását, az erők új alkalmazási kereteit forgatókönyvek (scénarios) formájában fogalmazta meg, új prioritásokat határozott meg a hadműveleti képességek tekintetében, valamint a fegyveres erők összetételét, létszámárait, a hadi- és fegyveripar fontossági területeit és a nemzetvédelem társadalmi elvárásait illetően. Megerősítette az ország nemzetközi, főként európai szerepvállalását a válságok megelőzésében, a békefenntartásban nemzetközi koalíciós keretekben és a francia nemzeti érdekek védelmét a globális nemzetvédelem tágabb aspektusaiba helyezte át az önálló európai védelem építése tükrében. Azonban a Fehér Könyv még a Nyugat-európai Unió (NYEU) szerepének megerősítésére törekedett, amelyet – *mint kiegészítő védelmi szervezetet* – kellett alkalmassá tenni a nem V. cikkely szerinti feladatok ellátására. A NYEU katonai képességeinek az Európai Unióra történő átruházásával, ez ma már nem számít időszerű kérdésnek.

---

⁴⁶ Livre Blanc sur la Défense, La Documentation française, Paris, 1994.

A sorkötelezettség fenntartására irányuló érvelés szintén elavult, miután 1996-ban a Chirac elnök által kinyilvánított haderőreform felfüggesztette a sorkötelezettség rendszerét. Ezt megelőzően 1996. február 23-án a köztársasági elnök kiemelt jelentőségű beszédet mondott a katonai vezetők előtt a párizsi Ecole Militaire (Katonai Akadémia) történelmi falai között a honvédelem teljes szervezeti reformjának és a sorkötelezettség megszüntetésének szükségességéről. Ebben felvázolta a szovjet birodalom felbomlását követően kialakult nemzetközi helyzetet, amely új kihívásokkal állította szembe Franciaország haderejét is. Az új haderőmodellnek egy olyan európai védelembe kellett beilleszkednie, amely egyszerre biztosította az Európai Unió fegyveres erejét és az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének európai pillérét. A haderő-átalakítás első üteme végén, 2002-re megvalósíthatónak vélte a kor biztonsági követelményeihez alkalmazkodó és nemzetközi kötelezettségeit maradéktalanul teljesítő hivatásos haderő felállítását. Az általános hadkötelezettségen alapuló sorkatonai szolgálat esetleges megszüntetéséről társadalmi vitát kezdeményezett, mivel az - véleménye szerint - a társadalom fejlődésével és a katonai állomány létszámcsökkentésével értelmét veszítette, alapelvei, az egyetemesség és egyenlőség pedig kiüresedtek. A haza fegyveres szolgálata iránt motivációt érző fiatalok számára, a hadkötelezettség felfüggesztése esetén, önkéntes szolgálat bevezetését ajánlotta.⁴⁷

Megállapításaim szerint a Fehér Könyv újszerű állásfoglalása teret nyitott a szövetséges koalíciókban való fokozott részvételre, a NATO-hoz való közeledésre, sőt a majdnem teljes visszatérésre az integrált katonai struktúrába. A Fehér Könyv igyekezett hasznosítani az 1991-es Öböl-háború és a délszláv válság tapasztalatait olyan képességek továbbfejlesztésének hangsúlyozásával, mint a felderítés, a vezetés-irányítás, a kommunikáció, az áttelepítés és a hadászati mobilitás. (Az említett események során az európai államok a NATO, de főleg az Egyesült Államok eszközeire voltak utalva.) Ezek a hiányosságok lényegesen lecsökkentették a francia stratégiai ambíciókat, és nyilvánvalóvá tették, hogy az európai biztonság és védelem csak a NATO-ra támaszkodva érhető el.

---

⁴⁷ Allocution aux armées prononcée par le Président de la République, le 23 février 1996.
www.elyses.fr/elyses/root/bank/print/192.htm

Az 1994 januárban Brüsszelben megrendezett NATO-csúcsértekezleten Franciaország csatlakozott elkülönített, de nem különálló európai képességek koncepciójához, tehát elfogadta a NATO-képességek elsőbbségét az európai biztonság és védelem fejlesztésében. A többnemzeti Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék (CJTF) koncepciót 1994. január 10-11-én Brüsszelben az Észak-atlanti Tanács nyilatkozatban hagyta jóvá.⁴⁸ A CJTF lényege Európa védelmi képességének erősítése volt, mégpedig oly módon, hogy a NATO-n belül elkülönített, de nem különálló erőket hoznak létre, melyekhez akár az EU, akár a NATO részéről bármikor hozzá lehet férni. A többnemzeti kötelék nemcsak a szervezetek szintjén jelentett kapcsolatot (EU-NATO), hanem az államok szintjén is, hiszen az alkalmi kötelékekbe uniós és nem uniós NATO tagországok is egyaránt delegálhattak alakulatokat.

1995 decemberében a francia külügyminiszter bejelentette, hogy csaknem 30 év után, Franciaország ismét részt kíván venni a NATO Katonai Bizottságában, és december 5-én az Észak-atlanti Tanács hozzájárult a francia védelmi miniszter részvételéhez a Szövetség munkájában. Ennek alapján Franciaország kész volt elfoglalni helyét a Katonai Bizottságban és az alárendelt szervezetekben, a nemzetközi törzsekben, továbbá visszatért azokhoz az intézményekhez, amelyekből 1966-ban kilépett, így a római NATO Védelmi Kollégiumhoz is.

1996. februárjában Jacques Chirac az amerikai kongresszus előtt ismertette új atlanti politikáját. Eszerint „lehetővé kell tenni az európai szövetségesek számára a NATO-n alapuló teljes körű felelősségvállalást”. Bejelentette, hogy Franciaország készen áll az átalakított szövetségben való teljes részvételre, beleértve az integrált katonai szervezetet is, abban az esetben, ha megtörténnek a kívánt átalakulások. A parancsnokságok problémájának megoldásával – *amelyek átalakítása a franciák szemében az európai autonómia kinyilvánításának nagy lehetősége volt* –, a félreértések tisztázódhattak volna. 1996 nyarán a francia köztársasági elnök határozott javaslatokat tett a NATO katonai szervezetének átalakítására és „európaizálására”, valamint megfogalmazta elképzeléseit a Franciaország által betöltendő szerepet illetően.

---

⁴⁸ www.nato.int/docu/fonda/b940111a.htm

Megszabta azt az elfogadható „európai minimumot”, amely ahhoz lett volna szükséges, hogy Franciaország elfoglalja helyét a megújult Szövetségben⁴⁹. Javaslatot tett európai parancsnokhelyettes kinevezésére a SACEUR-mellé⁵⁰, valódi parancsnoki képességek ellátására a NYEU égisze alatt végrehajtott európai hadműveletekben, valamint a két regionális - Északi (korábban Központi) és Déli - Parancsnokság rotációs elven történő ellátására az európaiak által, biztosítva ezzel Franciaország részvételét mindkét szervezetben. (a VI. amerikai flotta természetesen amerikai parancsnokság alatt maradhatott volna).⁵¹

Az amerikai katonai vezetők és a külügyminisztérium nyomására Bill Clinton baráti hangvételi, ám határozott elutasító levelet intézett Jacques Chirac-hoz szeptember 26-án, amelyben elfogadta a SACEUR parancsnokhelyettesre vonatkozó kérést és átadta azt az európaiaknak, hogy „megerősödjön az európai védelmi és biztonsági identitás”, visszautasította azonban a regionális parancsnokságok vezetőinek rotációs elven történő megbízatását. A madridi csúcs 1997 júliusában szentesítette az atlanti status quo-t, tehát Franciaország és NATO közti közeledést hosszabb időre befagyasztották. Az 1995. decemberben elfogadott elv (visszatérés a nem integrált szervezetekhez) továbbra is érvényben maradt, azonban a teljes jogú tagságot a katonai struktúrákban határozatlan időre elhalasztották. Ez napjainkban (2006. március) is érvényes maradt.

3.1. A HADERŐ 2015 modell

Jacques Chirac köztársasági elnök 1996. február 22-én televíziós nyilatkozatban⁵² jelentette be a francia biztonság- és védelempolitika mélyreható reformját, amely a nemzetvédelem minden elemét (katonai stratégia, haderők összetétele, sorkötelezettség, költségvetés, hadiipar) érintve rövid idő alatt, 6 éven belül vélt megvalósíthatónak.

---

⁴⁹ Bozo, Frédéric: La France et l'alliance atlantique depuis la fin de la guerre froide, le modèle gaullien en question. Cahiers du Centre d'Etudes d'Histoire de la Défense, Cahier No 17, 2001. pp. 47-59

⁵⁰ Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) a Szövetséges Erők Európai Főparancsnoka

⁵¹ Tronquoy, Philippe: La France et sa défense. La documentation française, Paris, 1997. p.49

⁵² Intervention télévisée de monsieur Jacques Chirac président de la République interrogé par Anne Sinclair et Alain Duhamel, jeudi 22 février 1996.

„Azt szeretném, hogy a katonai védelem egyszerre legyen hatékonyabb, modernebb és költségtakarékosabb” – nyilatkozott az államfő⁵³. A haderőreform konkrét végrehajtása a parlament által megszavazott katonai tervezési törvények alapján (1997-2002, 2003-2008) kezdődött meg az előírt célkitűzések megvalósítása.

A haderő helyzete 1996. február 22-ig

Franciaország békében 1996. előtt 573.081 fős fegyveres erővel rendelkezett. A békelétszám háború esetén tartalékos állománnyal volt kiegészíthető. A haderő létszámának összetételét mutatja a 2. számú táblázat.

A haderő létszáma 1996. február 22. előtt	
Békelétszám:	
szárazföldi haderőnem:	220.00
légierő:	0 fő
haditengerészet:	111.33
Összesen:	4 fő
	73.000
	fő
	404.33
	4 fő
Csendőrség:	95.000
	fő
Polgári állomány:	73.747
	fő
Összesen:	573.08
	1 fő

2.sz. táblázat: A haderő létszáma és összetétele 1996. február 22. előtt
(Forrás: www.senat.fr/rap/r99-025/r99-025.html#toc7 szerk.: Fregan B.)

A kötelező katonai szolgálat ideje ekkor 10 hónap volt. A meghatározott feltételeknek megfelelő újoncok bevonuláskor, de még a katonai idő első felében is 18 vagy 24 hónapos önkéntes szerződéses szolgálatot is vállalhattak. A hadsereg három haderőnemből (szárazföldi csapatok, légierő, haditengerészet), valamint az atom-támadóerőkből állt. A szárazföldi csapatok létszámát 220.000 katona alkotta, tartalék erőként 195.000 fő kerülhetett bevonultatásra mozgósítás esetén.

⁵³ ww.elysee.fr/elysee/francais/interventions/interviews_articles_de_presse_et_interventions_televisees/1996/fevrier/fevrier_1996.13259.html

3.1.1.1. A szárazföldi haderőnem

A haderőnem állományát a 3. hadtest három hadosztálya, a gyorsan bevethető erők négy hadosztálya, az Eurohadtest részét képező 1. páncéloshadosztály és a francia-német vegyesdandár, a tengerentúli erők, a három védelmi körzetbe szervezett területvédelmi erők, valamint az 1993-ban felállított felderítő- és rádióelektronikai harc dandár képezte. A 3. hadtest tervezett alkalmazási körzetei között első helyen az európai hadszíntér állt, a francia szárazföldi csapatokat és a harcászati légierőt a köztársasági elnök külön parancsára a NATO-erők hadműveleti tartalékaként is bevehették volna. Az erre vonatkozó terveket a NATO-val együttműködve készítették el. Az 1987-ben felállított 41.500 fős Gyorsreagálású Erő (FAR – Force d'Action Rapide) alkalmazásánál a fő hangsúlyt a légimozgékonyyságra és az azonnali bevetetőségre helyezték, ezért más erökhöz képest itt jóval magasabb volt a hivatásos állomány aránya. A FAR-erők Európában és azon kívül egyaránt alkalmazhatók voltak. Az Eurohadtest felállításáról szóló szándéknyilatkozatot 1992. május 22-én La Rochelle-ben írták alá⁵⁴, és a kettős parancsnokság (NATO, NYEU) alá tartozó hadtest hármas funkciót látott el:

- a szövetségesek védelmét;
- a béke megőrzését és helyreállítását;
- humanitárius feladatok ellátását.

A tengerentúli erők egyrészt a tengerentúli területek, illetve megyék Franciaországhoz való tartozása címén, másrészt a baráti országokkal kötött katonai segítségnyújtási és együttműködési, illetve védelmi szerződések alapján diszlokáltak állomáshelyükön. A tengerentúli erők állományának többségét az idegenlégió és a tengerészgyalogság képviselte, a gyorsan bevethető erők állományából rövid időn belül további erők voltak képesek a csapatok megerősítésére az anyaországból.

---

⁵⁴ www.eurocorps.net/history/eurocorps_history/

A honi területen, illetve Németországban állomásozó egységek összevonásával létrehozott felderítő és rádióelektronikai harc dandár a szárazföldi csapatok vezérkari főnökének közvetlen alárendeltségében volt, feladatait is ő határozta meg, a Katonai Felderítő Igazgatóság útján. A felderítési feladataik végrehajtását képességeiknek megfelelően

- mélységi felderítéssel;
- rádió- és rádióelektronikai felderítéssel;
- űr- és légi felderítéssel valamint,
- tüzérfelderítéssel oldották meg.

A szárazföldi csapatok 220.000 fős katona állományából ténylegesen 202.000 fő állt folyamatosan rendelkezésre, akik négy nagy funkcionális egység között oszlottak meg (3. számú táblázat).

Szervezeti elemek	Létszám
Manőverező seregtest állománya - 3. Gépesített hadtest - Eurohadtest (francia része) - a manőverező seregtest támogató erői - gyorsan bevethető erők (FAR) Összesen:	110.000 fő
Állandó biztosító erők - területvédelmi erők - felderítőerők - hadászati nukleáris erő támogató egysége - Ile de France-i katonai parancsnokság támogató ezrede - híradócsapatok - tengeren túl állomásozó erők Összesen:	31.000 fő
Különböző szolgálatok, ellátócsapatok	40.000 fő
Kiképzés-nevelés	21.000 fő

3. sz. táblázat: A szárazföldi haderőnem funkcionális elemei (szerk.: Fregan B.)

3.1.2. A légierő

A légierő létszámát 111.334 fő alkotta, a mozgósítható állomány 93.500 fő volt és Nyugat-Európa egyik legkorszerűbb légierőjét képviselte. A biztonságpolitikai

helyzet változása, valamint költségvetési és létszámcsökkentési okokból a légierőt 1992-1996 között jelentősen átszervezték: 50 darabbal csökkentették a harci és a felderítő repülőgépek számát. A végrehajtott változás azonban nem járt a védelmi képességek csökkenésével, mert a korszerűbb többfunkciós Mirage-F1 repülőgépek hadrendbe állítása – *minőségi fölényük következtében* – teljes mértékben ellensúlyozta a repülőgépek számának csökkentését. Az átfegyverzéssel párhuzamosan a harcászati légierő állományában szervezeti változtatásokat is végrehajtottak, több vadászbombázó repülő-századot megszüntettek. Alapvető változást eredményezett a hármas vezetési szint kialakítása is: elkülönült a területi, a hadműveleti vezetési és a szervezetszerű vezetési szint. A területi vezetési szint két légvédelmi körzetre (Északi és Déli) osztott vezetési rendszert foglalt magában, amelynek fő feladata a légibázisok fenntartásának és logisztikai biztosításának irányítása volt. A légvédelmi körzetek területi felosztása azonban nem esett teljesen egybe a szárazföldi csapatok katonai körzeteivel, (Észak-keleti, Dél-keleti, Észak-nyugati, Dél-nyugati, Ile-de-France) mivel az Észak-keleti Légvédelmi Körzet magában foglalta a Párizsi Katonai Körzetet is. A hadműveleti vezetési szint fő feladata a légi hadműveletek irányítása volt az alábbi két parancsnokság kialakításával:

- Hadászati Légierő Parancsnokság, mely megőrizte régi vezetési struktúráját, ahol összefonódott a szervezetszerű és a hadműveleti vezetés.
- Légvédelmi és Légi Hadműveleti Parancsnokság a légierő hadműveleteit elrendelő és irányító szerv volt, feladatát a nemzeti légtérben végrehajtott légi harctevékenységek tervezése és vezetése képezte.

Felelősségi területei közé tartozott:

- a nemzeti légtér állandó figyelése és védelme, a fenyegetések felderítése és gyors értékelése;
- a kormány, illetve a katonai felső vezetés részére a döntéshozatalt elősegítő légtér adatok biztosítása;
- a polgári lakosság légi veszély esetén történő riasztása.

A parancsnokság elsősorban a légierő eszközeivel rendelkezett, de szükséges esetben a más haderőnemektől megerősítésül kapott erők és eszközök hadműveleti vezetését is végezte, mint például:

- a szárazföldi csapatok légvédelmi tüzéreszközei;

- a haditengerészet repülő- és egyéb eszközei;
- a csendőrség, illetve a szárazföldi csapatok helikopterei.

A Légvédelmi és Légi Hadműveleti Parancsnokság békeidőben is felelt a katonai légi forgalom szervezéséért és irányításáért, vezette-koordinálta a légi katasztrófa következtében eltűnt polgári és katonai repülőeszközök felkutatását, majd mentését. A szervezetszerű vezetési szint fő feladata a haderőnem alárendeltségébe tartozó személyi állomány kiképzése, az anyagi-technikai eszközök biztosítása, illetve az egyes szervezeti elemek békevezetése volt. A haderőnem hat nagy parancsnokságból épült fel, amelyek a Légierő Vezérkar alárendeltségébe tartoztak:

- Hadászati Légierő Parancsnokság;
- Harcászati Légierő Parancsnokság;
- Szállító Légierő Parancsnokság;
- Légierő Kiképző Parancsnokság;
- Légi Kommandó Parancsnokság;
- Légtérelenőrző, Információs és Kommunikációs Rendszerek Parancsnoksága.

3.1.3. A haditengerészet

A haditengerészet békelétszáma 73.000 fő volt, az állomány 70 %-a hivatásos katonai szolgálatot teljesített. Doktrínális elveik szerint a tengerek a nagyhatalmi törekvések, konfrontációk kiemelt fontosságú térségei, ennek megfelelően Franciaország fenn kívánta tartani haditengerészeti jelenlétét a világtengereken, elsődlegesen a Földközi-tenger térségében és az Indiai-óceánon. A francia haditengerészeti erő nagyságánál és erejénél fogva ez időben is az amerikai, az orosz és a brit után a világ negyedik legerősebb flottája, amelynek fő rendeltetése Franciaország jelenlétének biztosítása a világtengereken. A haditengerészeti erők jelenléte a területi elv alapján felosztott négy tengeri körzetben realizálódott:

- az Atlanti óceáni;
- a Földközi-tengeri;
- az Indiai-óceáni

- és Csendes-óceáni, amelyekbe az alábbi erőket szervezték (4.sz. táblázat):
  - Óceáni hadászati erő (Brest);
  - Haditengerészeti erő (Toulon);
  - Tengeralattjáró-elhárító hajócsoport (Brest);
  - Aknászhajóerő (Brest);
  - Tengeri felderítő légiereő (Brest);
  - Tengerészgyalogos-kommandó (Toulon).

Óceáni hadászati erő	19 db különböző osztályú tengeralattjáró
Haditengerészeti erő	18 db hadihajó, köztük egy repülőgép-anyahajó (Foch) és egy helikopter-hordozó cirkáló (Jeanne D' Arc)
Haditengerészeti légiereő	a repülőgép-anyahajó fedélzeti Super Etendard repülőgépek és a parti támaszpontok repülőerei
Tengeralattjáró-elhárító hajócsoport	18 db hadihajó
Tengeri felderítő légiereő	25 db tengeri légtérelőző repülőgép
Tengerészgyalogos-kommandó parancsnokság	öt kommandó-csoport

4. sz. táblázat: Haditengerészeti erők összetétele (szerk.: Fregan B.)

3.1.4. A nukleáris támadóerők

A hadászati atom-támadóerők állományát a Hadászati Légiereő Parancsnokság alárendeltségébe tartozó légi utántöltő repülőezred, valamint az Óceáni Hadászati Erők Parancsnokság öt atommeghajtású rakétahordozó tengeralattjárója, és egy vadászbombázó repülő-ezred képezte. A hadászati nukleáris támadóerők atommeghajtású rakétahordozó tengeralattjáró bázisa Ile-Longue-ban, a Brest-i haditengerészeti bázis hadműveleti zónáján belül települt. A tengeralattjárók fedélzetére 16 db – egyenként 6 db TN-70 típusú, 150 Kt hatóerejű robbanófejjel felszerelt – 4.400 km hatótávolságú M-4 típusú hadászati ballisztikus rakétát telepítettek. Szervezetükben funkcionális feladattal rendelkeztek az előhadászati nukleáris támadóerők, melyeknek feladata a hadászati erők alkalmazás előtti demonstratív felvonultatása volt. Ezt a funkciót az utolsó figyelmeztetés elvének is

nevezték. A feladatok végrehajtására a vadászbombázó-repülőezred állományában 45 db Mirage-2000N típusú, 700 km hatótávolságú repülőgép volt, melyek egy darab 100-300 km hatótávolságú, 150 Kt hatóerejű, egy robbanófejes rakéta hordozására voltak képesek. A repülőgép-anyahajón telepített fedélzeti vadászbombázó repülő-századok állományában 30 db Super-Etendard típusú, 700 km hatótávolságú repülőgép a Mirage-2000N típushoz hasonlóan 1-1 db ASMP osztályú rakétát volt képes célba juttatni. A nukleáris támadóerők alkalmazása kizárólag a köztársasági elnök jogköre, melyet az 1964. január 14-én elfogadott dokumentum határoz meg. Amennyiben az elnök fizikailag akadályoztatva van, az atomfegyverek alkalmazására vonatkozó döntés meghozatalára a miniszterelnök, illetve a védelmi miniszter jogosult.

Az ország legfelsőbb szintű politikai és katonai vezetését békeidőben a Párizsban lévő államhatalmi és katonai szervek gyakorolják. A háborús vezetés rendszerét úgy alakították ki, hogy a legfelső szintű politikai és katonai vezetés egy helyen települve képes legyen a hadászati atom-támadóerők, valamint a haderőnemek tevékenységének együttes vezetésére. A vezető szervek közös elhelyezése lehetőséget biztosít a kialakult katonapolitikai helyzet széleskörű elemzésére, a szükséges döntések és intézkedések meghozatalára, valamint a fegyveres erők – ezen belül különösen a hadászati rendeltetésű erők – vezetésére. A köztársasági elnök bármely időszakban és bárhol képes parancsot adni a nukleáris eszközök indítására, akár az elnöki Elysée palotából is.

A Hadászati Légierő Parancsnokság saját vezetési rendszerében felelős a légierő és a haditengerészet nukleáris erőinek bevetését elrendelő parancs továbbításáért.

3.2. A haderőfejlesztés I. üteme (1997-2002)

Az 1996. február 22-én bejelentett nagyszabású haderőreform fő célkitűzése – a katonai szolgálat rendszerének módosítása, valamint a fegyveres erők hivatásos haderővé történő átalakítása – volt, melynek révén egy hatékonyabb, modernebb és

olcsóbb védelmi rendszer alakult ki, a haderő intervenciós hadsereggé vált. A haderőreformmal Párizs a megváltozott nemzetközi biztonságpolitikai feltételekhez oly módon igazodott, hogy egyrészt csökkentette az államháztartási deficitet, másrészt biztosította a hadsereg cselekvőképességének fenntartását az Észak-atlanti Szerződés Szervezete keretein belül. Az 1997-2002 közötti időszakra szóló haderőfejlesztési programot a Nemzetgyűlés 1996. június 7-én hagyta jóvá.

3.2.1. A haderő létszáma

A haderő létszámának változását az időszakra vonatkozó katonai tervezési törvény kategorikusan meghatározta. Az 5. számú táblázat alapján nyomon követhető a létszámhelyzet alakulása 1996 és 2002 között az alábbiak szerint változott:

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Tiszt	38 456	38 523	38 527	38 475	38 403	38 306	38 189
Rendfokozat nélküli/szerződéses	44 552	52 216	60 054	68 643	76 606	84 239	92 527
Összesen	297 836	304 108	310 113	315 960	320 243	324 898	330 012
Polgári állomány	73 747	74 875	76 241	77 929	79 964	81 796	83 023
Sorozott/önkéntes	201 498	169 525	137 672	103 496	74 577	47 107	27 171
Minösszesen	573 081	548 508	524 026	497 385	474 784	453 801	440 206

5. táblázat: A haderő létszámának alakulása 1996-2002 között
 Forrás: <http://www.senat.fr/rap/r99-025/r99-025.html#toc7> (szerk.:Fregan B.)

A létszámcsökkentés elveit szintén a törvényben határozták meg, melynek főbb elvei voltak:

- globálisan az összlétszám csökkentésében 23%-ot irányzott elő a törvény. Állománykategóriánként meghatározta, hogy a tiszti állomány létszáma nem változik, míg a tiszthelyetteseké 7,2%-kal csökken;
- a polgári állomány létszáma 12,5%-kal nő. A legjelentősebb változás az aktív katonállományt érinteti, a szerződéses katonák száma több mint duplájára emelkedik az időszak végére (44.552-ről 92.527-re);

- a törvény nem szabályozza a sorozott és önkéntes katonaállomány létszamarányának alakulását, csupán az összlétszám alakulását határozza meg, mivel a sorkatonai szolgálatot az időszak végére felfüggesztik. Az 1999-es költségvetési törvény adatai határozzák meg azt, hogy 4.751 új beosztást kell létesíteni a haderő és a csendőrség önkéntesei számára, de ez nem elegendő a 2002-ig tervezett 27.171 fős állomány eléréséhez.

Kifejezetten a létszámadatakra vonatkoztatva (előrevetítve a 2002-2008-as időszakra elérendő célokat) úgy értékelem, hogy a haderőfejlesztés első időszaka határozza meg a létszámbeli arányok kialakítását a professzionális haderőre történő áttéréshez, míg a technikai jellegű fejlesztések, a minőségi haderő kialakítása, a második ütem feladata lesz.

A haderőfejlesztés fő elemei tehát az I. ütemben az alábbiak voltak:

- a sorozott hadsereget 350 ezer főből álló hivatásos hadsereggé alakították át. Az új haderő lehetővé tette 50-60 ezer katona és eszközeik gyors – adott esetben az országhatáron kívüli – bevetettségét;
- a kötelező katonai szolgálatot felfüggesztették;
- 2001-ig a szárazföldi csapatok 1995-ben meglévő 129 ezredét 86-ra csökkentették;
- az Eurohadtestet, illetve a Németországgal kialakított együttműködési programokat kivéve, a Németországban állomásozó egységek döntő többségét visszatelepítették honi területre;
- a működési költségeket az 1996. évi szinten tartották, a beszerzésekre fordítandó kiadásokat viszont 18 %-kal csökkentették;
- erősítették a védelmi tárca alárendeltségében lévő csendőrség szerepét, amely ily módon a belbiztonsági feladatok ellátása mellett területvédelemre is képessé vált;
- a tervezett nagy fejlesztési programokat realizálták (Rafale vadászpilóta-program, új repülőgép-hordozó, Leclerc harckocsi program);
- hadrendbe állítottak négy új generációs atomhajtóműves rakétahordozó tengeralattjárót;

- az Albion-fennsíkra telepített SSBS-S3D hadászati, valamint a Hades hadműveleti atomrakétákat megsemmisítették, ezzel a szárazföldi komponens gyakorlatilag megszűnt;
- a csendes-óceáni Mururoa nukleáris kísérleti központot bezárták;
- a hadiipar vonatkozásában két területet fejlesztettek: az elektronikai és a repülőgép-gyártási ágazatot, erősítve e szektorok nemzetközi versenyképességét.

3.2.2. A fegyveres erőkkel szembeni stratégiai elvárások

Az új biztonsági helyzetnek való megfelelés érdekében erre az időszakra – az *államfő elképzelése szerint* – a fegyveres erőkkel szembeni elvárások a prioritás sorrendjében az alábbi négy nagy hadászati feladat köré csoportosultak: az elrettentés, a válságmegelőzés, az ország területén kívüli térségben történő alkalmazás és a honvédelem.

3.2.2.1. A nukleáris elrettentés

A nukleáris elrettentés továbbra is a francia védelmi stratégia alappillére maradt. Franciaország a nukleáris fegyvereit az éppen elégséges, de még meggyőző szinten tartotta. 1996. február 22-én Chirac elnök bejelentette a hadászati atom-támadóerők szárazföldi komponensének (18 db SSBS-S3D típusú, egy megatonna hatóerejű robbanófejekkel ellátott, 3500 km hatótávolságú rakéta) teljes felszámolását, a 350 km hatótávolságú Hades rakéták megsemmisítését. Ugyanakkor a nukleáris fegyverekhez szükséges hasadóanyagok gyártásának azonnali leállításáról is határozott a köztársasági elnök (Franciaország a világon elsőként hozott ilyen jellegű döntést).

3.2.2.2. A válságmegelőzés

A válságmegelőzési feladatok végrehajtásában a katonai erők és eszközök, pontosabban a hírszerzés (humán és technikai), valamint a honi területen kívül állomásozó csapatok játszottak központi szerepet. A veszélyek, a kockázatok és a

konfliktusveszélyes helyzetek előrejelzése új kihívások elé állította a haderőket. Az űreszközök terén, más európai országokkal együttműködve, új programok indultak be, a kormány részt vállalt az optikai eszközökkel felszerelt Helios és a lokátorokkal ellátott Horus felderítő műholdak fejlesztési programjának finanszírozásában.

3.2.2.3. Az áttelepítési képesség

Az áttelepítési képesség biztosította a francia nemzeti haderő honi területtől távoli alkalmazását, mind önálló, mind szövetséges és nemzetközi keretek között. Ennek erősítése elsődleges területet jelentett a hagyományos erők vonatkozásában. A haderő képessé vált az azonnali készenlétű csapatok gyors, fokozott biztonsági feltételek melletti alkalmazására honi területen kívül, elsősorban Európában. A légierő mintegy száz harci gépet készített fel erre a feladatkörre.

3.2.2.4. A védelem

A védelem (honvédelem) a biztonságpolitika legalapvetőbb célkitűzésévé, és a fegyveres erők állandó feladatává vált, amelynek egy új belső biztonsági koncepciónak megfelelően kellett fejlődnie. Ebben az időszakban a belső fenyegetések jellege (terrorizmus, kábítószer, stb.) nagyban különbözött a hidegháborús időszakban kialakult helyzetétől, amikor is az ellenséges erők a francia határon kívül helyezkedtek el. Az új, megváltozott körülmények között, e téren növekvő teher hárult a belső biztonság fenntartásában illetékes csendőri, valamint rendőri erőkre. A hivatásos haderőre történő áttérés és az ehhez kapcsolódó radikális létszámcsökkentés -az elképzeléseknek megfelelően- elsősorban a légénységi állományt, kisebb mértékben a tiszthelyettesi és a kb. 19 ezres tiszti állományt érintette. A fegyveres erőkben 1995-ben csak 27 ezer önkéntes szolgált, az új struktúra szerint, viszont 100 ezer, 2-3 éves szolgálatot vállaló szerződéses katonát alkalmaztak már. A Clemenceau repülőgép-hordozót 1998-ban, a Crusader vadászrepülőgépeket 1999-ben vonták ki a szolgálatból, a Charles de Gaulle atommeghajtású repülőgép-hordozót 1999-ben állították hadrendbe.

Összegezve megállapítható, hogy a haderőfejlesztés I. ütemében 2002-ig tehát az új szervezeti felépítés létrehozása, a hivatásos jelleg kialakítása, valamint a hadiipar átszervezése történt meg. Az 1997-2002 közötti időszakban a fő hangsúlyt a nukleáris elrettentésre (azaz az atomműtőerő fenntartására), a válságmegelőzésre (a felderítés erősítésére), valamint a csapaterő áttelepítési képességeinek fejlesztésére helyezték. A fejlesztési koncepció három központi eleme közül az elrettentés keretében folytatták az új generációs atommeghajtású rakétahordozó tengeralattjárók építését. A válságmegelőzés viszonylatában továbbra is prioritást kapott a hírszerzés, és ennek keretében a felderítő műholdak fejlesztése. Az áttelepítési kapacitás növelésével Franciaország képessé vált egyidőben két hadszíntéren 30 ezer, illetve 5 ezer fő, egy repülőgép-hordozó és mintegy 100 db harci repülőgép bevetésére, míg a légiszállító-kapacitás a korábbi szinten maradt.

3.3. A haderőfejlesztés II. üteme (2003-2008)

A köztársasági elnök által meghatározott modell kialakításában a fegyveres erők fejlesztésének második ütemére vonatkozó fő célkitűzéseket (*melyek teljesítése ma is folyamatban van*) a hatékonyság növelése képezi, amelyet új eszközök rendszeresítésével terveznek elérni. A haderőfejlesztési koncepció törvényerőre emelte a köztársasági elnök döntésének három fő elemét, vagyis:

- a nukleáris elrettentés földi összetevőjének felszámolását,
- a fegyveres erők professzionalizálását,
- és a nemzeti szolgálat alapvetően sorozáson alapuló jellegének felfüggesztését.

A fejlesztési ütem fő célkitűzései:

- hozzájárulás az állami kiadások általános csökkentéséhez hadiipari és katonai területen egyaránt;
- a főbb beszerzési programokat (de csak azokat) megtartva a haderőnemek technikai modernizációjának folytatása;
- 2002-ig a fegyveres erők professzionalizálásának megvalósítása;
- a francia védelmi politika részére európai perspektíva biztosítása;

- a nemzeti hadiipar átszervezése és megújítása.

3.3.1. A haderő összetétele

A haderőreform eredményeként Franciaországban 2008 végére a haderő 440 ezer fős létszáma az előző időszakhoz képest nem változik⁵⁵. A katonaállomány több mint 90 %-át hivatásosok, illetve szerződésesek képzik majd, a fennmaradó részt pedig 27 ezer önkéntes katonai szolgálatot vállaló fiatal fogja biztosítani. 2008-ra, a második szakasz végére a 82.000 fős tartalékos állomány létszámot kell elérni. Folyamatos készenlétüket évente 25-30 nap felkészítéssel biztosítják.

A 6. számú táblázat bemutatja, hogyan változik a haderő összetétele 2008 végére, az átalakítás második ütemének befejezése időszakára.

	Tiszt	Tts.	Katona	Önkéntes	Összesen	Polgári	Mindössz.
Szárazföldi csapatok	16.080	50.365	66.681	5.500	138.626	34.000	172.626
Légierő	6.974	38.392	16.758	2.225	64.319	6.731	71.080
Haditengerészet	4.961	30.136	7.998	1.775	44.870	11.594	56.464
Csendőrség	4.055	75.337	–	16.732	95.624	2.260	97.884
Támogatók, kiszolgálók	6.119	5.066	1.090	1.439	13.714	28.438	42.152
Összesen	38.189	199.296	92.527	27.171	357.183	83.023	440.206

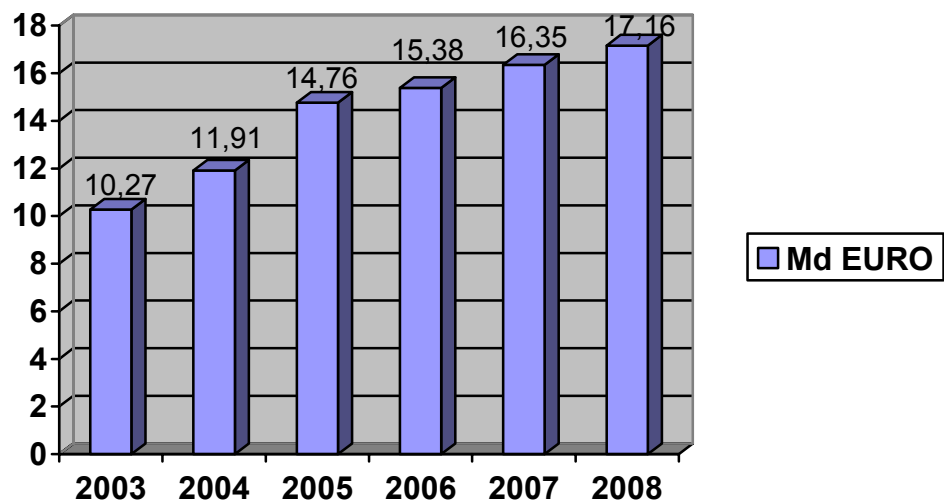
6. táblázat: A haderő létszáma és struktúrája 2008-ra (tervezet)⁵⁶ (szerk.: Fregan B.)

A tartalékos állomány olyan önkéntesek alkalmazására épül, akik 1-5 évre írnak alá meghosszabbítható tartalékos szolgálati szerződést. Létszámában 82.000 főt kell elérni, a finanszírozásra fordítható pénzügyi költségvetés a 2003-2008 közötti időszakban folyamatosan emelkedik. Ez az átalakítási költségtervezés a 2003-tól

⁵⁵ Projet de programmation militaire 2003-2008. Ministère de la Défense, Paris, 31 juillet 2001.

⁵⁶ Assemblée Nationale Projet de loi relatif à la Programmation militaire pour les années 2003-2008, Rapport annexé, Paris, le 17 septembre 2002.

208-ig terjedő időszakra progresszív emelkedést mutat, az átalakítási időszak végére közel 12,2 milliárd Eurót ér el (5.sz. ábra).

5. ábra: A tartalékos állomány finanszírozása 2003-2008 között (szerk.: Fregan B.
Forrás: *Projet de programmation militaire 2003-2008. Ministère de la Défense, Paris, 31 juillet 2001.*)

Mivel a haderőfejlesztés második fázisa napjaink megvalósítási szakaszában van, ezeket a funkciókat dolgozatom első részében már részletesen elemeztem, ezért itt nem kívánom ismételtlen bemutatni. Az ezt megelőző szakaszhoz képest a haderő képességei vonatkozásában magasabb prioritást kaptak egyes, már korábban is szereplő elemek, így:

A parancsnoki, felderítő és helyzetértékelő eszközök szerepét jelentős megerősítés és fejlesztés jellemzi. Ez egyben az európai szerepvállalás megjelenésének egyik formájaként fogadható el, hiszen a haderőképesség-növelés ezzel megfelel az Európai Tanács 1999. decemberben Helsinkiben elfogadott fő irányelveinek, melyekben meghatározták az európai haderő felállítására vonatkozó direktívákat. A parancsnoki eszközök fejlesztése során a vezetési pontok már nem csak a nemzeti szintű alkalmazásban kapnak szerepet, hanem prioritást kap ezek hadászati, hadműveleti és harcászati szintű multinacionális keretekbe történő integrálása is. A hadműveleti terület digitalizálása (egészen az alegységek szintjéig) kiterjed az informatikai eszközök és rendszerek elleni támadások, illetve azok támadás elleni védelmének biztosítására, a szituációs helyzetek kiértékelésére. A felderítő és helyzetértékelő eszközök fejlesztése területén kiemelt szerepet kap a képi információk megjelenítése és továbbítása; valós

idejű, nagy felbontású műholdas (képi) adattovábbítás és fogadás képességének kialakítása; a pilóta nélküli felderítő repülőgépek (dronok) alkalmazása. Ezen a területen a pilóta nélküli francia felderítő repülőeszközök rendszerbe állítása, a nagyfelbontású műholdas felderítő eszközök (HELIOS) telepítése és a GALILEO (független európai kereskedelmi és polgári) navigációs műholdszolgáltatás biztonsági komponensének üzemeltetésében való részvétel fémjelzi a franciák szerepvállalását.

Az erő-áttelepítés és mobilitás-képesség javítása érdekében a haderőfejlesztés során javítani szükséges a légi szállítási képességeket az időszak végére az AIRBUS A-310 és a CASA szállító repülőgépek rendszerbe állításával. A többrendeltetésű szállító repülőgépek között a nagy hatótávolságú és a légi utántöltési képességekkel rendelkező gépek prioritása biztosíthatja a képességek növelését a kívánt szintre. A haditengerészetnél ezt a képességet a vezetési-, és az egészségügyi kiszolgáló képességek hozzáadásával szükséges elérni.

A bevetési, alkalmazási és mélységi csapásmérő kapacitás fejlesztésének célja a légi-tengeri harccsoport állandó tengeri jelenlétének biztosítása, melynek érdekében a második repülőgép-hordozó megépítése és rendszerbe állítása (2015-ig) szükséges. A funkcionális feladatok ellátása érdekében nagy hatótávolságú, tengeri indítású csapásmérő rakéták fejlesztése és rendszeresítése történik, melyeket fregattokra és támadó atom-tengeralattjáró (SNA – Sous-marin nucléaire d'attaque) eszközökre telepítenek. Újabb technikai eszközök beszerzésével (titkosított híradó eszközök, elektronikai zavaró eszközök) fokozzák az alkalmazási képességeket.

Megóvási képességek megerősítése: mivel az elkövetkezendő időszakban továbbra is kihívás maradhat a tömegpusztító fegyverek proliferációja és ezek terroristák általi felhasználása, ezért az erők megóvási képességeinek növelése érdekében kis- és közepes hatótávolságú ballisztikus rakéták elleni védelemmel szükséges ellátni a kitelepített erőket. A saját erők védelmének érdekében fokozni szükséges a biológiai és vegyi fegyverek elleni védelmet, a harcoló csapatok védelmét, a tengeri és honi terület megközelítése figyelését, felderítését és védelmét.

3.3.2. A haderőfejlesztés második ütemének fő stratégiai céljai

E területen a parlament által elfogadott Katonai Tervezési törvény meghatározza azokat a fő funkciókat, melyeket a haderőnek biztosítani kell a tervezési időszak végére. Ezek a funkciók:

- elrettentés
- megelőzés
- erők áttelepítése és műveletek
- védelem.

3.3.2.1. Az elrettentés

Ez a terület továbbra is a védelmi stratégia alapeleme, a nemzetközi stabilitás fontos tényezője, Franciaország létérdekei fenyegetése elleni végső garancia marad. A tömegpusztító fegyverekkel rendelkező regionális hatalmakra történő nyomás eszköze; a ballisztikus, nukleáris, biológiai és vegyi fegyverek proliferációja ellen. Továbbra is érvényes a „nem alkalmazás” koncepciója, melynek funkciója alapvetően csak a visszatartás. Az elrettentés két egymást kiegészítő és a körülményekhez adaptált komponens köré épül, mely egyrészt a tengeralattjárókról indítható ballisztikus rakétákat, másrészt a pilóta nélküli légi eszközökön szállított rakétákat foglalja magában. A tengeralattjáró-komponens (válaszcsapás-végrehajtó erő) teszi lehetővé, hogy az elégséges küszöbszintet fenntartsák. Erre és fejlesztésére éves szinten 2,62 Md Eurót fordítanak. A ballisztikus-komponens kialakítása 2004-ben a harmadik SNLE NG⁵⁷ típusú tengeralattjáró rendszerbe állításával megtörtént és 2010-re prognosztizáltan megtörténik a negyedik rendszerbe állítása is, valamint folytatódik az M51 típusú rakéta fejlesztése, amelynek hadrendbe állítása szintén 2010-ben várható.

A légi szállítású komponens kialakítása terén az eszközök széles skálájának rendszeresítése várható, amelyek a fenyegetésekhez alkalmazkodva biztosítják majd

---

⁵⁷ SNLE NG (Sous-marin Nucléaire Lanceur d'Engins Nouvelle Génération) – új generációs nukleáris rakéta kilövésére alkalmas tengeralattjáró

az elrettentés hitelességét. Az új nukleáris ASMPA (Missile nucléaire air-sol moyenne portée améliorée – megnövelt közepes hatótávolságú levegő-föld) rakéták hadrendbe állítására 2007-ben kerül sor először MIRAGE-2000 N, majd 2008-tól az új fejlesztésű Rafale típusú repülőgépekre telepítve.

3.3.2.2. A megelőzés

A megelőzés a védelmi stratégia megvalósításának első szakasza, amelyet az aszimmetrikus fenyegetések megjelenése tett szükségessé. Ez nyújtja továbbá a nemzetközi béke és stabilitás megteremtésére irányuló francia külpolitika eszközét. A közvetett és közvetlen nagykiterjedésű fenyegetések kiújulása elleni állandó készenléthez szükséges a francia, az EU és a NATO-tagországok érdekeit, illetve biztonságát megkérdőjelező válság- és konfliktus helyzetek megelőzése, ezért hatékony felderítésre, önálló helyzetértékelő-képességre van szükség. További erőfeszítések várhatók a humán-, illetve technikai felderítés területén a hadászati és hadműveleti szintű adatok megszerzésére képes eszközök esetében is. A terrorizmus elleni küzdelem területén folytatódik a kormányközi egyeztetés, összehangolják a készenléti és riasztási képességeket európai szinten, különös tekintettel az információk kölcsönös cseréjére, hogy ellenőrizhessék a transznacionális hálózatokat.

A védelmi diplomácia a külföldi partnerekkel a védelmi és biztonsággerősítő kapcsolatok fejlesztése révén valósul meg megelőző védelmi diplomácia keretében (kölcsönös katonai együttműködés a partnerországokkal, segítségnyújtás, információcsere). Az előretolt összhaderőnemi erők (Forces prépositionnées) fenntartása, állomásoztatása megkönnyíti a felderítési adatok megszerzését, a közvetlen és gyorsreagálási képesség fenntartását az érintett térségekben. Erőfeszítések történnek a műholdas megfigyelő és felderítő eszközök fejlesztése érdekében is (pl.:C3R⁵⁸ rendszerek, programok folytatása).

---

⁵⁸ Commandement, Communication, Conduite et Renseignement – Vezetés, irányítás, kommunikáció és felderítés

3.3.2.3. Az áttelepítés és a különböző műveletek

Ennek során fontos az előrelátás, előre tervezhetőség. Az erő-áttelepítés kulcsfontosságú képesség, amelynek rendeltetése, hogy Európában, valamint azon kívüli területekre gyorsan alkalmazható, hosszabb időre kitelepíthető összhaderőnemi csapatokat alkalmazzanak a hadműveleti fölény gyors eléréséhez. Ez több ezer kilométerre kitelepülő logisztikai kiszolgáló és biztosító alegységeket és összhaderőnemi harccsoportokat jelent, összhaderőnemi parancsnoksággal, nemzeti vagy többnemzeti keretben.

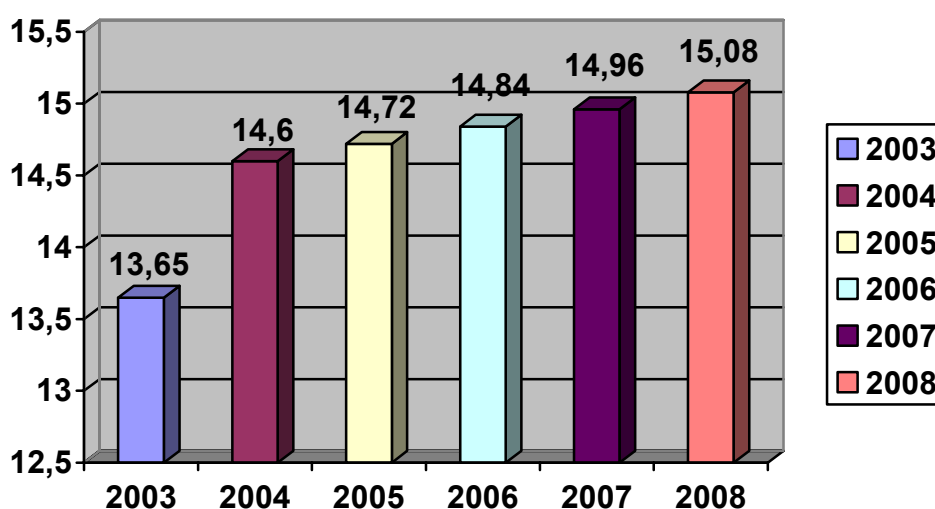
Az erő-áttelepítési műveleteket mélységi csapások előzhetik meg, egészíthetik ki, vagy támogathatják. Nagy erőfeszítések irányulnak olyan specifikus képességek kialakítására, amelyek biztosítják Franciaország számára egy koalíción belül a keretnemzet-feladat ellátását⁵⁹. Franciaország szándéka, hogy a többnemzeti műveletekben nagyarányú részvétellel vehessen részt, ezzel is erősítve Európa védelmi pillérét a NATO szerepének megkérdőjelezése nélkül, mely továbbra is a kollektív védelem alapja marad. Javítani szándékozik a légi szállítási kapacitást a nagy hatótávolságú A400M program (közvetlen reagálású erők légi úton történő áttelepítése) megvalósításával. A feladat végrehajtásához 50 db szállító repülőgépre van megrendelés, az első gépek szállítása az időszak végére, 2008-ra prognosztizált. A haditengerészet részére a stratégiai áttelepítési és vezetési képességekkel rendelkező hadihajók leszállítása a fejlesztési program keretében 2005-2006. folyamán megtörténik, melyek kétélű műveletek végrehajtását teszik lehetővé, biztosítják kb. 1400 fős könnyű páncélos összefegyvernemi kötelék szállítását tengeri úton történő áttelepítéssel. A PUMA és COUGAR harci szállító helikopterek felújítása (45 illetve 24 db) a hadműveleti mozgékonyt segíti elő. Az első NH90 harci szállító helikopterek fejlesztése folytatódik, a 34 megrendelt eszköz hadrendbe állítása 2011-ben kezdődik. A második repülőgép-hordozó megrendelése 2005-ben megtörtént. A Rafale repülőgép típusból 57 db szállítása realizálódik a légierőhöz, az első három század 2006-ban hadrafogható lesz. A haditengerészet ezekből a típusokból 2008-ig 19 db-ot kap, melyből 4 db kétüléses repülőgép lesz.

---

⁵⁹ A keretnemzet olyan ország, vagy országcsoport, amely saját kezdeményezésére az Európai Tanács jóváhagyásával az EU politikai és katonai ellenőrzésével speciális felelősséget vállal egy hadművelet irányítására. Ez a művelet parancsnoki rendszerének minden szintjére (hadműveleti terület, vagy többnemzeti erő vezetésére is) kiterjedhet. Feladata a hadászati, hadműveleti vagy harcászati területen a feladatok meghatározása és vezetése. A NYEU Miniszteri Tanács 1999. november 22-23-i ülésén kiadott Luxemburgi Nyilatkozata vezette be ezt a fogalmat.

A légi és földi haditechnikai fejlesztési program keretében 37 db TIGRE és 117 db LECLERC harckocsi szállítása valósul meg 2005. végéig. Két harcászati magasabbegység kommunikációs rendszerének digitalizálásával 51 darab korszerűsített RITA⁶⁰ állomás beszerzésével javítják a vezetési képességeket. Az eszközkorszerűsítési és beszerzési programok finanszírozására tervezett kiadások az időszakban folyamatosan emelkednek, 2008-ban meghaladja a 15 milliárd Eurót (6.ábra).

6. ábra: Eszközbeszerzésekre előirányzott költségvetési keretek⁶¹ Md Euro-ban (szerk.: Fregan B. Forrás: *Projet de programmation militaire 2003-2008. Ministère de la Défense, Paris, 31 juillet 2001.*)

Az új képességekkel felruházott, modernizált hivatásos haderő részére az időszak végére a szárazföldi haderőnek képesnek kell lennie:

- egy, vagy több hadműveleti területen (váltásos rendszerben, időkorlát nélkül) 20.000 fő biztosítására, melyből 12-15.000 fő európai (EU) műveletben kerülhet alkalmazásra, valamint nemzeti műveletben történő részvételre legfeljebb 5.000 fő;
- vagy 26.000 fő biztosítására egy évet meg nem haladó műveletekben, átlagosan 4 hónapos váltással;

⁶⁰ RITA (Réseau intégré de transmissions automatique) Integrált automatikus híradó hálózat

⁶¹ A Csendőrség részére biztosított keretösszeget nem tartalmazza.

- vagy 50.000 fő részvételének biztosítására váltás nélkül, NATO-keretben, magas intenzitású konfliktusban.

A haditengerészetnek képesnek kell lennie egy légi-tengeri csoport (GAN⁶²) – *egy kétéltű csoporttal és egy aknamentesítő csoporttal együtt* –, valamint egy haditengerészeti légi járőr-csoport, és egy tengeralattjáró-kötelék (SNA⁶³) bevetésének biztosítására az országtól több ezer km távolságra.

A légierő haderőnemnek egy harcászati és egy nagy távolságú légi szállító kapacitást biztosító erő – *mintegy 100 harci és légi utántöltést biztosító repülőgép, valamint légi felderítést és irányítást végző eszközök (légitámaszpontjaikkal)* – alkalmazását, továbbá egy 1500 fős kötelék áttelepítési képességét kell biztosítani 3 napon belül, 5000 km távolságig.

A csendőrségnek biztosítani kell különleges és kísérő alakulatokat, valamint 600 fős csendőrkontingens alkalmazását honi területen kívül béketámogató és békehelyreállítási műveletekre.

A haderő részére biztosítani kell továbbá – *többszemélyes erőkhöz integrálható* – összhaderőnemi vezetési képességeket, melyeket egy összhaderőnemi hadszíntér vezetési pontján képes alkalmazni.

A haderőfejlesztés második ütemében a *védelem* definícióját pontosították és kiegészítették. Továbbra is állandó követelmény maradt az állampolgárok, intézmények és az ország védelme, amelynek minden időben biztosítottnak kell lennie. E funkció jelentősége a fenyegetések széles skálája; a terrorizmus, a tömegpusztító fegyverek proliferációja, a kábítószer-kereskedelem a nemzetközi szervezett bűnözés következtében megnövekedett. Minden időben készen kell állni a honi terület és a lakosság ellen irányuló zsarolás, megtorlás, korlátozott agresszió

---

⁶² GAN (Groupe Aéronaval) – Légi-tengeri csoport

⁶³ SNA (Sous-marin Nucléaire d'Attaque) – Atom-támadó tengeralattjáró

elleni küzdelemre, védekezésre, amely nagyon gyors reagálást és az aszimmetrikus támadás következményei leküzdéséhez megfelelő eszközöket tesz szükségessé.

A haderőnek továbbra is fenn kell tartania meglévő nukleáris elrettentési kapacitását a nemzetközi kötelezettségek tiszteletben tartása mellett bármilyen potenciális agresszor ellen, önálló és elégséges szinten továbbra is biztosítani szükséges a hiteles atomütőerővel történő fenyegetést.

Összegzésül megállapítom, hogy az évek óta rendszeresen átszervezett francia haderő szárazföldi csapatai ismét nagyszabású átalakítás és haderőreform alatt állnak. Struktúrájának korszerűsítését, átalakítását úgy tervezték meg, hogy a végrehajtó szervezetek végig megőrizték hadműveleti képességeiket. Megítélésem szerint nem egyszerűen csak strukturális változtatást hajtottak végre, hanem a kor követelményeihez igazították a szervezetet és azok alkalmazásának elveit is. Értékeléseim szerint az így kialakított *modulrendszerű, alapvetően hivatásos* és önkéntes állománnyal feltöltött fegyveres erő az új képességekkel és kapacitásokkal már megfelel a kor kihívásainak, biztosítja a koalíciós műveletekben való részvételt éppúgy, mint Franciaország érdekeinek, területi integritásának megóvását, valamint segíti a közös európai biztonság és védelem kialakítását.

A légierőnél az 1996. évi 93.500 fős létszámot 2015-ig 70.000 főre (63.000 katona és 7.000 közalkalmazott) csökkentik. A tiszti állomány létszáma 4%-kal, a tiszthelyetteseké pedig 10%-kal csökken. A vadászrepülőgép-pilóták létszáma a repülőgépek mennyiségének csökkentése ellenére sem változik jelentősen, mivel a kétüléses gépek száma nő. A 700 szállító repülőgép-, illetve helikopterpilóta létszáma szintén a jelenlegi szinten marad, mivel a szállító, felderítő és légi utántöltő kapacitás nem változik lényegesen.

A harci repülőgép-állományból az 1996. évi 390 db helyett csak 300 db-ot, a szállítórepülőgép-állományból 86 db helyett 52 db-ot, a helikopterállományból pedig

101 db helyett csak 84 db-ot tartanak meg. Ezzel szemben a C-135 típusú légi utántöltő repülőgépek számát 11-ről 16-ra emelik.

A haditengerészet létszámát az időszak végére 56.500 főre (45.500 katona és 11.000 polgári alkalmazott) csökkentik a hajóállomány csökkentésével együtt. A 2002-ben meglévő 101 hajóegységből 81 marad szolgálatban a fejlesztési időszak végére. A haderőnem számára csak 60 db Rafale típusú repülőgépet vásárolnak, az 1995-től 2000-ig terjedő időszakra szóló költségvetési törvény 86 db-os előirányzatával szemben. A repülőgépeket a Charles de Gaulle atommeghajtású repülőgép-hordozó fedélzetén állítják szolgálatba. 2004-ben a köztársasági elnök döntésének megfelelően a második új repülőgép-hordozó (hagyományos hajtóműves) tervezési folyamata elindult, gyártását 2005-ben megrendelték.

Az atom-támadóerők átszervezése terén úgy értékelem, hogy a nukleáris elrettentés keretében Franciaország atomfegyvereit az éppen elégséges, de még meggyőző szinten tartja (részben a potenciális katonai fenyegetések elleni biztosítékként, részben pedig azért, mert a nukleáris hatalmi státus lehetővé teszi, hogy a nemzetközi szinten megőrizze döntési és cselekvési szabadságát). Így a következő évtizedek nukleáris elrettentése Franciaországban az alábbi két összetevőből áll: a hadászati atomtámadó erők új generációs atommeghajtású rakétahordozó tengeralattjáróiból és a Rafale típusú repülőgépekből.

3.4. A haderőfejlesztés harmadik üteme

A haderőfejlesztés harmadik ütemét a „HADERŐ 2015” modellben megfogalmazottak szerint tervezik befejezni, melynek utolsó, harmadik fázisa (2009-2015) az „euroatlanti jelleg” növelésében fog kiteljesedni. Az erre az időszakra vonatkozó stratégiai célkitűzés részletes kidolgozása és a haderő képességeinek kialakítására vonatkozó követelmények felállítása az elkövetkezendő évek egyik fő feladata lesz, melyek egy új katonai tervezési törvényben fognak megjelenni - várhatóan 2008-ban. A haderő létszámára és szervezeti átalakítására a stagnálás, vagyis a nagyfokú átszervezés elmaradása lesz jellemző, nem változik jelentősen az összlétszám a haderőnemekben. A technikai fejlesztési programok tovább

folytatódnak, különösen a stratégiai célokat megvalósító erők és eszközök képességei területén. Így a rakéta-programok, a kommunikációs hálózatok, valamint az új típusú repülőeszközök területén. A haderő felszereltségére és létszámára jellemző lesz a fejlesztési program végére, hogy az 1995. évi állapothoz képest a haderő létszáma közel 33%-kal csökken, ugyanakkor belső struktúrájában a polgári állomány aránya nő. A sorozáson alapuló jelleg felváltja a szerződéses rendszert, a központi vezető szervek létszáma közel 20%-kal csökken. A technikai eszközök vonatkozásában az új típusú repülőgépek megjelenése mellett kiemelt szerep jut a légi utántöltési képesség növelésének, valamint a modern haditechnikai eszközök rendszerbe állításának. A 7. számú táblázatban összefoglaltam a haderő fejlesztésének kiinduló és elérendő létszámadatait, ami jól tükrözi a modernizáció és a létszám összefüggéseit.

	1995-ös helyzet	HORIZON 2015 terv
SZÁRAZFÖLDI HADERŐNEM	239.100 katona 32.400 civil Összesen: 271.500 fő	136.000 katona 34.000 civil Összesen: 170.000 fő
	9 hadosztály, 129 ezred 927 nehéz harckocsi 350 könnyű harckocsi 340 helikopter	Kb.: 85 ezred 420 nehéz harckocsi 350 könnyű harckocsi kb.: 180 helikopter
HADITENGERÉSZET	63.800 katona 6.600 civil Összesen: 70.400 fő	45.500 katona 11.000 civil Összesen: 56.500 fő
	101 hajó (SNLE nélkül) benne: - 2 anyahajó és légi csoport - 13 tengeralattjáró (6 SNA, 7 SMD) - 15 fregatt (első osztályú) - vízkiszorítás tonnában : 314.000 t - 33 járőröző repülőgép	81 hajó (SNLE nélkül) benne: - 1 vagy 2 anyahajó és légi csoport - 6 SNA (támadó atomtengeralattjáró) - 12 fregatt (első osztályú) - vízkiszorítás tonnában: 234.000 t - 22 járőröző repülőgép
LÉGIERŐ	89.200 katona 4.900 civil Összesen: 94.100 fő	63.000 katona 7.000 civil Összesen: 70.000 fő
	405 harci repülő 86 szállító repülő 11 db. C135 légi utántöltő repülő 101 db. helikopter	300 RAFALE új típusú harci repülő 52 modern szállító repülő 16 db. légi utántöltő repülő 84 db. Helikopter
CSENDŐRSÉG	92.230 katona 1.220 civils Összesen: 93.450 fő	95.600 katona 2.300 civils Összesen: 97.900 fő
KÖZPONTI SZERVEK	18.130 katona 29.780 civil Összesen: 47.910 fő	12.600 katona 27.000 civil Összesen: 39.600 fő
TELJES LÉTSZÁM	502.460 katona	352.700 katona

	74.900 civil	81.300 civil
	Mindösszesen: 577.360 fő	Mindösszesen: 434.000 fő

7. táblázat: A haderő szerkezetének változása 1995-2015. között (Szerk.: Fregan B.)
(Forrás: Katonai tervezési törvények, www.defense.gouv.fr)

Következtetések:

A hidegháború befejezését követően a tömeghadseregek és a túldimenzionált költségvetésű haderők kora lejárt és több országban, köztük Franciaországban is megkezdődött a fegyveres erők stratégiai, valamint doktrínális reformja a NATO 1991. évi római csúcsértekezlete új stratégiai koncepciójának elfogadása és az Egyesült Államok 1993. évi védelmi felülvizsgálata után. A védelmi kiadások fokozatos csökkentése, az új kihívásoknak való megfelelés, valamint az a tény, hogy Franciaországnak nem kellett számolnia többé közvetlen fenyegetéssel határai közelében, a francia védelempolitika átgondolására készítette a politikai döntéshozókat.

A köztársasági elnök döntése alapján megindult a honvédelem teljes szervezeti reformja és a sorkötelezettség felfüggesztése, mellyel kezdetét vette a hivatásos haderő kialakítása. A nagyjelentőségű feladatnak megfelelően kidolgozták az átalakítás hosszú távú programját, melyet a katonai tervezési törvények foglaltak keretbe és kezdetét vette a szervezeti átalakulás mellett a fegyverzeti programok átalakítása is. Ezzel Franciaország a „HADERŐ 2015” program végére Európa egyik legkorszerűbb, legütőképesebb haderővel rendelkező országa lesz. Az új biztonsági helyzetnek megfelelően a fegyveres erőkkel szembeni elvárások között új prioritási sorrend jelentek meg, mint az elrettentés, a válságmegelőzés, az ország területén kívüli térségben történő alkalmazás és a honvédelem. Ezzel Franciaország kinyilvánította szerepvállalási kötelezettségét a különböző intenzitású válságok kezelésében Európában, és azon kívül is. A dokumentumok elemzése alapján megállapítottam, hogy a nukleáris elrettentés továbbra is a védelmi stratégia alapeleme, a nemzetközi stabilitás fontos tényezője, és Franciaország létérdekei

fenyegetése elleni végső garancia eszköze marad. Atomfegyvereit továbbra is az éppen elégséges, de még meggyőző szinten tartja. A haderő elhatározott átalakítása befejezésével Franciaország az euroatlanti jelleg erősítésével elismeri a NATO és az EU közös felelősségét Európa védelmében, mellyel azonosulva kész lesz az európai szintű biztonság és védelem garantálására.

4. Franciaország helye és szerepe az európai védelemben

4.1. Franciaország és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete

Franciaország és a NATO közötti viszony a francia kül-, biztonság- és védelempolitika központi eleme volt mindig, amelynek magyarázata, hogy Franciaország 1966-ban kivonult az integrált katonai szervezetekből és azóta független státuszt képvisel a szövetségen belül. A hidegháború végéig ez a de Gaulle-i modell⁶⁴ megkérdőjelezhetetlen paradigmaként érvényesült az utód köztársasági elnökök szemében. A kétpólusú világrendszer felbomlását követő időszakot kettős magatartás jellemezte az atlanti problémakört illetően. Egyrészt a korábbi status quo megőrzésére irányuló szándék volt jellemző, másrészt ennek megkérdőjelezése, illetve adaptálása a megváltozott körülményekhez. Az eltelt másfél évtized nyilvánvalóvá tette a de Gaulle-i gondolat aktualitását Európáról, mint stratégiai szerepről a nemzetközi porondon, ezáltal lehetőséget adva a francia atlanti politika újragondolására. Ennek megjelenési szakaszai:

4.1.1. A de Gaulle-i örökség megerősödése (1989-1992)

A tábornok-elnök távol akarta tartani az Egyesült Államokat az európai ügyekbe történő beavatkozástól. Európában az európaiaké legyen a döntés joga, vallotta de Gaulle és kifejtette azt is, hogy „...*az európai Európa azt jelenti, hogy önmaga által és önmagáért létezik, azaz saját politikával bír a világban...*”⁶⁵. Ma már tudjuk, ezzel szinte látnokian előre vetítette az Európai Unió jövőjét, annak közös kül- és biztonságpolitikájával együtt. A de Gaulle-i „Európa-koncepció” három fő elemet tartalmazott:

- Európát az Atlanti-óceántól az Urálig terjedő területre terjesztette ki;
- a szuverén nemzetállamok egyesült Európája közös együttműködésen alapuló szoros kapcsolatban funkcionál;
- Európa stratégiai szereplő legyen nemzetközi szinten, amely akár „*egy államként*” is képes fellépni a világban.

⁶⁴ Bozo, Frédéric: La France et l'Alliance atlantique, Cahier du Centre d'Etudes d'Histoire de la Défense, Paris, 2001. p.34.

⁶⁵ de Gaulle, Charles: Mémoires d'Espoirs, Plon, Paris, 1970. p.94.

Charles de Gaulle elnök 1958. szeptember 14-én memorandumot intézett Eisenhower amerikai elnökhöz és Macmillan angol miniszterelnökhöz, amelyben hármas direktórium (amerikai-francia-angol) felállítását javasolta az Észak-atlanti Szerződés Szervezete vezetésében. Kifogásolta, hogy a NATO minden döntése az Egyesült Államok igényeit tükrözi, márpedig Franciaországnak a kollektív védelem szerint, beleszólási joga van a globális döntések meghozatalába. Ebbe értelem szerűen bele tartozott volna a francia vétójog lehetősége is, az Egyesült Államok nukleáris erőinek alkalmazását illetően. Az amerikai elnök elutasító válaszát 1958. október 20-án kapta kézhez. Többek között ez is közre játszott abban, hogy 1959 márciusában Franciaország kivonta Földközi-tengeri flottáját a NATO-kötelésekből, megtiltotta az ország területén amerikai nukleáris erők állomásoztatását, eszközök telepítését, a légtérelenőrzést pedig nemzeti parancsnokság alárendeltségébe helyezte vissza.⁶⁶ Az önálló nukleáris ütőerő létrehozása – *amellyel de Gaulle szerint Franciaország rendelkezni fog saját sorsa felett* – összeegyeztethetlenné vált a NATO integrált katonai struktúráiban való francia részvétellel.⁶⁷ Az elnök aggodalmait, hogy az Egyesült Államok érdektelenné válik az európai hadszíntér tekintetében a szovjet haditechnikai fejlődés miatt, igazolódni látszottak, hiszen az Egyesült Államok területe a Szovjetunió területéről már közvetlenül is sebezhetővé vált.⁶⁸ E gondolatok vezérelték de Gaulle-t az önálló nukleáris kapacitás fenntartásában, mert értékelése szerint, ez hivatott biztosítani Nyugat-Európa védelmét a kelet-nyugat közötti hidegháborús szembenállás idején. A nemzetközi politikai fejlemények készítésére 1966. márciusában határozott úgy, hogy a francia szuverenitás helyreállítása érdekében Franciaország kilép a NATO katonai szervezetéből.

Kutatási eredményeim alapján arra következtetek, hogy a francia politika irányítói a szovjet fenyegetés megszűnésétől az Egyesült Államok visszafogott szerepvállalását várták, teret adva ezáltal Európának saját védelme ellátására a Nyugat-Európai Unió megerősítése révén.⁶⁹

---

⁶⁶ Salgó László: De Gaulle diplomáciája, Kossuth, Budapest, 1962.

⁶⁷ de Gaulle, Charles: Discours et messages, T3, Paris, 1971.

⁶⁸ Balázs József-Gazdag Ferenc: Fegyverek a diadalív árnyékában, Zrínyi, Budapest, 1983.

⁶⁹ Gordon, I.: A Certain Idea of France: French Security Policy and the Gaullist Legacy, Princeton University Press, USA, 1993.

Míg Franciaország ragaszkodott a NATO – *mint a védelem végső garanciáját biztosító szövetség* – kizárólagos katonai jellegének fenntartásához, addig az Egyesült Államok a NATO politikai kulcsszerepét kívánta fokozni, immár szélesebb értelemben az európai biztonság kialakítása területén.⁷⁰

A két ország közötti újabb nézeteltérések területén kulcsszerepet töltött be a német egyesítés, mivel az Egyesült Államok ragaszkodott az újraegyesült Németország Szövetségen belül tartásához. Az akkori francia elnök, François Mitterrand – *aki általában megkérdőjelezte a szövetségek létét, hiszen azok állandóan változnak, sőt idővel „elveszítik létezésük értelmét”*⁷¹ – európai autonómiát hangsúlyozott az amerikai dominancia ellenében. Míg Washington számára a német kérdés megoldása az Észak-atlanti Szerződés Szervezete relegitimációjához nyújtott fontos támpontot az európai biztonság garantálásában, addig a francia elnök a de Gaulle-i elveket követve *európai konföderációt* javasolt, amely a kontinens minden államát egyesítené egy közös és állandó szervezetben, a béke és biztonság jegyében.⁷² Ezzel egyidejűleg a francia diplomácia erőteljes figyelemmel fordult az EBESZ felé, amelynek hidegháború utáni első ülését 1990 novemberében Párizs rendezte, hogy hivatalosan elismerjék a német és az európai megosztottság végét. A viták ellenére Franciaország részt vett – *kivéve az integrált irányításra és a nukleáris politikára vonatkozó részleteket* – a NATO új stratégiai koncepciójának kidolgozásában (1991. Róma), valamint az 1991. évi Öböl-háborúban is aktívan közreműködött a britek és az Egyesült Államok oldalán. A levont francia tanulságok lényege főként az európai kulcsfontosságú katonai képességek hiányára vonatkozott, mert megítélésük szerint, ha adekvát európai politikai-katonai szervezetek léteztek volna a konfliktus idején, az európaiak részvétele és befolyása az eseményekre is érzékelhetőbb lehetett volna.⁷³

---

⁷⁰ Yost, David S.: NATO Transformed: The Alliance's New Roles in International Security, Washington, D.C., 1998.

⁷¹ Farier, Pierre et Martin-Roland, Michel: La Décennie Mitterrand, T3, Pris, 1996.

⁷² Le Monde, 2 janvier 1990.

⁷³ Heisbourg, François: Quelles leçons stratégiques?, in: Politique étrangère n°2. Paris, 1991.

A jugoszláv válság ismételen próbára tette a transzatlanti kapcsolatot. A krízis elején az amerikai távolmaradás a francia politikai elit szemében az amerikai vezető szerep nélkülözhetetlenségét hivatott bizonyítani egy esetleges kudarc esetén⁷⁴. Ráadásul a hű amerika-szövetséges brit ellenálláson bukott meg az a francia javaslat is, amely európai beavatkozó erőt küldött volna a NYEU keretében Jugoszláviába⁷⁵. A Nyugat-Európai Uniót Franciaország a Maastrichti Szerződés által létrehozott Európai Unió katonai szárnyának tekintette, amelyre a nem NATO-keretben végrehajtott műveletekben lehetett volna számítani, az európai közös kül- és biztonságpolitika kialakítása érdekében. Ez ismételen ellenérzéseket szült Washingtonban és Londonban, ezért angolszász nyomásra a Maastrichti Szerződésbe a „*NATO európai pillére*” fogalomként került rögzítésre⁷⁶. François Mitterrand elnök úgy vélekedett, hogy az amerikaiak ezzel Európára gyakorolt befolyásukat próbálják növelni⁷⁷. A prioritásként elkönyvelt cselekvési és döntési önállóság elvét a francia elnök számára éppen a hidegháború megszűnése igazolta leginkább. Úgy vélte, ha a de Gaulle-i modell megállta helyét a nukleáris háború fenyegetésének árnyékában, még inkább érvényes marad a hidegháború utáni, közvetlen fenyegetés nélküli Európában, tehát feleslegessé teszi az Észak-atlanti Szerződés Szervezetétől és az Egyesült Államoktól való stratégiai függést. Ezek a feltételezések a jugoszláviai háború tükrében nyilvánvalóan illuzórikusnak bizonyultak és a francia elitet euroatlanti politikája átértékelésére kényszerítették⁷⁸. Az önálló európai védelmi pillér kialakításának perspektíváját ráadásul beárnyékolta a Maastrichti Szerződésről 1992 február 7-én kiírt francia népszavazás gyér eredménye (51% igen, 49% nem; 1992. szeptember 20.), amely jelentősen lehűtötte a francia reményeket az európai gondolat megvalósításában.

---

⁷⁴ Bozo, Frédéric: La France et l'Alliance atlantique (1989-1999), Cahier de Centre d'Études d'Histoire de la Défense, Paris, 2001. pp. 23-30.

⁷⁵ Védrine, Hubert: Les Mondes de François Mitterrand, Paris, p.609.

⁷⁶ Bozo, Frédéric: La France et l'Alliance atlantique (1989-1999), Cahier de Centre d'Études d'Histoire de la Défense, Paris, 2001.

⁷⁷ Entretien avec John Major, 14, janvier 1991, in Gantier, Louis: Mitterrand et son armée, Paris. 1998.

⁷⁸ Az ENSZ keretében a jugoszláviai válságban tevékenykedő ENSZ erők a kulcsfontosságú C3I (vezetés, irányítás, kommunikáció, felderítés) képességet illetően teljes mértékben NATO-eszközöktől függött.

A jugoszláv dráma az európai hadászati képességek elégtelenségének kidomborításán túl az ENSZ keretében, az ENSZ BT állandó tagjaként fellépő Franciaország és Nagy-Britannia hatékony együttműködését is előtérbe helyezte. Mindezek alapján új dimenzióba került az a francia álláspont, hogy az európai biztonság és védelem a NATO-ra támaszkodva képzelhető el a jövőben⁷⁹.

Bill Clinton elnökké választása az Egyesült Államokban (1992) szintén rugalmasabb hangnembváltást eredményezett a franciáknak oly fontos valódi európai identitás kérdésében. Az amerikai választási kampány nyilvánvalóvá tette ugyanis a terhek megosztásának szükségességét az atlanti táboron belül, utat nyitva Washington-Párizs közeledésének⁸⁰. Ez a tendencia végül az 1994. január 10-11-én rendezett brüsszeli NATO-csúcsértekezleten teljesedett ki, ahol az Egyesült Államok elérte a Szövetség feladatainak kiterjesztését az V. cikkelyen túl, azonban elismerte az európai biztonsági és védelmi identitás létjogosultságát is, igaz, NATO-keretekre építve. Franciaország pedig elfogadta az „*elválasztható, de a NATO-tól el nem különített európai katonai képességek*”⁸¹, illetve az Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelékek koncepcióját. Ez a lépés egyenes következménye volt az 1993. évi jugoszláviai katonai eseményeknek. 1993. áprilisában NATO-felügyelet alá került a boszniai légtér tilalmi zóna, mely az első, nem V. cikkely szerinti beavatkozás⁸² volt. A francia vezérkari főnök, Lanxade tengernagy és amerikai partnere, Shalikavili tábornok közötti megbeszélések eredményeképpen megegyezés született a francia kötelékek részvételéről, ezzel Franciaország teljes jogú hozzájárulásáról biztosította az új típusú válságkezelési missziókra vonatkozóan a Szövetséget. A francia függetlenségi törekvések tehát egyre inkább lazultak a NATO irányában. A francia döntéshozók elismerték azt a tényt, hogy a közeledéssel nagyobb befolyásra tehetnek szert a jövőbeni döntések meghozatalánál, mint amekkora függetlenséget biztosított a különállás.

---

⁷⁹ Gnesotto, Nicole: L'Alliance et l'Union, Notes de l'IFRI, Paris, 1996. pp.11-24.

⁸⁰ Welles, Samuel: La politique étrangère de Bill Clinton, Ramses 97, Dunod, Paris, 1996.

⁸¹ Bozo, Frédéric: La France et l'Alliance Atlantique (1989-1999) Cahier de Centre d'Etudes Histoires de la Défense, Paris, 2001.

⁸² Leurdjik, Dirk A.: The United Nations and NATO in former Yugoslavia, La Haye, Neherlands Atlantic Commission, 1994.

1994 szeptemberében, első ízben 1966. óta a francia védelmi miniszter, François Léotard részt vehetett a Sevillában lezajlott NATO védelmi miniszterek informális találkozásánál⁸³. A francia Fehér Könyv a védelemről⁸⁴ hivatalosan is elismerte a NATO új feladatait a megváltozott nemzetközi környezet tükrében és megerősítette a francia részvételi szándékot a reform végigvitelében.

Franciaország és a NATO közötti katonai együttműködésre pozitív hatást gyakorolt az 1992. decemberében született hármass egyezmény a francia Lanxade tengernagy, vezérkari főnök, a német Naumann tábornok, főszemléző, valamint az amerikai Shalikasvili tábornok között, amely a francia-német közös hadtest státusáról zajló vitának vetett véget⁸⁵. Ennek értelmében adott esetben a NATO átvehette a magasabb egység feletti hadműveleti irányítást. Francia részről jelentős kompromisszumkészségről tettek ezzel tanúbizonyságot, hiszen az eredeti elképzelések egy 1967-ben aláírt megállapodás vonatkozott az alakulat Szövetségen belüli alkalmazására. Tehát békeidőben nincs részvétel az egyesített katonai szervezetekben, minősített időszakban pedig nemzeti parancsnokság műveleti irányítása alatt alkalmazható csak⁸⁶.

4.1.2. A Chirac-i áttörés évei: 1995-1997

Az 1992 és 1995 közötti időszak a francia álláspont radikális megváltozását hozta, amelyhez hozzájárult az 1993. évi franciaországi választások után kormányra került konzervatív erő. A kormányfő, Eduard Balladur⁸⁷ (kormányzati időszak: 1993. március 29-1995. május 10.) megragadta a lehetőséget a változtatásra, amelyet Mitterrand is támogatott, bár szilárdan leszögezte, hogy a teljes katonai integrálódásról szó sem lehet⁸⁸.

---

⁸³ Vaïsse, Maurice-Mélandri, Pierre-Bozo, Frédéric: La France et l'OTAN 1949-96, Complexe, Bruxelles, 1996.

⁸⁴ Livre Blanc sur la défense, La Documentation, Paris, 1994.

⁸⁵ Grant, Robert P.: France's New Relationship with NATO,

⁸⁶ Bozo, Frédéric: La France et l'OTAN . De la guerre froide au nouvel ordre européen, Masson, Paris, 1991.

⁸⁷ www.diplomatie.gouv.fr

⁸⁸ Védrine, Hubert: Les Mondes de François Mitterrand, Paris, p.609

Mégis a megreformált NATO-n belüli egyensúly kialakítása fontos volt Franciaország számára, ha jelentős szereplőként kívánt fellépni nemzetközi viszonylatban és ezáltal Európa védelmi pillérének megerősítésében. Ehhez bele kellett törődnie az Egyesült Államok európai katonai-politikai jelenlétének fenntartásába és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete európai pillérének elsőbbségi helyzetébe, bármilyen autonóm európai védelemmel szemben. Jacques Chirac köztársasági elnökké választása 1995 májusában valódi fordulópontot jelentett a Szövetség és Franciaország kapcsolatában. 1995 nyarán a Chirac elnök által kinevezett Alain Juppé kormányfő megkezdte a NATO és Franciaország közötti kapcsolatok felülvizsgálatát. 1995. december 5-én Hervé de Charette külügyminiszter bejelentette az Észak-atlanti Tanácsnak, hogy a francia védelmi miniszter ezentúl rendszeresen részt vesz a Szövetség munkájában, valamint Franciaország kész ismét elfoglalni helyét a NATO Katonai Bizottságában, az alárendelt szervezeteket is beleértve. Ezek a döntések jelezték Franciaország elkötelezettségét a Szövetség átalakításában és természetesen várta a megfelelő válaszlépéseket a mélyreható reformok irányában. Az 1996. februári látogatásán fejtette ki az Egyesült Államokban Jacques Chirac a kongresszus előtt, atlanti politikájának fő irányvonalait, amelyek célja a NATO-reform sikeres befejezése volt. A francia javaslatok már nem vonták kétségbe a NATO jelentőségét az európai biztonságpolitikában, ám ragaszkodtak a reform végrehajtásához, egyrészt a katonai vezetési-irányítási struktúrában, másrészt a politikai döntéshozatali eljárásokban. A politikai ellenőrzés megerősítéséhez az Észak-atlanti Tanács és a Katonai Bizottság szerepének fokozását tanácsolták.⁸⁹

Jacques Chirac azonban feltételül szabta a NATO európaizálásának minimális mértékét, azaz európai helyettes kinevezését a SACEUR mellé a NYEU keretében végrehajtott, kifejezetten európai műveletek esetén, a vezetési-irányítási képességek feletti rendelkezés jogával, és azt is, hogy a regionális parancsnokságok európai parancsnok alá helyezése rotációs alapon történjen, a 6. flotta amerikai parancsnok alá rendelése mellett⁹⁰.

---

⁸⁹ France and the Renewal of the Atlantic Alliance; NATO Review, 1996. Nr.3, May p.13.

⁹⁰ Amalric, Jacques: OTAN: comment Washington a coulé Paris? in: Libération, 27 février 1998.

Bill Clinton elfogadta a SACEUR európai helyettes kinevezésének gondolatát az európai biztonsági és védelmi identitás védelme érdekében, de elutasította a rotáció elvének kiterjesztését a NATO Déli Parancsnokságra. A véleménykülönbségeket végül nem sikerült kiküszöbölni, bár diszkrét egyeztetések tovább zajlottak a háttérben. 1997-ben a júliusi madridi NATO-csúcstalálkozó jegelte egy időre az atlanti status quo-t, a nem integrált szervezetekben való francia részvételt fenntartotta, ám a teljes jogú részvételt az egyesített katonai szervezetekben meghatározatlan időre elhalasztotta.

Megítélésem szerint az 1995-ös fordulatot nem igazán lehet hirtelen szembefordulásnak tekinteni a de Gaulle-i modellel szemben, hanem inkább a megváltozott európai stratégiai körülményekhez történő megfelelés egyik formájának. A NATO-ban megkezdett reformfolyamat biztató kilátásokat jelentett, amelyből Franciaország sem akart kimaradni, elismerve a transzatlanti kapcsolat tartós fennmaradásának jogosságát. 1995-től Franciaország tehát ismét jelen van a védelmi miniszterek értekezletein, a Katonai Bizottság ülésein, a Nemzetközi Katonai Törzsben, valamint a SHAPE⁹¹ mellett a római és Oberammergau-i NATO-iskolákban.

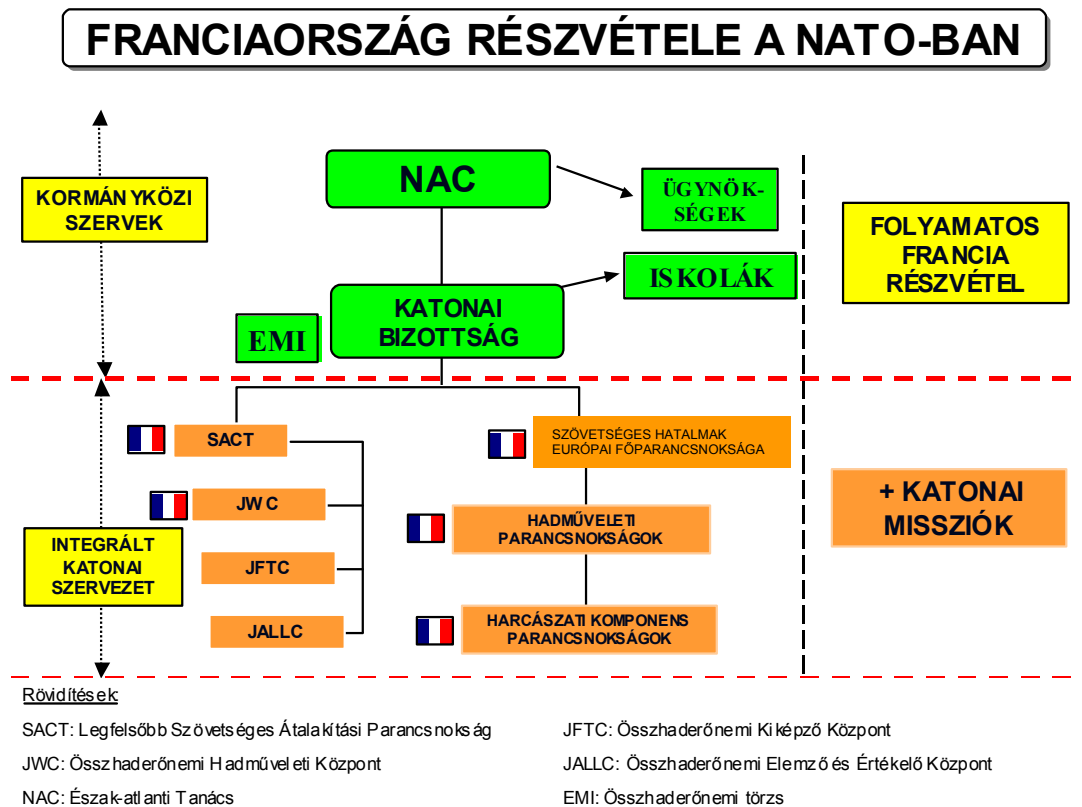
4.1.3. Az 1997 utáni francia-NATO kapcsolatok

Az 1997 decemberi brüsszeli NATO miniszteri találkozó fordulópontot jelentett a franciák által követelt NATO szervezeti reformok megindításában. A modernizáció elkerülhetetlen volt a XXI. század biztonsági kihívásaira adandó válaszok megformálásában, és bár Párizs végérvényesen az európaizálódás mellett tette le voksát, nem kérdőjelezte meg az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének kulcsszerepét az európai kollektív védelemben. Sőt az igazi európai védelmi pillér megvalósulása garantálja a Szövetség dinamikájának megőrzését, ezért a NATO alapvető érdeke, hogy Európa erős és egységes védelemmel rendelkezzen, amely kiegyensúlyozottabbá és szilárdabbá teszi a Szövetség működését, valamint

---

⁹¹ SHAPE (Supreme Headquarters Allied Powers Europe) Szövetséges Hatalmak Európai Főparancsnoksága

reformjainak végig vitelét – *érvelt Jacques Chirac 1999-ben Strasbourgban*⁹². Hangsúlyozta azt is, hogy Európának szintén szüksége van egy tartós és szilárd Szövetségre, amelynek eszközei nélkül sokkal nehezebben teljesítheti a védelem, továbbá a biztonság terén rá háruló feladatait. Franciaország tehát a komplexitás elvén alapuló transzatlanti viszonyért küzd az ENSZ primátusa feltétlen biztosításával.

7. ábra: Franciaország részvétele a NATO-ban
(Forrás: www.rpfFrance-otan.org, Szerk.: Fregan B.)

A NATO 2002 novemberében megrendezett prágai csúcsértekezlete *jelentős előrelépést tett több területen:*

- megnevezte az új biztonsági kihívásokat, a Szövetség jövőbeni lehetséges feladatait, struktúráját és átalakítását, felállításra került a NATO Reagáló Erő (NATO Response Force, NRF),
- határoztak a szervezet jelentős méretű kibővítéséről. A NATO vezetői mindemellett megkülönböztetett figyelmet fordítottak az Oroszországgal és Ukrajnával való kapcsolatok mélyítésére, a terrorizmus elleni küzdelemre.

⁹² Discours de M. Jacques Chirac devant l'Assemblée Générale de l'Association du Traité de l'Atlantique, le 19 octobre 1999, Strasbourg.

E lépések Franciaország teljes körű támogatását élvezték, sőt Jacques Chirac történelmi léptékű csúcstalálkozót említett az újonnan felvett tagállamok létszámát tekintve. Aktív francia részvételi szándékot jelentett be az átalakítási folyamatban, a NATO Reagáló Erőben (NRF), feltételként szabva azonban a saját csapatok státuszának tiszteletben tartását, az alkalmazás összhangjának megteremtését az európai biztonság- és védelempolitikai törekvésekkel, továbbá a politikai kontroll biztosítását. A Katonai Tervezési Törvény 2003-2008 közötti időszakra foganatosított rendelkezései már kiemelt figyelmet szentelnek a nemzeti képességek javításának, hogy ezáltal eredményesebben járuljanak hozzá mind az európai védelemhez, mind a Szövetség feladatai végrehajtásához. Felelevenítve az EU francia elnökség nizzai ülésének formuláit a NATO-EU kapcsolatokat sikeresnek és valódi stratégiai partnerségnek nyilvánította a válságkezelésben⁹³.

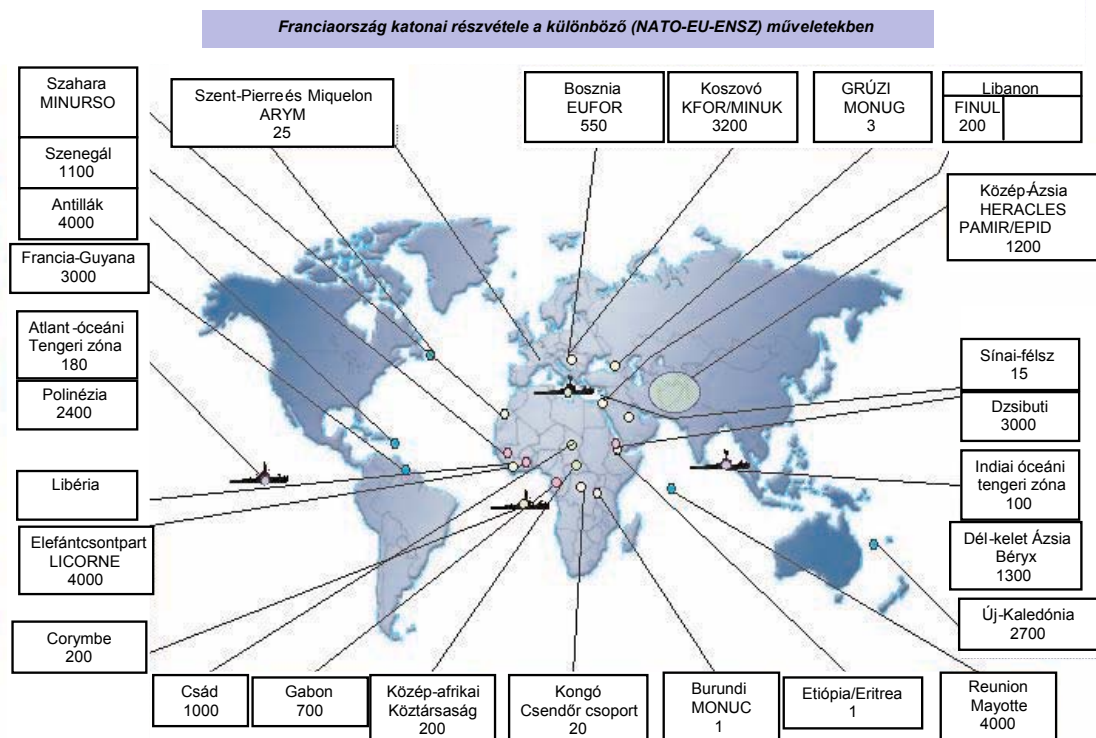
Isztambulban 2004. június 28-án és 29-én tanácskoztak először a 26 tagúra bővült NATO tagállamainak állam-, illetve kormányfői. A találkozó résztvevői elhatározták, hogy biztonsági erők kiképzésével segítik az iraki kormányt; döntöttek az afganisztáni Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (International Security Assistance Force, ISAF⁹⁴) kibővítéséről és számos vidéki Újjáépítési Csoport felállításáról, egyetértettek a Bosznia-hercegovinai SFOR-művelet (Stabilisation Force, Stabilizációs Erő) lezárásában, üdvözölve egyúttal az Európai Unió ottani szerepvállalását, és megerősítették a KFOR-jelenlétet (Kosovo Force, Koszovói Erő) Koszovóban, valamint a Földközi-tenger térségében zajló terrorelhárító haditengerészeti művelet fokozott támogatását.

Franciaország a válságkezelés műveleteiben, valamint a különböző humanitárius segélyakciókban folyamatosan részt vesz a 8. ábrán látható erőkkel.

---

⁹³ Conférence de presse de M. Jacques Chirac du 22 novembre, 2002, Prague, www.elysee.fr

⁹⁴ a magyar szóhasználat alapjául a H/5352. sz. országgyűlési határozati javaslatot tekintettem mérvadónak www.mkogy.hu/irom/37/5352/5352.htm

8. ábra: Franciaország katonai részvétele a különböző (NATO-EU-ENSZ) műveletekben
 Forrás: www.defense.gouv.fr

Ezek a lépések tulajdonképpen nem voltak igazán nagy horderejűek, ám nehezen kialakult kompromisszum eredményeképpen születtek meg. A csúcserkeztet első napján már kisebb súrlódás támadt Bush és Chirac elnökök között, mivel az Egyesült Államok elnöke felszólította az Európai Uniót, hogy tüzze ki Törökország lehetséges felvételének időpontját az Európai Unióba. Jacques Chirac a június 28-án rendezett sajtótájékoztatóján már sértődött hangvételű válaszában fejezte ki nemtetszését: „az amerikai elnök túl messze ment megnyilatkozásával, és olyan területre tévedt, amely nem tartozik rá. Ez egy kicsit olyan, mintha Franciaország mondaná meg az Egyesült Államoknak, hogyan alakítsa kapcsolatait Mexikóval”⁹⁵.

A fő nézeteltérést ugyanis az iraki biztonsági erők kiképzésének helyszíne jelentette. A lehetséges helyszínek között szerepelt Irak, a régió más országai, például Jordánia, Kuvait, vagy a NATO-tagországok területei. A francia elnök mindenestre leszögezte, hogy Franciaország részvételét a kiképzésben csak Irak területén kívül tudja elképzelni. Az időről időre kialakuló véleménykülönbségek

⁹⁵ www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais/actualites/chronologie/2004/juin/chronologie_juin_2004.27240.html

tulajdonképpen már természetesnek hatnak Franciaország és a NATO kapcsolatrendszerében, de végül „sikerült ezeket mindig elsimítani.”⁹⁶ Ezt alátámasztja az a tény is, hogy 2005. február 9-10-én a franciaországi Nizza látta vendégül négy évtized után először a NATO védelmi minisztereit egy informális tanácskozás keretében. Michèle Alliot-Marie francia védelmi miniszter a NATO válságkezelésben vállalt elkötelezettségét vitatta meg közép és hosszú távú viszonylatban kollégáival, valamint a NATO főtitkárával. A találkozó fő témáit itt is az afganisztáni, iraki és koszovói helyzet jövője szolgáltatta. Az afganisztáni választások lebonyolításának idejére a francia védelmi miniszter hat vadászrepülőgép és egy légi utántöltő repülőgép telepítését jelentette be az ISAF parancsnokságát ellátó Eurohadtest megerősítése céljából⁹⁷. Irak ügyében emlékeztetett arra, hogy Franciaország igen jelentős, 15 millió eurós pénzügyi segítséget szándékozik nyújtani egy 1500 fős iraki biztonsági kontingens kiképzéséhez franciaországi, illetve közel-keleti helyszíneken. A koszovói katonai helyzet egyik fő hiányosságának a humán felderítési képesség nem megfelelő szintjét jelölte meg, amelyet sürgősen javítani kell.

A párizsi elvárásoknak megfelelő változások következtében a francia jelenlét megerősödése tapasztalhatóvá vált a Szövetség Parancsnoki Struktúráján (NATO Command Structure) belül is, ahol a francia állomány létszáma 2006-ig eléri a 110 főt, ebből 75 fő a Műveleti Parancsnokságon (Allied Command Operations, ACO), 35 fő az Átalakítási Parancsnokságon (Allied Command Transformation, ACT) teljesít majd szolgálatot, sőt Franciaország két tábornoki helyet is magáénak tudhat a két hadászati parancsnokságon (ACT, ACO).⁹⁸

A NATO Reagáló Erő hat hónapos műveleti idejű, 5-30 napon belül alkalmazható nagy távolságban, válságövezetben mintegy 21000 fővel telepíthető erő. A Védelmi Minisztérium adatai alapján ennek keretében Franciaország 2003 októberében, az NRF rotációk indulásakor, egy szárazföldi Gyorsreagálású Hadtestet, (High Readiness Forces, HRF - Magas Készenlétű Gyorsreagálású Erő), egy haditengerészeti HRF-t és egy áttelepíthető légierő komponenzörzset ajánlott

---

⁹⁶ Informal meeting of Defence Ministers, Nice, France 9-10 February 2005, www.nato.int/docu/comm/2005/02-nice/050209-nice.htm

⁹⁷ www.defense.gouv.fr/note_aux_redactions/reunion_informelle_des_ministres_de_la_defense_de_lotan661

⁹⁸ Parent, Pierre: Előadás az Összhaderőnemi Vezérkari Tanfolyamon, in Archives du CID, Paris, 10 avril 2004.

fel, ezenkívül, valamennyi váltásban képviseltette magát összhaderőnemi szintű képességekkel.

A légierő komponenstörzs 2005. július 1-től 2006. január 11-ig látta el hat hónapon keresztül az NRF 5 parancsnoki funkcióját, ezzel Franciaország elsőként irányította a Szövetséges Légierő Csoportparancsnokságot (Joint Forces Air Component Command, JFACC). A francia tábornok alárendeltségébe mintegy 6000 fő többnemzeti állomány, 180 légijármű, a légi eszközök mintegy 40%-a tartozott, 5 napon belüli harckészültségi fokozatban. Az NRF három éves harckészültségi ciklust vesz alapul a haderőnemi komponenstörzsek esetében. Mivel jelenleg a NATO csak két légi komponenstörzssel rendelkezik (Ramstein és Izmir), két tagállam, Franciaország és Nagy-Britannia nemzeti struktúrái nyújtottak opciót a probléma megoldására. A brit légi komponensparancsnokság 2006. január 12-től kerül sorra. Az NRF-5 igen komoly kihívást jelentett a légierő számára az információs és kommunikációs eszközök interoperabilitása, ezen felül a hadászati szállítás és logisztikai támogatás megvalósításában. A feladat teljesítése a Taverny-i Légvédelmi és Légi Műveleti Parancsnokságra hárult.

A francia haderő folytatni fogja a közös munkát a következő váltásokban is, többek között olyan különleges képességek felajánlásával mint például a mélységi légi csapásmérő eszközök, nagy pontosságú csapásmérő eszközök, manőverező harci helikopterek, különleges erőik, Charles de Gaulle repülőgép hordozó és légi-tengeri harccsoportja. Az NRF-be felajánlott szárazföldi komponenstörzset a Lille-ben települt 2005. július 1-jén felállított Francia Gyorsreagálású Hadtest Parancsnoksága (QG CRR-FR) biztosítja. A NATO Magas Készenlétű Gyorsreagálású Erő (HRF, 90 napon belüli reagálási idővel, ha a válság az NRF szintjén nem kezelhető) hitelesítés kezdeti fázisában lévő törzs hadműveleti szintjét 2007-ben éri el és 2008. júliustól veszi át az NRF 11 váltást. A haditengerészeti komponenstörzs a Toulon-i haditengerészeti reagáló erő elemeit alkalmazza. Az NRF-minősítés a NATO csapatai számára hadműveleti doktrínális referenciát, nemzetközileg elismert tanúsítványt jelent. Jelenleg a brit, olasz, spanyol, török, az Eurohadtest, a német-holland hadtest és a francia haderő képes NATO által hitelesített többnemzeti gyorsreagálású törzset biztosítani. Ez a francia politikai döntéshozó elit részére mindazon eddig hiányzó képességet pótolja, hogy NATO, EU vagy koalíciós

keretben megvalósuló hadművelet tervezését és vezetését vállalni tudja. A Francia Gyorsreagálású Erő (CRR-FR) tehát képes egy több mint 50 000 fős többnemzeti erő parancsnoki feladatait, keretnemzetként ellátni. A feladatok a válságkezelés és stabilizáció széles skáláján mozoghatnak.

4.2. Francia katonai részvétel NATO műveletekben

Franciaország kezdettől fogva részt vállal a volt Jugoszlávia területén a balkáni stabilitás megerősítésében. A Párizsban aláírt Dayton-i egyezményeket követően, 2004. december 2-ig, a NATO-mandátum lejártáig átlagosan 7500 főt telepített SFOR-keretben Boszniába. 1999. február 4-én Franciaország adott otthont a Rambouillet-ban megrendezett csúcstalálkozónak, amelyen megpróbálták elérni a szerb csapatok kivonását Koszovóból és az elűldözött albán lakosság visszatérésének garantálását. A sikertelen tárgyalások után az ENSZ BT 1244 sz. határozata alapján megindított KFOR-hadműveletben a francia légierő 10 db F1 CT, 8 db Mirage 2000 C, 15 db Mirage 2000 D, 6 db Mirage F1CR, 12 db Jaguar vadászrepülőgéppel; 3 db SA 330 Puma kutató-mentő harci helikopterrel; légi utántöltő repülőgéppel, a haditengerészet a Foch repülőgép-hordozóval, 16 Super Etendard atomcsapásmérő repülőgéppel, Super Frelon kutató-mentő harci helikopterrel, támadó tengeralattjáróval, Cassard légi romboló fregattal és Meuse utántöltő hajóval vett részt. 1999 júniusában a francia csapatok átvették a KFOR egyik Többnemzeti Dandárjának vezetését. A 2004 márciusában kirobbant etnikai zavargások megszüntetésére, egy órával az Észak-atlanti Tanács határozata után március 19-én a Toulouse-i 11. légideszant dandár két százada települt a helyszínen egy harcászati vezetési ponttal, mintegy 400 fővel. A KFOR 18000 fős állományának parancsnoki teendőit 2005 nyaráig immár másodízben francia tábormok látta el. A francia kontingens létszáma több mint 2000 fő volt.

Az afganisztáni hadműveleti területen, Franciaország részvétele a terrorizmus elleni harcban az Egyesült Államok oldalán 2001 novemberétől valósult meg, az Enduring Freedom műveletben. A 21. francia tengerészgyalogos-ezred két századának feladata a Mazar-i-sharif-i repülőtér leszállópályáinak biztosítása volt a segélyszállítmányokkal érkező teherrepülőgépek számára. Ezzel párhuzamosan a

haditengerészet légi csoportot telepített az Indiai-óceánon és harci repülőgépeket Kirgizisztánban. 2002. január 20. óta a Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (ISAF) Pamir elnevezésű műveletének rendeltetése a kabuli repülőtér és környékének biztosítása az ENSZ BT 1386. sz. határozat alapján. 2002 márciusában 4500 francia katona teljesített szolgálatot a térségben. A 2003 augusztusától a BT mandátummal NATO-irányítás alatt működő Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő (ISAF) feladata az afgán kormány segítése a főváros biztonságának szavatolásában. 2004 augusztusától 2005 februárig az ISAF parancsnoki feladatait az Eurohadtest látta el, élén francia parancsnokkal. A jó együttműködés jeleként 200 fős különleges francia alakulat harcol az amerikai és brit csapatokkal együtt a terrorista erők ellen, valamint az afgán nemzeti zászlóaljok több ezer katonájának katonai alapkiképzéséhez járultak hozzá.

4.3. A francia-német kapcsolatok

A Német Szövetségi Köztársaság II. világháború utáni erőteljes gazdasági fellendülése, az Egyesült Államok, Franciaország és Nagy-Britannia vezető szerepére vonatkozó francia kezdeményezések amerikai visszautasítása, arra a felismerésre juttatta Charles de Gaulle-t, hogy egy Németországgal megvalósuló szorosabb kooperáció kezdeményezése és realizálása megfelelő gazdasági háttérrel nyújt az önálló európai politizálásban a hidegháború idején.

Az Elysée-Szerződés, melyet 1963. január 22-én írt alá Konrad Adenauer szövetségi kancellár és Charles de Gaulle köztársasági elnök, kinyilvánította, hogy *”...a két ország együttműködésének megerősítése elengedhetetlen állomás az egyesült Európába vezető úton ...”*⁹⁹ Ebben a szerződésben négy alapelvet határoztak meg az együttműködés megvalósítására: a kibékülés, a szolidaritás, a barátság és az együttműködés alapelvét. Annak ellenére, hogy a Bundestag által ratifikált preambulum egyebek között az Egyesült Államokhoz fűződő szoros szövetség, a NATO-n belüli katonai integráció és a szupranacionális elveken nyugvó egyesülés kitételeit is hozzátámasztotta a dokumentumhoz, amelyek pedig élesen

---

⁹⁹ Halmsi Dénes: Nemzetközi Szerződések 1945-1982, Közgazdasági és Jogi könyvkiadó, Budapest, 1985. p.370.

ütköztek az atlantizmus helyett az európai erősödést váró francia érdekekkel, a szerződés mégis történelmi léptékű kibékülést eredményezett. A francia-német katonai-védelmi együttműködés aktivizálása különösen nehéznek bizonyult a hidegháborús körülmények között, figyelembe véve Németország megosztottságát és Franciaország távolmaradását 1966-tól a NATO integrált katonai szervezeteitől. A kétoldalú kapcsolatokat a '90-es évek elejéig végig beárnyékolta a nézetkülönbség az atlantizmus és europaizmus kérdéseit illetően, mivel Franciaország különleges helyzete a NATO-n belül ütközési területet jelentett a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) erős atlanti elhivatottságából fakadó érdekeinek. Ilyen nehézségek támadtak például a francia nukleáris fegyverek kérdésében. A vitát a 17-120 km hatótávolságú Pluton (1974-1992 között volt rendszerben) és a 480 km hatótávolságú Hades nukleáris rakétarendszerek (1985-1997-ig volt rendszerben) okozták, amelyek felett az NSZK ellenőrzési jogot szeretett volna érvényesíteni. A francia nukleáris doktrína azonban csak a nemzeti döntés jogát ismerte el, így François Mitterrand elnök (1981-1995 között köztársasági elnök) ígérete csupán az *atomfegyverek alkalmazása előtti* konzultációra vonatkozhatott. Bonn a leszerelést illetően az európai terület teljes nukleáris fegyvermentesítésért szállt síkra, ami azonban francia ellenállásba ütközött. A Helmut Kohl kancellár és François Mitterrand elnök által a '80-as évektől lendületbe hozott védelmi tengely megalapozta és elősegítette az európai biztonsági és védelmi akarat kifejeződését, és amelyet 1985-1987 között számos kétoldalú katonai tevékenység is megerősített. Ezek közül kiemelkedett a *Moineau Hardi* elnevezésű, 1987. szeptemberében megrendezett hadgyakorlat, 50.000 német és 20.000 francia katona részvételével.

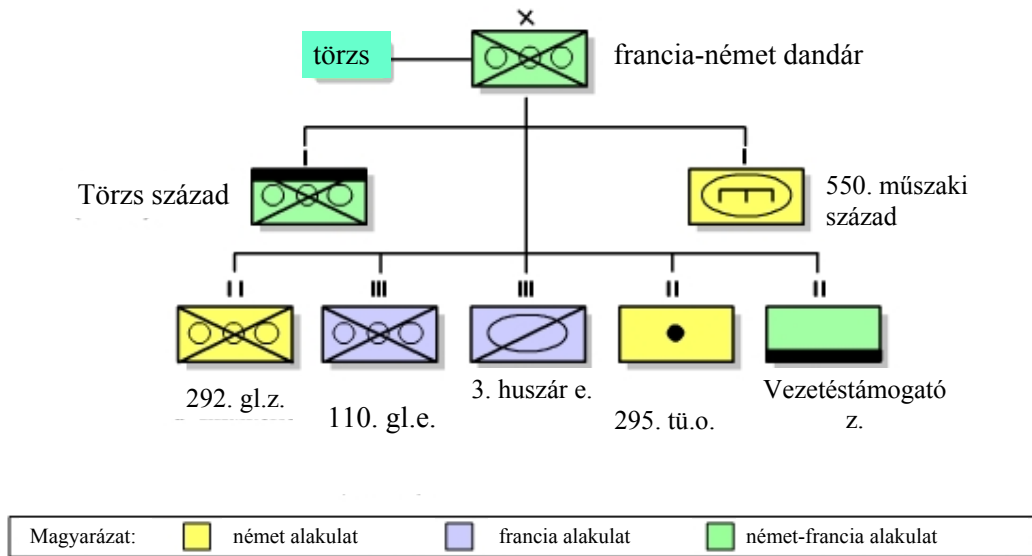
1988. január 22-én az Elysée-szerződéshez csatolt „Protokoll” keretében megalakították a Francia-Német Közös Védelmi és Biztonsági Tanácsot két-két német illetve francia főtiszt és követségi tanácsos részvételével, akiknek feladata a hadászati, leszerelési és katonai együttműködési témák összehangolása lett, melynek sikere egyben előmozdítója volt a Karlsruhe-i csúcstalálkozón (1987. november) bejelentett *Francia-Német Dandár* felállítási szándékának¹⁰⁰.

---

¹⁰⁰ Déclaration sur la création d'un corps d'armée franco-allemand à vocation européenne, Paris Ministère des Affaires étrangères de la France, le 22 05 1992. www.france.diplomatie.fr/actu/articlext.asp?ART=30242

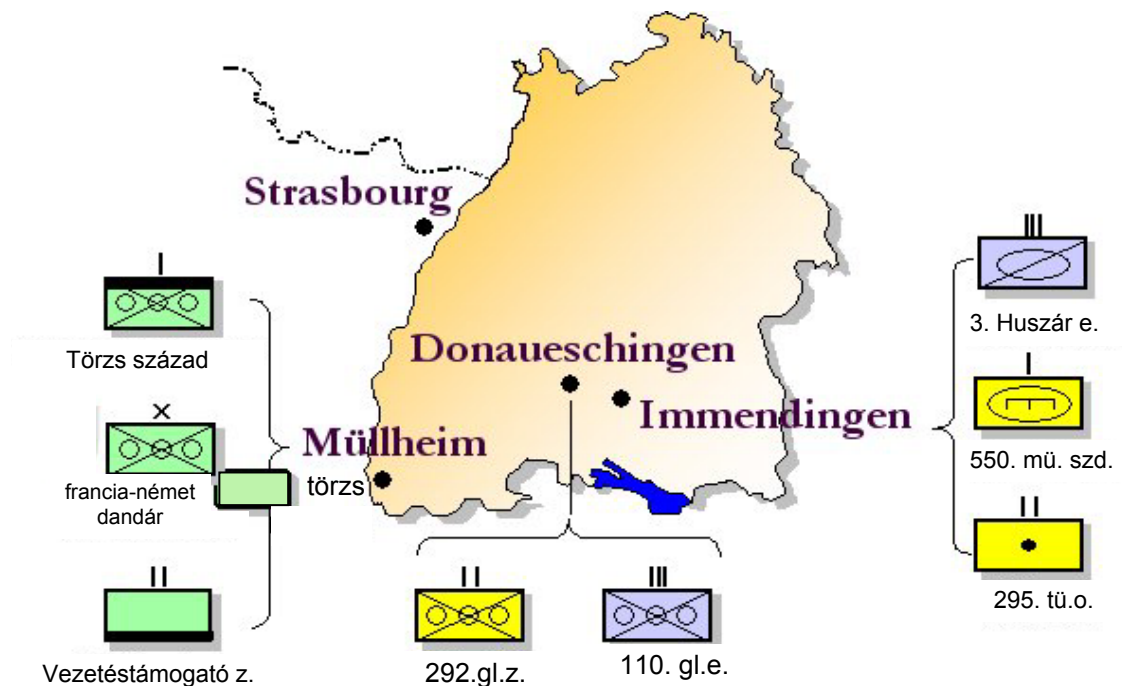
A dandár vezetésében alapelveként határozták meg, hogy a parancsnoki beosztást felváltva látja el a két nemzet 2-2 évre kinevezett tábornoka, helyettese pedig a társnemzet ezredesi rendfokozatú főtisztje lesz.

A dandár szervezetében mindkét nemzet alegységei megtalálhatók:

9. ábra: A francia-német dandár szervezete

(forrás: http://www.df-brigade.de/site_fr/organis/indexf12.htm Szerk.: Fregan B.)

10. ábra: A francia-német dandár diszlokációja (Szerk.: Fregan B.)

Forrás: http://www.df-brigade.de/site_fr/organis/indexf12.htm

A francia-német katonai együttműködés kiterjesztésének szándékát európai viszonylatban 1991. október 14-én fogalmazta meg Mitterrand francia elnök és Kohl német kancellár az Európa Tanács elnökéhez küldött közös levelükben¹⁰¹.

Az 1992. május 22-én La Rochelle-ben megrendezett francia-német csúcstalálkozón üléselő Francia-Német Védelmi és Biztonsági Tanács hivatalos nyilatkozatban döntött egy közös európai hadtest felállításáról, amelyhez a Nyugat-Európai Unió bármely állama csatlakozhatott. A hadtest így a saját európai katonai képességek kialakításának fontos alapját képezi.

Az 1990-es évek elején – *megítélésem szerint* – a francia-német nézeteltérések egyik fő oka az euro-atlanti struktúra eltérő megközelítése volt. Franciaország szerette volna, ha a NATO nem lépi túl a kollektív védelem szintjét és elutasította annak a közép- és kelet-európai demokráciák érdekében játszott politikai stabilizációs szerepét. Németország kiállt a NATO- és az Európai Unió gyors bővítése mellett, hozzájárulva ezzel az új demokráciák katonai és gazdasági integrációjához. A volt Jugoszláviában lezajlott háború szintén nézetkülönbségeket generált közöttük, valamint világossá tette a franciák és Európa számára, hogy a NATO nélkül elképzelhetetlen az európai védelem és biztonság. A francia-német közeledés dinamikája 1994-től erősödött fel igazán, amikor mind a két ország *Fehér Könyvet* adott ki a védelemről. Ezekben azonos módon ítélték meg a kockázatok és fenyegetések mértékét, hangsúlyt helyezve a tömeges fenyegetést felváltó korlátozott válságok kialakulásának lehetőségére, amelyek a két ország határaitól földrajzilag távolabb valószínűsíthetők. Az 1994. júliusban elfogadott német döntés a Bundeswehr alkalmazását NATO-övezeten túli területeken is lehetővé tette, utat biztosítva ez által a nemzetközi szerepvállaláshoz a válságok leküzdésében¹⁰². A kétoldalú katonai kapcsolatokat előrelendítő döntés alapján az Eurohadtest alkalmazhatóvá vált a Petersberg-i feladatok¹⁰³ ellátására, azonban a francia lelkesedést némiképp lehűtötte a német védelmi miniszter, Volker Rühe kijelentése:

---

¹⁰¹Tronquoy, Philippe: La France et sa défense. La documentation française, Paris, 1997. pp 49-59.

¹⁰² Tronquoy, Philippe: La France et sa défense. La documentation française, Paris, 1997. p. 53.

¹⁰³ A NYEU Miniszteri Tanácsa 1992. június 19-én megtartott Petersberg-i értekezletén kinyilvánította, hogy a szervezet készen áll az Egyesült Nemzetek Szervezete és az EBEÉ felkérésére konfliktus megelőző és válságműveleteket folytatni, beleértve a béketeremtéssel kapcsolatos feladatokat is.

”Az Eurohadtest nem Afrika-hadtest”¹⁰⁴, utalva a feladatok kijelölése körüli vitákra, hiszen Németország a Szövetség és a területvédelem fontosságát hangsúlyozta a franciák által preferált erő-áttelepítéssel járó távoli, többek között afrikai területeken végrehajtott béketeremtéssel szemben.

Ugyanakkor úgy ítélem meg, hogy a kétoldalú kapcsolatokban politikai síkon jelentkező nézetkülönbségeket a volt jugoszláv válság katonai téren eredményes gyakorlati együttműködéssé alakította át, amelynek rendezésében a francia-német dandár aktív szerepet töltött be. 1996. december és 1998. június között Bosznia-Hercegovinában a NATO SFOR (Stabilisation Force – Stabilizációs Erő) keretében biztosította a Központi Többnemzeti Dandár törzsét. A NATO-terv keretében Franciaország Dél-kelet Boszniában biztosítja a felelősségi zóna irányítását. A Dél-keleti Többnemzeti Hadosztály, majd 2003. január 1-től Dél-keleti Többnemzeti Dandár a francia-német dandár alárendeltségébe tartozik 2002. november 22. óta. Franciaország 2003. márciusig látta el a Dél-keleti Többnemzeti Dandár (Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Németország) parancsnoki feladatait. A kötelék közel 3000 fős állományát Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Németország, Marokkó és Albánia alegységei alkották. A francia részvétel 1200 fő volt, főként a francia-német dandár kötelékéből. Koszovóban a NATO KFOR (Kosovo Force – Koszovói Erő) műveletben Németország jelentős, 3300 fős kontingense francia parancsnokság alatt működött. 2004. augusztus és 2005. március között az Eurohadtest törzse által irányított, NATO égisze alá helyezett műveletben a francia-német dandár látta el Afganisztánban a Kabuli övezet biztosítását is.

Napjainkban az Eurohadtest munkájában az alapító tagokon kívül számos ország vesz részt, így Kanada, Lengyelország, Törökország, Ausztria, Finnország. Nagy-Britannia, Olaszország, és Hollandia együttműködési tisztekkel képviselteti magát. Az állandó hadtesttörzs Strasbourg-ban található, de a francia-német dandártól eltérően állandó telepítésű kötelékekkel az Eurohadtest nem rendelkezik.

Ugyanakkor fontos leszögezni, hogy a NATO-keretben történő alkalmazást a NATO SACEUR-rel 1993. január 21-én megkötött egyezmény¹⁰⁵ szabályozza. A

---

¹⁰⁴ Tronquoy, Philippe: La France et sa défense. La documentation française, Paris, 1997. p. 53.

¹⁰⁵ www.eurocorps.org/site/index.php

Toulouse-ban megrendezett francia-német csúcstalálkozó azonban az Eurohadtestet már gyorsreagálású erőnek nyilvánította a NATO nem V. cikk szerinti feladatok ellátásának vonatkozásában.

Jacques Chirac döntése 1996-ban a francia haderő professzionalizációjáról, német részről nem váltott ki osztatlan örömet. A sorkötelezettség hagyományaihoz ragaszkodó német vezetés tartott attól, hogy a nagyarányú francia haderőreform csökkenteni fogja a közös alakulatok jelentőségét és megnehezíti az együtt szolgáló sorköteles és önkéntes állomány feladatai végrehajtását, az esetleges költségvetési megszorítások pedig hátráltatják közös fegyverzeti programok megvalósítását. A feszültté vált kétoldalú kapcsolatokat az 1996. december 09-én a nürnbergi francia-német csúcstalálkozón elfogadott *Francia-Német Közös Biztonsági és Védelmi Elgondolás*¹⁰⁶ címet viselő okmány hivatott lecsillapítani. Ez a koncepció megerősítette a két ország között fennálló érdek- és sorsközösséget, amely elválaszthatatlanná teszi biztonsági és védelmi érdekeiket, elkötelezettségüket és közös célokat fogalmaztak meg az európai biztonság, valamint védelem területén. Eszerint hozzájárulnak Európa és a vele határos övezetek stabilitásához, a nemzetközi béke és biztonság megerősítéséhez az ENSZ Alapokmányával, továbbá a Közös Európai Kül- és Biztonságpolitikával¹⁰⁷ összhangban. Javasolta az Európai Unió kül- és biztonságpolitikai főképviselei tisztség létrehozását, a konstruktív tartózkodás bevezetését a közös európai kül- és biztonságpolitika keretén belül, hogy elősegítsék az egyhangú döntéseket igénylő folyamatokban a megegyezést, a Petersberg-i feladatok beillesztését az Unióról szóló Amszterdami Szerződésbe és a Nyugat-Európai Unió fokozatos integrálását az Európai Unió struktúrájába.

Jelentős lépésnek számított a biztonsági környezet kockázatainak közös megítélése, a közös keretben történő fellépés, amely egy megújult NATO-t az európai stabilitás zálogának tekintett.

Kimondták a közös európai védelem kialakításának szükségességét az Európai Tanács égisze alatt. Az Európai Uniónak képesnek kell lennie esetenként, a NATO eszközeivel történő válságkezelési műveletek önálló irányítására. Az 1988-ban megalakult Francia-Német Biztonsági és Védelmi Tanács a védelempolitikák

---

¹⁰⁶ Tronquoy, Philippe: La France et sa défense, La documentation française, Paris, 1997. p.59.

¹⁰⁷ European Council, Helsinki, 10-11 December, 1999, www.iss-eu.org/challiot/chai47e.html

összehangolásának, irányelveik kidolgozásának színtere maradt, amely támogatta a közös haderő-elgondolási koncepció kialakítását. Lényeges szempont volt, hogy törekedni kell katonai eszközök együttes alkalmazására a komplementaritás elve alapján, a felesleges duplikációk elkerülésével. A kulcsfontosságú, közösen fejlesztendő területek körébe utalta az interoperabilitást, a vezetési rendszereket, a felderítést, a nagy távolságú szállítási képességet, a logisztikai támogatást. A francia és német védelmi ipar kölcsönhatásának erősítése nemcsak a kétoldalú kapcsolatokban, hanem egész Európára kivetítve kapott stratégiai jelentőséget. Az Elgondolás hangsúlyozta, hogy a kétoldalú fegyverzeti programok az egész európai fegyverzeti szektor általános racionalizálásának hajtóerejét, ezáltal pedig a közös kül- és védelempolitika alapjainak megteremtését fogják biztosítani. Ehhez versenyképes, a haderők igényeihez alkalmazkodó európai védelmi ipari és technológiai bázis kialakítására kell törekedni. 1998-ban meg is alakult a Közös Európai Fegyverzeti Együtműködési Szervezet (Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement, OCCAR) Németország, Franciaország, Nagy-Britannia és Olaszország részvételével.

Elvi síkon több ambiciózus francia-német terv megvalósítására történt kezdeményezés, így az NH 90 és Tigre helikopterek, az ATF szállító repülőgép, a Helios II és Horus műholdak gyártása vonatkozásában, amelyek gyakorlati megvalósulását a francia önkéntes haderőre történő áttérés miatti költségvetési megvonások eleinte akadályozták, de a Katonai Tervezési Törvény 2003-2008 már kifejezett támogatási keretet is biztosított.

Politikai síkon Franciaország NATO-reintegrációjának sikertelensége lelassította a lendületbe jött francia-német tandemet. Ráadásul az 1998. évi németországi választások utáni új német kancellár, Gerhard Schröder személyében Párizs igencsak kemény védelmezőre talált a német nemzeti érdekek tekintetében. A közös védelempolitika megteremtését a NYEU Európai Unióba való integrálásával látták megvalósíthatónak. A francia-német vélemény szerint az Unió – *gazdasági súlya mellett* – igazából csak komoly védelmi erővel is megtámogatott kül- és biztonságpolitika révén játszhat meghatározó szerepet a világpolitikában és csökkentheti az Egyesült Államoktól való biztonsági függés mértékét. A britek, a dánok és a semleges államok azonban elleneztek a francia-német javaslatot, mivel a

közös védelmet a NATO-n belül, pontosabban az Egyesült Államok szerepvállalásával látták biztosítottak és el akarták kerülni, hogy a NATO, illetve az EU intézményei párhuzamos tevékenységeket folytassanak. Az Amszterdami Szerződés¹⁰⁸ csak a két szervezet szorosabb integrációja mellett foglalt állást, ami komoly akadályt jelentett a második pillér ambiciózusabb reformját illetően. Az EU közös agrárpolitikájával és intézményi reformjával kapcsolatos viták miatt a közös európai védelem ügye is egy helyben toporgott.

A kezdeményező szerepet végül a franciák és a britek vállalták fel az európai biztonság- és védelempolitikai együttműködés döntő mozzanatát jelentő, 1998. december 4-én aláírt Saint Malo-i Nyilatkozattal. A Saint-Malo-i kétoldalú csúcstalálkozó alapüzenete az volt, hogy az Európai Uniót képessé kell tenni a nemzetközi válságok önálló és hiteles kezelésére. Ez volt az első jelentős megállapodás, amely a brit, valamint a francia közös politikai célkitűzéseket, továbbá az európai védelem és biztonság bilaterális szándékát rögzítette kifejezetten kontinentális keretekben, ugyanakkor a NATO elsődlegességének elismerése és támogatása mellett történő kiépítéséről. Előirányozták azt is, hogy az Uniót olyan szakmai struktúrákkal és képességekkel is fel kell ruházni, amelyek révén azon helyzetekben is döntés- és cselekvésképes legyen, amikor a Szövetség nem kívánja elkötelezni magát. Megerősítették, hogy a Szövetség az európai biztonság meghatározó letéteményese, másfelől azonban rögzítette a függetlenebb és önállóbb kül-, illetve biztonságpolitika, valamint katonai képességek kialakításának igényét. Diszharmónia mutatkozott azonban a francia és a brit nézetek kapcsán. Míg a franciák törekvései az önálló kül- és biztonságpolitika erősödésével az Egyesült Államok dominanciáját kívánták ellensúlyozni, addig London részéről egyértelműen tetten érhető volt az atlantizmus melletti határozott elkötelezettség.

Franciaország és Németország a 2002 nyarától létező iraki krízis során is meglepően egységes politikát folytatott: az Egyesült Államok háborús terveit, későbbi közel-keleti fellépését mindvégig elleneztek. Igaz ez az állítás annak ellenére is, hogy a konfliktus kezdetén Jacques Chirac még nem képviselt egyértelműen háborúellenes irányvonalat, sőt, ahogy az Egyesült Államok, úgy Franciaország sem volt hajlandó az ENSZ-határozatok iraki semmibe vételét tétlenül szemlélni. Amikor

---

¹⁰⁸ Hatályba lépése 1999. május 1. <http://europa.eu.int/abc/obj/amst/fr/>

azonban a háborúpárti angolszász országoknak 2002 őszén egy háborút legitimáló szavazatra volt szükségük a Biztonsági Tanácsban, elkezdődött Chirac küzdelme annak érdekében, hogy az ENSZ felhatalmazást ne lehessen megkerülni. Véleményem szerint nagy súllyal esett latba saját országa nemzetközi súlyának érvényre juttatása is. Franciaország ugyanis egyedül az ENSZ-ben (a Biztonsági Tanács állandó, vétójoggal bíró tagjaként) egyenrangú az Egyesült Államokkal. Ha azonban a nemzetközi szervezet véleménye figyelmen kívül hagyható, akkor a francia külpolitika központi hatalmi eszköze értéktelenné válik. A kemény tárgyalások során 2002. november 8-án egyhangúan elfogadott 1441-es ENSZ-határozat révén sikerült a francia politikának minden háborút legitimáló automatizmust kizárnia és úgy tűnt, megmarad a Biztonsági Tanács egyedüli joga arra, hogy háború és béke kérdésében dönthessen¹⁰⁹

Míg a franciák Egyesült Államoktól való külpolitikai függetlenségének igénye nem számított újdonságnak, addig az amerikai háborús tervek nyílt ellenzése Németország részéről szakítást jelentett az elmúlt ötven év gyakorlatával. A kooperáció és a multilateralizmus a német külpolitika legfontosabb sajátossága lett az elmúlt évtizedekben, s ez ellentétes volt az Egyesült Államok által képviselt felfogással.

Az iraki konfliktus bebizonyította, hogy az elmúlt évek európai biztonság- és védelempolitikája területén történt figyelemreméltó előrelépések ellenére újabb impulzusokra van szükség Európa nemzetközi cselekvőképességének további erősödéséhez. A kontinensen kialakult háborúellenes szövetséggel szemben ugyanis nem a britek voltak az egyetlenek, akik támogatták az Egyesült Államok lépéseit, mint ahogy arról 2003. január végén a Nyolcak levele hírt adott¹¹⁰. Az akkori uniós tagjelölt államok, Lengyelország, Csehország, Magyarország mellett Olaszország, Dánia, Portugália és Spanyolország is az Európában Nagy-Britannia által képviselt háborúpárti állásponthoz csatlakozott. A francia köztársasági elnök tagjelöltek elleni heves kirohanását ez utóbbiak a francia–német vezetési törekvések

---

¹⁰⁹ <http://www.consulfrance-munich.de/resolution1441.htm>

¹¹⁰ A magyar miniszterelnök-Dánia, Lengyelország, Nagy-Britannia, Olaszország, Portugália, Spanyolország miniszterelnökével és Csehország államfőjével együtt – közös állásfoglalást írt alá az Irakkal kapcsolatos helyzettel összefüggésben, (a Nyolcak levele) amely megjelent a londoni The Times-ban. www.mfa.gov.hu/NR

kifejeződéseként értékelték és a továbbiakban konventbeli közös javaslataikra is ennek fényében tekintettek. Félő volt, hogy ez a bizalmatlan légkör megakadályozhatja, sőt leállíthatja az európai biztonsági és védelempolitika területén a Konvent munkája során történt előrelépést.

A 2003. április 29-i brüsszeli francia-német-belga-luxemburgi négyes csúcs, amely az Egyesült Államok iraki politikájának európai ellenzőit ültette egy tárgyalóasztalhoz, tovább mélyítette az unió megosztottságát. Nyilatkozatukban ugyanis a négyek javaslatot tettek egy, az Észak-atlanti Szerződés Szervezetétől független, külön műveleti tervezőközpont létrehozására a kizárólag európaiak által végrehajtott, NATO-eszközöket nem igénylő katonai akciók esetére. Nyilvánvaló volt, hogy brit tapasztalatok és katonai technika híján, a NATO-tól független európai védelem hosszú távon nem lehet erős és Nagy-Britannia hozzájárulása nélkül a kezdeményezés nem vehető komolyan. A kialakult feszültséget végül a 2003 novemberében, Berlinben megrendezett háromoldalú francia–német–brit találkozó oldotta fel, mely előkészítette a háborút ellenző és támogató európai országok későbbi konventbeli megegyezését.

Az Egyesült Államok nyomása ellenére azonban megegyeztek egy kisebb, de a NATO-tól független európai katonai tervezési és irányítási központ létrehozásáról, amelynek kapacitásait szükség esetén a katonailag erős tagállamok nemzeti tervezőközpontjai egészítik ki. Hangsúlyozták, hogy az uniós katonai tervezőközpont csak olyan katonai eseményeknél lép majd működésbe, amelyek végrehajtásában – *az EU és a NATO közti Berlin Plusz megállapodás alapján (2002. december)* – a Szövetség nem kíván közreműködni¹¹¹.

2003. január 22-én ceremonális külsőségekkel ünnepelte Franciaország és Németország az Elysée-szerződés 40. évfordulóját Párizsban, amelynek alkalmából rendezett csúcstalálkozó hangsúlyozottan európai perspektívába emelte az együttműködést. A partnerségi köteléket közös XXI. századi jövőkép megfogalmazásával fűzték szorosabbra.

---

¹¹¹ EU-NATO declaration on ESDP <http://www.nato.int/docu/pr/2002/p02-142e.htm>
www.diplomatie.gouv.fr/.../relations-politiques_3564/ conseil-franco-allemand

A január 21-22-én szintén ülésező Francia-Német Védelmi és Biztonsági Tanács foglalta össze a két ország törekvéseit az Európai Konvent¹¹². számára az európai biztonság és védelem perspektíváiról. Itt fogalmazták meg először az Európai Biztonság- és Védelempolitika Európai Biztonsági és Védelmi Unióvá történő átalakítását, amely az EU nemzetközi szerepvállalását, valamint az Unió-t, mint az Észak-atlanti Szerződés Szervezetének európai pillérét erősítené.

A fejleszteni kívánt katonai területek körét kiemelt figyelem övezte. A katonai képességjavítás elsősorban az erőforrások, a hadműveleti tervezés harmonizációja, a védelmi ipari és technológiai bázis fejlesztése érdekében tett lépéseket érintette, amelyek szükségessé tették az Európai Fegyverzeti Ügynökség megalapítását.

Mindkét fél aktív katonai részvételt szorgalmazott jelentős létszámú kontingenssel az Unió katonai műveleteiben. Síkra szálltak az EU gyorsreagáló képességének továbbfejlesztéséért, a NATO-eszközök felhasználására vonatkozó Berlin Plusz megállapodással összhangban. A francia-német dandárt, mint magas készenléti fokozatú erőt az Eurohadtest alárendeltségébe helyezték, hangsúlyozva a hadműveleti alkalmazási elvek harmonizációjának fontosságát.

Javasolták továbbá:

- európai légi szállítási parancsnokság telepítését, az A-400 M közös szállítórepülőgép-gyártási program folytatását, közös kiképzést, gyakorlatokat és felkészítést,
- a fenyegetések közös elemzésének kiterjesztését az EU szintjére is, továbbá a tömegpusztító fegyverek és hordozóeszközeik elterjedése következtében kialakult fenyegetések vizsgálatát tartalmazó dokumentáció betérjesztését az EU Politikai és Biztonsági Tanácsához.

---

¹¹² Az Európai Tanács 2001. decemberi laekeni ülésén Nyilatkozatot fogadott el Európa jövőjéről. A Laekeni Nyilatkozat elemezte az európai uniós fejlődés eddigi eredményeit, megjelölte a fő kihívásokat és a megújuláshoz szükséges reformokat, valamint összehívta az Európa jövőjével foglalkozó Konventet (alkotmányozó gyűlés). Az Európai Konvent az Európai Unió új alkotmányának kidolgozására jött létre, 2003. első félévében befejezte munkáját. Az Európai Alkotmányszerződés a tervek szerint két évvel aláírása után lépett volna életbe, ám Franciaország és Hollandia lakossága népszavazáson elutasította a szöveget. Az Alkotmány ratifikációs folyamatát az EU állam- és kormányfői 2005. júniusi csúcstalálkozójukon felfüggesztették. – www.european-convention.eu.int

A katonai és polgári állomány magas szintű közös felkészítését és továbbképzését egy Európai Biztonsági és Védelmi Kollégium keretében képzelték el az uniós tagállamok részvételével. A Kollégium 2005. június 29-én meg is kezdte működését.¹¹³

A közös fegyverzeti együttműködési politika a bilaterális szabad kereskedelem, az EU és a Szándéknyilatkozat (*Letter of Intent*,¹¹⁴ amelyet 1998. júliusában írt alá a hat legfontosabb európai fegyvergyártó ország, így Németország, Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Egyesült Királyság és Svédország védelmi minisztere az integrált védelmi ipar kedvező feltételeinek kialakításáért) rendelkezései alapján valósulhat meg a csoporton kívüli harmadik országok felé.

A francia-német kettőshöz csatlakozó Belgium és Luxemburg is újabb indítványokat tett az európai védelem ügyének előmozdításáért, amelyeket 2003 decemberében hagyott jóvá a brüsszeli Európai Tanács az „Európai védelem: NATO-EU konzultáció, tervezés és hadműveletek elnevezésű dokumentumban”¹¹⁵.

A megállapodás a NATO-val stratégiai partnerséget helyezett kilátásba, utat nyitva a közös védelempolitika fellendítéséhez, két fő célkitűzéssel:

- az EU műveleti tervezőmunkájának javítása NATO-eszközök és -képességek igénybevételével; a NATO Szövetséges Hatalmak Európai Főparancsnokságán (Supreme Headquarters Allied Powers Europe, SHAPE) EU-tervezőcsoport működtetése a Berlin Plusz műveletek esetén a NATO és EU közti kapcsolat biztosításához;
- önálló tervezési és vezetési képességekkel kell felruházni az Európai Uniót, melynek érdekében civil-katonai hadászati tervezőcsoportot állítanak fel az EU törzsében. Az EU hadműveleti tervezési és vezetési központja hajtja végre az önálló hadműveletek tervezési és vezetési feladatait, amennyiben az alakulatok nem kerülnek más nemzeti parancsnokság alárendeltségébe.

---

¹¹³ www.diplomatie.gouv.fr/

¹¹⁴ 1998. július 6. www.nao.org.uk/pn/00-01/0001300.htm

¹¹⁵ www.senat.fr/rap/102-126/102-1262.htm

Franciaország és Németország *”Közös francia-német javaslatok az Európai Konvent számára az Európai Biztonság- és Védelempolitika területén”*¹¹⁶ címmel 2002. november 21-én javaslatot tett a készülő alkotmány egy új fejezettel történő kiegészítésére. A megfogalmazott javaslatok az európai védelem és biztonság kialakítására tartalmazták többek között, hogy:

- a közös védelem kialakításának perspektívája közös ügy, amely a két ország között érték- és érdekközösséget teremtve elősegíti az európai fejlődést, továbbá választ adhat a sokrétű és globális fenyegetések okozta kihívásokra. Az új fejezet a szolidaritás és közös biztonság elnevezés alatt taglalná a kockázatok típusait, valamint leküzdésük módozatait, egyúttal az Európai Uniót létrehozó Szerződés 17. cikk 1.§-ának¹¹⁷ megfelelően létrehozná az Európai Biztonsági és Védelmi Uniót.
- Az Európai Biztonság- és Védelempolitika flexibilitását a megerősített együttműködés eszközével lehet elérni. Ezt a megoldást már az Amszterdami Szerződés¹¹⁸ is tartalmazta, melynek előzménye volt Jacques Chirac és Helmut Kohl közös javaslata. Ebben kezdeményezték a megerősített együttműködési mechanizmusok szerződésbe foglalását, azzal a szándékkal, hogy az EU tagállamainak egy csoportja szorosabb együttműködést alakítson ki egymással az Unió intézményi keretei között. Jacques Chirac a német Bundestag előtt tartott beszédében (2000. június, Berlin) erről így fogalmazott: *„Azok az országok, amelyek tovább szeretnék haladni az integráció útján – önkéntes alapon és konkrét elképzelésekre építve – megtehessek ezt a nélkül, hogy késleltetnék és feltartóztatnák őket azok a tagállamok, amelyek – ez jogukban áll – nem kívánnak olyan gyorsan előre haladni.”*¹¹⁹
- Ezt az elvet ki kell terjeszteni az Európai Biztonság- és Védelempolitikára, ezen belül a multinacionális erőknél; a hadiipar, a közös katonai doktrínák, a kiképzés és felkészítés területeire is. Fontolóra kell venni a minősített szavazás rendjének bevezetését, továbbá a részt vevő országok minimális számának csökkentését. A katonai műveletek végrehajtásáról továbbra is egyhangú szavazás döntene, a konstruktív távolmaradás opciójának fenntartása mellett.

¹¹⁶ www.senat.fr/rap/102-126/102-1262.html

¹¹⁷ A Maastricht-i Szerződés hatályba lépése 1993. november 1. www.eu2004.hu

¹¹⁸ Amszterdam, 1997. VII. fejezet inwww2.datanet.hu/im/Primleg/11997D-HU.htm

¹¹⁹ www.elysee.fr/declarations

- A katonai képességek fejlesztéséről szóló protokoll lehetővé tenné azon tagállamok számára, amelyeknek szándékában áll katonai képességeik fejlesztése, hogy katonai szükségleteiket a tervezésben összehangolják és közösen alkalmazzák erőforrásaikat, képességeiket olyan, már meglévő többnemzeti erők és szervezetek keretei között, mint például a Közös Fegyverzeti Együttműködés Szervezete (OCCAR)¹²⁰ és a Szándéknyilatkozat (LOI).

Az európai hadiipari politika fejlesztése is szükségessé tette az együttműködés hatékonyabb formáinak alkalmazását, nevezetesen egy védelmi ipari és technológiai bázis¹²¹ kialakítását.

Az Európai Fegyverzeti Ügynökség felállítását a megerősített együttműködés elve alapján képzelték el. Ez utóbbi alapján a francia-német javaslatok bekerültek az Európai Unió Alkotmányos Szerződésének Tervezetébe – *brit ellenállás miatt némi módosítással, mert elfogadásához az Európai Tanács egyhangú határozata volt szükséges* – struktúrált együttműködés néven. A katonai infrastruktúrát és képességeket illetően a 2004. július 12-én üléselő Európai Tanács elfogadta az Európai Védelmi Ügynökség működési alapelveit, ezzel realitássá vált az Európai Fegyverzeti Ügynökségre vonatkozó francia-német kezdeményezés is.

4.5. Katonai műveletek az EU égisze alatt

Az Európai Unió irányításával végrehajtott balkáni és kongói műveletek is bebizonyították, hogy a jövő konfliktusaiban való európai részvétel nemcsak francia-német egyeztetést, hanem Nagy-Britanniával és más európai nemzetekkel való folyamatos konzultációt is igényel. A közös harccsoportok¹²² (battle-groups) felállításáról¹²³ szóló francia-brit javaslatához Németország is csatlakozott a franciák felkérésére. 2007-ig a tervek szerint kilenc ilyen harccsoportot állítanak fel, amelyek nemzeti, vagy multinacionális keretben járulnak hozzá az Európai Unió

¹²⁰ www.nao.org.uk/pn/00-01/0001300.htm

¹²¹ <http://www.ofaj.org/reseau/fondam/securite96.html>

¹²² A 15 napon belül bevezethető, 1500 fős összefegyvernemi harci kötelékek – akár ENSZ-felkérésre - váratlan, nemzetközi válságok kezelésében alkalmazhatók.

¹²³ Renforcer la coopération européenne en matière de sécurité et de défense, Déclaration franco-britannique du 24 novembre 2003. – <http://www.doc.diplomatie.gouv.fr>

gyorsreagálású képességének növeléséhez. A javaslat iránt számos nemzet érdeklődik, köztük a nem NATO-tag Norvégia is. A harccsoportok alkalmazása a keretnemzet-elv alapján történik, ennek megfelelően Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország és Spanyolország látják el a parancsnoki beosztásokat. 2008-tól a Francia-Német Dandár biztosítja egy EU-harccsoport fő elemét is. A két-, illetve többoldalú keretben megvalósuló hadműveleti együttműködés egyik fő sikerének minősül a Francia-Német Dandár Afganisztánban, az EU-hadtest alárendeltségében, illetve NATO-keretben (ISAF) végrehajtott missziója, amely bebizonyította, hogy az európai multinacionális erők képesek különösen nehéz körülmények között is eredményes feladatvégzésre. A katonai kiképzés-felkészítés is sikeres területe a közös munkának¹²⁴. Kiemelkedik a TIGRE helikopterek technikai kiszolgálóinak felkészítése Luc-ban (Franciaország), és a repülésirányítók kiképzése Fassberg-ben (Németország), amely már 1998-tól zajlik, 2005. szeptemberében pedig már a közös pilótaképzés is megkezdődött.

A francia-német kapcsolatok fejlesztése érdekében további tervek kidolgozása is megkezdődött, amelynek eredményessége a katonai kapcsolatokban különösen megfigyelhető. Megjelenési formái:

- a két ország közös légiszállítású század felállítását kezdte meg;
- elindították a nemzeti műholdas megfigyelőképességek fejlesztését, ennek keretében Franciaország 2004. december 18-án sikeresen hajtotta végre az optikai és infravörös megfigyelésre alkalmas Helios-II. műhold pályára állítását, míg német részről a SAP-Lupe lokátor rendszer fejlesztése kezdődött meg. A két rendszer közös működése 2008-tól tervezett.

---

¹²⁴ Fregan B.: A törzstisztek Nyugat-Európai felkészítésének módszere, ZMNE, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, 7.évf. 5.sz. 2003. p.196.

Következtetések

Franciaország és az Észak-atlanti Szerződés Szervezete közötti viszony mindig is a francia kül-, biztonság- és védelempolitika központi eleme volt. Franciaország 1966-ban kivonult az integrált katonai szervezetekből és azóta is független státuszt képvisel a Szövetségen belül. A hidegháború végéig ez a de Gaulle-i modell megkérdőjelezhetetlen paradigmaként érvényesült. Míg a Szövetség és Európa egyik fele az euroatlantizmust tekintette az egyetlen biztosítéknak a földrész biztonságát érintő kérdésekben, addig Franciaország az ENSZ és a Nyugat-Európai Unió, majd később az Európai Unió szerepének megerősödését kívánta előmozdítani. A de Gaulle elnök által megálmodott eszmék tartósan beidegződtek a francia gondolkodásba, melyek – *személyes tapasztalataim szerint* – meg is maradtak napjainkig. Az európai Európa gondolata, és annak igazolása, hogy az Urálig terjedő szuverén nemzetállamok közössége váljon a jövő békéjének és biztonságának zálogává, szintén a de Gaulle-i eszmerendszer meghatározó alkotóeleme volt. A vizsgált dokumentumok és személyes benyomásaim alapján kijelenthetem, hogy a mai Európai Unió gondolatvilága az említett államfő politikai pályafutásában már jelen volt, és amelynek folyamatosan nagy jelentőséget tulajdonított a francia politika. Gondoljunk csak az EU Alkotmánytervezetére, amelynek kidolgozását is francia államfő, Valéry Giscard d'Estaing irányította.

Véleményem szerint a kialakult történelmi folyamatok során bebizonyosodott - és a franciák is belátták - hogy országuk visszatérése a NATO katonai szervezeteibe hozhatja meg az országnak azt a lehetőséget, hogy ismét a világpolitika részesévé váljon, megteremtve ezáltal azt a perspektívát is, hogy a francia nemzet jelentősége megjelenjen világviszonylatban. A francia függetlenségi törekvések tehát egyre inkább lazultak a NATO irányában. A döntéshozók elismerték azt a tényt, hogy a közeledéssel nagyobb befolyásra tehetnek szert a jövőbeni döntések meghozatalánál, mint amekkora függetlenséget biztosított a különállás.

Megítélésem szerint az 1995 utáni, Jacques Chirac államfő első elnöki időszakában véghezvitt NATO közeledési szándékot nem igazán lehetett hirtelen szembefordulásnak tekinteni a de Gaulle-i modellel szemben, sokkal inkább a megváltozott európai stratégiai körülményekhez történő alkalmazkodás egyik

formájának. A NATO-ban megkezdett reformfolyamat biztató kilátásokat jelentett, amelyből Franciaország sem akart kimaradni, elismerve a transzatlanti kapcsolat tartós fennmaradásának jogosságát, és 1995-től Franciaország ismét jelen van a Szövetség védelmi minisztereinek értekezletein, a Katonai Bizottság ülésein, valamint a Nemzetközi Katonai Törzsben.

Európa két gazdasági nagyhatalma (Németország és Franciaország) között a második világháború óta erős érdekellentét bontakozott ki. Franciaország a rivális németekben, a háborút vesztesen befejező ország folyamatosan megerősödését látta katonai, politikai és gazdasági téren is. A világenyhülési politikai folyamatok hatására, a két Németország egyesülése csak fokozta azokat az aggodalmakat, melyeket de Gaulle államfő már évtizedekkel korábban előre vetített. Az elnök kimondta, hogy Németországgal erős együttműködést kell kiépíteni ahhoz, hogy Franciaország európai politikája megvalósuljon, hiszen ez lesz a közös Európába vezető út egyik záloga. A helyenként és időszakonként fellépő nézetkülönbségek ellenére összességében sikeresnek mondható politikai és gazdasági együttműködés folytatása katonai síkon is megtörtént. A Francia-Német Közös Biztonsági Elgondolás, a Francia-Német Dandár felállítása is bizonyította, hogy a két ország szoros együttműködésével kidolgozott elkötelezettségek és kezdeményezések megteremthetik a közös európai biztonság- és védelempolitikai koncepciót. A folyamatok bizonyították azt is, hogy a terrorizmus elleni harc, az integrált védelmi ipar kialakítására és fejlesztésére vonatkozó kezdeményezések, valamint szerepvállalások jó példát mutattak az együttműködés lehetőségeire még a korábban szembenálló nemzetek között is.

Franciaország a politikai, gazdasági és katonai síkon folytatott együttműködés felvállalásával igazolta az összeurópai gondolkodás, illetve fejlődés kialakítását és folytatását, jelentős kezdeményező szerepet vállalva a közös európai biztonság és védelem megteremtésében.

5. Következtetések, új tudományos eredmények

A II. világháborút követően Franciaország védelempolitikáját a hagyományos, világosan behatárolható, masszív és viszonylag kiszámítható fenyegetettség és ellenségkép, azaz a szovjet tömb határozta meg. A '90-es évektől azonban a fenyegetések természete megváltozott, váratlan és hihetetlenül széles skálán mozgó válságok és konfliktusok követték egymást. Bár a fenyegetések egy része hagyományos katonai eszközökkel leküzdhető etatikus jellegű maradt, azonban mára már nyilvánvalóvá vált, hogy a konfliktusok nem pusztán katonai jellegűek. Világosan látható, hogy a demográfiai és gazdasági fejlődés, valamint a szociokulturális különbségek által indukált egyensúlytalanságot a jelen időszak új kihívása, a globalizáció köti össze.

A francia politika aggódva figyeli a nemzetközi erőviszonyok változásait, amelyek napjainkban nem csupán politikai vagy katonai, hanem elsősorban gazdasági természetűek. A kereskedelmi globalizáció erősödése az egyes államok befolyásának elvesztésével jár, ezáltal pénzügyi, ideológiai, sőt bűnözői érdekek profitálhatnak a nemzetközi piacgazdaság működésszabályozási hiányosságaiból. A globalizációs folyamatok a nemzetközi kapcsolatok mély átalakulását vonhatják maguk után.

Franciaország európai és világszinten kinyilvánított ambíciói túlmutatnak a saját ország határain, mivel a belső és külső biztonságot szétválaszthatatlan elemként értékeli, ugyanakkor önálló cselekvési képességét továbbra is meg kívánja őrizni, amennyiben saját érdekei, illetve értékei védelme, továbbá kötelezettségei ezt megkövetelik a demokrácia és az emberiség jegyében. A francia védelempolitika a nemzethez kötődő létérdekek védelmén túl sokkal szélesebb keretekben gondolkodik a védelemről. Bevezette a globális védelem fogalmát, amely a globalizáció következményeinek, a külső és belső fenyegetések egybefonódásának terméke.

Értekezésemben áttekintést adtam Franciaország védelempolitikájának alapjairól, ismertettem a védelem alkotmányos háttérét és intézményeit. Bemutattam a Francia Köztársaság erős elnöki hatalmon alapuló kormányzati döntéshozatali metodikáját a védelem folyamatos és szilárd fenntartásában, ismertettem a legfontosabb közjogi-politikai szerepet gyakorlók feladat-, illetve felelősségrendszerét a nemzeti és nemzetközi béke fenntartásában.

Kitűzött kutatási céljaimnak megfelelően megvizsgáltam, és értékeltem az ország katonai stratégiáját, valamint annak tartalmát, funkcióit, kiemelve a nukleáris elrettentés fontosságát, mely az ország függetlenségének és biztonságának végső eszközét, stratégiai önállóságát biztosítja. Bemutattam azokat a nemzeti sajátosságokat, melyeket Franciaország saját és tágabb értelemben európai védelmének fenntartása érdekében tett és tesz napjainkban is. Ismertettem a francia haderő átalakításának legfontosabb elemeit, a modernizáció hosszú távú célkitűzéseinek megfelelő haderő szervezeti átalakításának és technikai fejlesztésének legfontosabb ismérveit és folyamatát.

Dolgozatom utolsó részében összefoglaltam Franciaország helyét, szerepét, kezdeményezéseit és szerepvállalásait az európai védelem kialakításában és formálásában. Értékeltem az ország kapcsolatrendszerét az európai védelem szempontjából is kiemelten fontos partnerével, Németországgal, valamint az Észak-atlanti Szerződés Szervezetével. Összefoglaltam Franciaország erőfeszítéseit az Európai Unió katonai képességeinek kialakításáért és fokozásáért.

A kidolgozás során kiemelt célként kezeltem, hogy a kis számú hazai szakirodalom feldolgozása mellett primer dokumentációkat dolgozzak fel, melyeket a francia Nemzetgyűlés könyvtárában, valamint a párizsi Összhaderőnemi Védelmi Kollégium dokumentumtárában volt alkalmam fellelni.

Értekezésem új tudományos eredményeinek tartom:

- 1.) Elemző értékelést adtam a Francia Köztársaság védelempolitikájáról, célkitűzéseinek és a védelem komplexitásának alkotmányos háttéréről, a nemzetvédelemben résztvevő legfontosabb szervezetek feladat- és funkciórendszeréről, és a Fehér Könyv vizsgálatával és elemzésével összefoglaló az ország általános katonai stratégiájáról, annak összetevőiről, és a védelem garantálása érdekében a haderő legfontosabb alkalmazási elképzeléseiről.
- 2.) A haderőreform tudományos alapossággal történő elemzésén keresztül bemutattam a professzionális haderő létrehozásának folyamatát, a francia képesség alapú haderő kialakításának és alkalmazásának lehetséges változatát.
- 3.) Tudományos igényességgel vizsgálva a Francia Köztársaság biztonság- és védelempolitikai törekvéseit, Vizsgáltam, értékeltem törekvéseit és szerepét az európai védelem kialakításában és megszilárdításában.
- 4.) Feltártam a francia érdekérvényesítés és katonai képességek változásának főbb irányait, amelyek az ország regionális és világszintű törekvésein keresztül járulnak hozzá a válsághelyzetek megoldásához, valamint amelyek alapján Franciaország fenntartja nemzetközi pozíciót.

Felhasznált irodalom

- A. Elizabeth JONES: The Road to NATO's Prague Summit: New Capabilities, New Members, New Relationships, Speech to the World Affairs Council of Northern California, San Francisco, California, October 21, 2002, Online: <http://www.state.gov/p/eur/rls/rm/2002/14609.htm> (2003. július 17.)
- Alain Richard, Le Figaro, 8, novembre 2001
- Appendix to Annex VII to Annex VI, Consultation and Cooperation in the Implementation of the Paragraph 10 of the Washington Communiqué.
- Assemblée Nationale Projet de Loi relatif à la Programmation militaire pour les années 2003-2008, Rapport annexé, le 17 septembre 2002, Paris
- Balázs József-Gazdag Ferenc: Fegyverek a diadalív árnyékában, Zrínyi Kiadó, Budapest, 1983.
- Charles Ailleret: Défense dirigée ou défense tous azimuts, Revue de Défense Nationale, décembre 1967
- Charles de Gaulle: Discours et messages, T3, Paris, 1971.
- Charles de Gaulle: Mémoires d'espoir, Plon, Paris, 1970
- Claire Trean: France-OTAN, un nouveau départ; Le Monde, 8 décembre, 1995.
- Comprendre la Défense, IHEDN, Economica, Paris, 1994
- Constitution de la République Française, 4 octobre 1958. Ordonnance No 59-147 du 7 janvier 1959 portant organisation générale de la Défense , in: Journal officiel, 10 janvier 1959
- Dirk A. Leurdjik: The United Nations and NATO in former Yugoslavia, La Haye, Neherlands Atlantic commission, 1994.
- Discours de Jacques Chirac devant l'IHEDN, Paris, 2001
- Discours de M. Jacques Chirac devant l'Assemblée Générale de l'Association du Traité de l'Atlantique, le 19 octobre 1999, Strasbourg
- Dr. Kőszegvári Tibor – Dr. Resperger István: A nemzetközi terrorizmus elleni harc katonai tapasztalatai, egyetemi jegyzet, ZMNE, 2005.
- Dr. Matus János: Védelempolitikák és döntéshozatali mechanizmusok, egyetemi jegyzet, ZMNE, 2000.
- Dr. Szternák György: A nemzeti biztonsági- és katonai stratégia elméleti és gyakorlati kérdései, ZMNE, 1999.
- Entretien avec John Major, 14, janvier 1991, in Louis Gautier: Mitterrand et son armée
- France and the Renewal of the Atlantic Alliance; NATO Review, Nr.3, 1996.
- François Heisbourg: Quelles leçons stratégiques?, in: Politique étrangère n°2/91. Paris
- Frédéric Bozo: La France et l'Alliance atlantique (1989-1999), Cahier de Centre d'Études d'Histoire de la Défense, Paris, 2001.

- Fregan Beatrix: A törzstisztek Nyugat-Európai felkészítésének módszere, Nemzetvédelmi Egyetemi Közlemények, ZMNE, 2003
- Gazdag Ferenc: Franciaország története 1945-1988, Kossuth Kiadó, 1989.
- Gilles Delafon – Thomas Sancton: Dear Jacques, Cher Bill, Plon, Paris, 1999.
- I. Gordon: A Certain Idea of France: French Sécurité Policy and the Gaullist Legacy, Princeton University Press, 1993. USA
- Intervention du ministre des affaires étrangères, PLC, Bruxelles, 1995. december
- Jacques Amalric: OTAN: comment Washington a coulé Paris, iní: Libération, 27 février 1987.
- Kein Triumphgeheul, Focus n° 29, 1996.
- Kori Schake: NATO After the Cold War 1991-1995: Institutional Competition and the Collapse of the French Alternative, Contemporary European History, vol.7, 1998.
- Le Monde, 2 janvier 1990.
- Livre Blanc sur la Défense, La Documentation française, Paris, 1994.
- Loi du 28 octobre 1997 portant réforme du service national
- Maurice Vaïsse, Pierre Mélandri, Frédéric Bozo: La France et l'OTAN 1949-96, Complexe, Bruxelles, 1996.
- MÜLLER-BRANDECK-BOCQUET, GISELA: Der deutsch-französische Gleichklang in der Irak-Krise: Ausgangspunkt für weitere außen- und sicherheitspolitische Gemeinsamkeiten? in: Politische Studien n°392. November/Dezember 2003.
- Peter W. RODMAN, NATO and the European Union's 'Common Foreign and Security Policy, Remarks prepared for the Subcommittee on European Affairs Committee on Foreign Relations United States Senate, (Washington D.C., The Nixon Center, March 24, 1999),
- Pierre Farier et Michel Martin-Roland, La Décennie Mitterrand, T3, Paris, 1996
- Pierre Farier-Michel Martin-Roland: La Décennie Mitterrand, vol.4., Paris
- Presidency Conclusions on the Common European and Security Policy, -European Council, (Nice, 7-9 December, 2000), Annex VII to Annex VI. § I-III., Online: <http://www.iss-eu.org/challiot/chai47e.html> (2003. június 5.)
- Presidency Report on Strengthening of the Common European Policy on Security and Defense, Cologne, European Council, 3-4 June, 1999.
- Presidency Report on the Common European and Security Policy, European Council, (Nice, 7-9 December, 2000), Online: <http://www.iss-eu.org/challiot/chai47e.html> (2003. június 2.)
- Projet de programmation militaire 2003-2008. Ministère de la Défense, 31 juillet 2001 Paris (Katonai tervezési törvény. 2001. július 31. Védelmi Minisztérium, Párizs)
- Quid-2005, Editions Robert Laffont, Paris, 2004.
- Rajnai Zoltán: A tábori alaphírhálózat vizsgálata és digitalizálásának lehetőségei egyes NATO-tagországok kommunikációs rendszereinek tükrében- doktori (PhD) értekezés, ZMNE, 2001.

- Rapport IHEDN, janvier 2002, Paris
- Salgó László: De Gaulle diplomáciája, Budapest, Kossuth Kiadó, 1972.
- Samuel Welles: La politique étrangère de Bill Clinton, Ramses 97, Paris, Dunod, 1996.
- Takács Imre: Ami az Irak elleni háború mögött van, Új Honvédségi Szemle, LVII./6.

Internetes oldalak:

www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/
www.defense.gouv.fr
www.df-brigade.de
www.diplomatie.gouv.fr
www.doc.diplomatie.gouv.fr
www.elysee.fr/déclarations
www.eurocorps.net/history/eurocorps_history/
www.eurocorps.org/
www.france5.fr/ripostes
www.iss-eu.org
www.iss-eu.org/
www.iss-eu.org/challiot
www.leblogtvnews.com
www.legifrance.fr
www.mfa.gov.hu
www.mkogy.hu/nato
www.nato.int/docu/fonda/
www.nixoncenter.org/publications/
www.ofaj.org
www.presidence-europe.fr
[www.rpfrance-otan.org,](http://www.rpfrance-otan.org)
www.senat.fr
www.state.gov/p/eur
www.stratisc.org/
www.whitehouse.gov
www.zrinyi.zmne.hu/kulso/mhtt/hadtudomany

A dolgozatban található ábrák és táblázatok jegyzéke

1. ábra: Franciaország érdekszféráinak csoportosítása	15
2. ábra: A globális védelem fő elemei	15
3. ábra: A nemzetvédelemben részt vevő intézmények és azok kapcsolatai	21
4. ábra: A Nemzetvédelmi Főtitkárság kapcsolati szerepe	26
5. ábra: A tartalékos állomány finanszírozása 2003-2008 között	68
6. ábra: Eszközbeszerzésekre előirányzott költségvetési keretek Md Euro-ban	73
7. ábra: Franciaország részvétele a NATO-ban	88
8. ábra: Franciaország katonai részvétele a különböző (NATO-EU-ENSZ) műveletekben	90
9. ábra: A francia-német dandár szervezete	96
10. ábra: A francia-német dandár diszlokációja	96
1. táblázat: Nukleáris robbanófejek száma a francia haderőben	38
2.sz. táblázat: A haderő létszáma és összetétele 1996. február 22. előtt	55
3. sz. táblázat: A szárazföldi haderőnem funkcionális elemei.....	57
4. sz. táblázat: Haditengerészeti erők összetétele	60
5. táblázat: A haderő létszámának alakulása 1996-2002 között.....	62
6. táblázat: A haderő létszáma és struktúrája 2008-ra (tervezet).....	67
7. táblázat: A haderő szerkezetének változása 1995-2015. között)	78

Rövidítések jegyzéke

Rövidítés	Megnevezés	Feloldás
COM	Collectivité d'outre-mer	tengerentúli közösség
POM	pays d'outre-mer	tengerentúli ország
TOM	territoire d'outre-mer	Francia-ausztrál és antarktiszi területek
ASMP	Missile nucléaire air-sol moyenne portée	közepes hatótávolságú levegő-föld
ASMP-A	Missile nucléaire air-sol moyenne portée améliorée	Megnövelt közepes hatótávolságú levegő-föld
CJTF	Combined Joint Task Force	Összhaderőnemi Alkalmi Harci Kötelék
SACEUR	Supreme Allied Commander Europe	a Szövetséges Erők Európai Főparancsnoka
FAR	Force d'Action Rapide	Gyorsreagálású Erő
SNA	Sous-marin nucléaire d'attaque	támadó atom-tengeralattjáró
SNLE NG	Sous-marin Nucléaire Lanceur d'Engins Nouvelle Génération	új generációs nukleáris rakéta kilövésére alkalmas tengeralattjáró
C3R	Commandement, Communication, Conduite et Renseignement	Vezetés, irányítás, kommunikáció és felderítés
NYEU		Nyugat-európai Unió
RITA	Réseau intégré de transmissions automatique	Integrált automatikus híradó hálózat
GAN	Groupe Aéronaval	Légi-tengeri csoport
EBESZ		Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet
SHAPE	Supreme Headquarters Allied Powers Europe	Szövetséges Hatalmak Európai Főparancsnoksága
SACT		Legfelsőbb Szövetséges Átalakítási Parancsnokság
JWC		Összhaderőnemi Hadműveleti Központ
NAC		Észak-atlanti Tanács
JFTC		Összhaderőnemi Kiképző Központ
JALLC		Összhaderőnemi Elemző és Értékelő Központ
EMI	Etat-major Interarmées	Összhaderőnemi törzs
NRF	NATO Response Force	NATO Reagáló Erő
ISAF	International Security Assistance Force	Nemzetközi Biztonsági Közreműködő Erő
SFOR	Stabilisation Force	Stabilizációs Erő
KFOR	Kosovo Force	Koszovói Erő
ACO	Allied Command Operations	Műveleti Parancsnokságon
NATO CS	NATO Command Structure	Szövetség Parancsnoki Struktúrája
ACT	Allied Command Transformation	Átalakítási Parancsnokság
HRF	High Readiness Forces	Magas Készenlétű Gyorsreagálású Erő

JFACC	Joint Forces Air Component Command	Szövetséges Légierő Csoportparancsnokság
QG CRR- FR	Quartier Général Corps de Réaction Rapide France	Francia Gyorsreagálású Hadtest Parancsnoksága
EBEÉ		Európai Biztonsági és Együtműködési Értekezlet
OCCAR	Organisation Conjointe de Coopération en matière d'Armement	Közös Európai Fegyverzeti Együtműködési Szervezet
ESDP	European Security and Defense Policy	Európai biztonság- és védelempolitika
LOI	Letter of Intent	Szándéknyilatkozat